

מחברים

הגליון השבועי מבית עוז והדר - אור לישרים

עמ' כ"א
מקשרים
גיליון שבועי בענייני חתונות ונישואין ודרכי הפעולה
ע"פ אורח חיים ופסיקתא דרבנן

עמ' כ"ה
ובחרת בחיים
גיליון שבועי בחשבות מור ואור החיים ודרכי חיים
ע"פ אורח חיים ופסיקתא דרבנן

עמ' כ"ט
מכתלי בית ההוראה
גיליון שבועי בחשבות מור ואור החיים ודרכי חיים
ע"פ אורח חיים ופסיקתא דרבנן

חדש בהיכל <<<

סט משנה לחק (2 כרכים)

סט משנה לחוק סדר השלמות ששה סדרי משנה ללומדי "חק לישראל" אשר לומדים מידי שנה בשנה את סדרי המשנה שבתוך סדרי החק לישראל, אך אינם מסיימים את ששה סדרי משנה בשנה אחת, באשר חסרים פרקים רבים לסיום המשניות, לפיכך סודרו השלמות המשניות עם חלוקה שנתי, וכך בתוספת כמה פרקי משניות בכל יום יוכלו בעז"ה לסיים המשניות מידי שנה. המשנה באה עם ביאור הגון ונכון, למען יוכלו ללמוד ולהבין באר היטב באופן טוב ובמהירות. עוד נוסף לוח לימוד מסודר עם חלוקה לשנה או שנתיים. כל אלו נסדרו בכלי מפואר ובעימוד נאה, כמיטב ספרי 'ממלכת התורה עוז והדר'.

סט חוברות מדרש רבה המבואר על התורה

סט חוברות מדרש רבה על התורה עם מדור ביאור משולב, שבתחתיתו הערות וציורים 'עין המדרש', ועם מאסף ליקוטים 'אוצרות המדרש' שנלקטו משאר המדרשים שבכל חלקי התורה. בסופו גם מדור 'ילקוט אמרים' אמרות קודש ופנינים יקרים על דברי המדרש, מתורתם של צדיקי הדורות זצ"ל. המדרש מחולק לפי פרשיות התורה, כאשר בכל פרשה נדפס החומש של אותה פרשה לתועלת הלומדים.

נועם אלימלך המפואר | כ"ס | דמוי עור

נועם אלימלך להרה"ק רבי אלימלך מליז'ענסק זיע"א, במהדורה חדשה מוגהת ע"פ דפוס עם תיקונים רבים, בעריכה חדשה בכתב רש"י, ללא ניקוד ובחלוקה לקטעים, עם סימני פיסוק, רבבות מראי מקומות, עם כותרות משנה לכל קטע, מפתחות המקורות ומפתחות עניינים. בכריכה דמוי עור מהודרת.

להזמנות ספרים עד הבית: 1800-22-55-66

השבוע בגליון:

חשיפה: השידוך שנסגר ביום הילולת הרה"ק מקרלין זיע"א | עמ' י"א

האור החיים הק': סמיכת משה רבינו את יהושע | עמ' ב'

אקטואליה: סיום מסכת בליווי כלי נגינה בימי בין המצרים | עמ' י'

ואשתפך חמימיה על קדושת ישראל, איש אשר אלה לו, עלול הוא להמשיך על עצמו שנאת העם במדה גדושה עד להשחית חלילה, ועל כן הוצרך להבטחה 'הנני נתן לו את בריתי שלום', 'שלם' כתיב, לאמר שעם כל זה לא תגע בו יד לרעה ולא יפסיד שלמות גופו ונפשו, ולתכלית זה נתן לו בזה ג' מתנות שיקבל מישראל, ובה תנצל נפשו וישאר בשלימותו, והמבין יבין.

והנסיון מעיד שיש איזו אמיתות בדברים שכתבנו למעלה.

חידושי רבנו יוסף נחמיה - בפרשתנו

הביקור בקראקא ששפך אור על דברי רש"י

פינחס בן אלעזר בן אהרן הפהן (כה. יא). וברש"י: לפי שהיו השבטים מבזים אותו הראיתם בן פוטי זה שפיטם אבי אמו עגלים לע"א והרג נשיא שבט מישראל, לפיכך בא הכתוב ויחסו אחר אהרן.

הרב הקדוש ר' יחיאל מאיר מגאסטענין זי"ע נסע פעם אחת לבית מרחצאות, וכשנסע בחזרה לביתו, נסע דרך עיר קראקא, וה' שם אצל הרב הגאון ר' שמעון סופר זצ"ל מקראקא, קודם שנסע לביתו לגאסטענין, נסע מווארשא לגור להרה"ק החידושי הרי"ם זי"ע, ושאל לו החידושי הרי"ם סדר נסיעתו האיך היתה, וסיפר לו הכל, גם שאל לו אם נסע דרך העיר קראקא, והשיב לו הן, ושאל לו עוד, אם היית אצל הרב, והשיב לו הן, ושאל לו עוד אמור לי האיך הוא בעיניך, והתחיל לשבח אותו מאוד מאוד, ושאל לו מה ראית אצלו, והשיב לו, הנה כשבאתי אצלו ישבו כל הגדולי העיר קראקא ופרנסים דשם על אודות כלל העיר, אעפ"כ, כשראה אותי, הניח אותם לישיב שם, והוא שימש אותי כילד.

כששמע החידושי הרי"ם זאת אמר, מכאן אין רא'י, זה אינו כחו, רק הורגל בזה מאביו הגה"ק בעל חתם סופר זצלה"ה.

ואמר הרה"ק מגאסטענין שבזה מתורץ לו דברי רש"י ז"ל בפ' פנחס שהקשה שם למה יחסו אחר אהרן, אלא לפי שהשבטים הי' מבזין אותו ואמרו הראיתם בן פוטי כזה וכו' יורג נשיא מישראל לפיכך בא הכתוב ויחסו אחר אהרן. אשר לכאורה קשה, למה לא כתב רש"י ז"ל זאת לעיל סוף פ' בלק גבי המעשה עצמו

כאילו היית בביתך בכל החגים...

מסופר על חסיד אחד, שבכל החגים היה בביתו ובפרשת פינחס היה מגיע לרבי, כששאל אותו רבו על כך, ענה, שרצונו עז להיות בכל חג בצל הקודש, אך מחמת שיש לו 'מניעות' וקשיים, נתיישב בדעתו לנסוע בשבת פר' פינחס, בה קוראים את כל המועדות, ואז יחשב כאילו נמצא כל המועדות אצל הרבי!

השיב לו הרבי: מדוע ברוחניות רצונך לתפוס הכל יחד? עצתי היא שתהיה כאן כל חג במועדו, ובפרשת פינחס תהיה בבית, ויחשב כאילו היית בבית כל החגים...

שיח הפרשה (בפרשתנו)

מדוע הסכים הגאון ר' שאל אמסטרדם זצ"ל בסוף ימיו - לקבל מתנות מבעלי הבתים שבקהילתו

לכן אמר הנני נתן לו את בריתי שלום (כה. יב).

אמרו חז"ל (קידושין סו:) שרמזו לו בכאן מתנות כהונה 'זרוע לחיים וקייבה'.

על דרך צחות קצת יש לפרש, על פי ששמעתי מספרים בשם הגאון ר' שאל אמסטרדם זצ"ל, שמימי לא קבל מתנות מבעלי בתים, אך בסוף ימיו התחיל לקבל, ושאלו בנו הרב ז"ל, מה זה אבי כי שנית טעמך.

ויאמר לו, דע בני, כי זה לא כביר הוכחת חטא איש עשיר על פניו, כמצוה עלי בתורה 'הוכיח תוכיח', וכאשר מוטל עלי ביותר בתור רב המנהיג, והנה האיש הזה עוין לי מאז ועד עתה, וחמתו בערה בו כל כך, עד שכאשר נזדמן אתי לפונדק אחד, בקש את נפשי לקחתה, וכמעט צלחה המזממה בידו, לולא רחמי ה' עלי, ואז אמרתי לנפשי, לא טוב הדבר שאני מונע עצמי מלקבל מתנות מבעלי בתים שלי, כי על ידי כך, באשר יחר אף אחד מהם עלי, אין לו מקום לנקום נקמתו ממני, כי אם לפגוע בנפשות תחלה, מה שאין כן אם אקח מתנות הנהוגות בישראל מבעלי בתים לרב, הלא אז, זה שחרה אפו בי, ימצא מקום לנקום נקם ממני, במנעו מתנותיו ממני כסבור הוא שאני מצטער בזה, וישוכך כעסו מעלי, ואני את נפשי הצלתי.

והכא נמי, כאשר הראה פינחס כי איש קנא הוא, הבט אל און לא יוכל, אורייתא ארתחיה

פני אביר יעקב עמ' ה'

כתיב 'וירא פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן', וקשה ג"כ קושיא הנ"ל, וצריכין לתרץ ג"כ כהנ"ל.

אכן לפי דברי החידושי הרי"ם ניהא שפיר מה שלא אמר רש"י שם דיחסו אחר אהרן, דשם גבי מעשה עצמו אין זה מעלה דיחסו אחר אהרן, דנוכל לומר אין זאת מכח עצמו, רק מכח זקנו אהרן הכהן, לפיכך שתק רש"י ז"ל שם ולא פירש מאומה.

מי הים - בפרשתנו

לעתיד לבוא נקריב כל הקרבנות של כל השבתות וראשי חודשים של ימי הגלות

וביום השבת שני כבשים וגו' עלת שבת בשבתו על עלת התמיד ונסקה (כח, ט-י).

כתב הרב הקדוש הרמ"ע מפאנו ז"ל בעשרה מאמרות, שלעתיד לבא ב"ב נצטרך להקריב כל הקרבנות שחסרנו כל ימי גלותינו, דהיינו כשיגיע ראש חדש ניסן נצטרך להקריב כל קרבנות המוספין של כל ראשי חודשים של ניסן של כל ימי הגלות, וכן בשבתות למשל בהגיע שבת פרשת נשא נצטרך להקריב כל הקרבנות המוספין של כל ימי הגלות של שבתות האלו, עיין שם.

ובזה פירשנו בטוב טעם מה שאנו אומרים במוספין ואת מוסף יום השבת הזה נעשה ונקריב וכו' ואת מוסף יום ראש החדש הזה נעשה וכו', הנה תיבת הזה אינו מובן, ולפי דברי הקדוש הנ"ל ידוקק היטב, שבאמת נעשה ונקריב מוסף השבת הזה וראש חדש הזה, והוא נכון בעזה"י.

בני יששכר - מאמרי ראש חודש (מאמר ב' אות ג')

ובנים לא היה לו - לכך היה יכול למסור נפשו לה'

פי בחטאו מת ונבנים לא היו לו (כז, ג). אמרו חז"ל (שבת צו, ב) צלפחד זה מקושש, ולשם שמים נתכוון, לחלל שבת כדי שיהרג למען ישמענו ויראו כל ישראל (ראה תוס' ב"ב ק"ט, ב ד"ה אפי').

וי"ל כבר כתב זקני הגאון מרנא החתם סופר הערה יקרה, שאחר אור כשדים שמסר אברהם אבינו ע"ה את נפשו לה', לא מצינו עוד שהשתמש בעבודתו על דרך מסירות הנפש כזו, אלא ויהי רעב הלך לארץ מצרים והשתמש בדברים טבעיים

לפ"ז גם כן נאמר, צלפחד ה' צדיק שמסר נפשו על קדושת שבת קודש, וזה תינח אם ה' עובד הקדוש ברוך הוא רק לעצמו, אבל אי ה' לו בנים שה' צריך לגדלם ולחנכם בתורה לא ה' רשות לו למסור עצמו מעצמו בדבר שאיננו מצווה על כך, כי לא נצטוונו על קידוש שם כזה לעבור עבירות ולהעניש כדי שישמעו אחרים ויראו, וזה שרמזו בנותיו החכמניות, כי בחטאו מת, היינו שחילל שבת לשמה, וזה עשה יען כי בנים לא ה' לו, שיהא מצווה ומוטל עליו לחכמם ולחנכם (ואתא כמ"ד שאין האב מחויב בחינוך בתו, עיין תוס' ישנים יומא דף פ"ב ע"א בד"ה בן שמונה, ובמג"א סי' שמ"ג סק"א יעין שם) וק"ל.

שיר מעון - בפרשתנו

ווארט מהאור החיים הק'

סמיכת משה רבינו את יהושע

ויסמך את ידיו עליו ויצוהו פאָשר דבר ה' ביד משה (כז, כג)

כתב רבינו האור החיים הק': פירוש לשון צוותא שהאיר בו "הוד הנשמה" כמו שפירשתי למעלה במה שכתוב וסמכת. וידויק כפי זה אומרו כאשר דבר ה' ביד משה, שאין משמעות למאמר זה, וכי הדיבור הזה ענין הנתפס ביד, אלא פירוש כי ה' דבר שהשפעת הווד יהיה ביד משה ליהושע עכ"ל.

בספר "מרגניתא דרבי ברוך" (להגה"ק בעל הברוך טעם ז"ע, מובא ב"עיסורי חיים") מפרש שכוונת האור החיים לדברי חז"ל, לפיהם הקב"ה ציווה למשה לסמוך את יהושע ביד אחת, אך משה בנדיבות ליבו וב"טובת עין" סמכו בשתי ידיים, ובכך השפיע עליו יותר מהוודו והכמתו.

אך כאן מתעוררת קושיה על פירוש האור החיים: אם משה הוסיף מדעתו וסמך בשתי ידיים, מדוע הפסוק אומר "כאשר דיבר ה' ביד משה", המרמז על ציות מדויק לדבר ה'?

"המרגניתא דרבי ברוך" מתרץ קושיה זו, תוך שהוא מבאר גם את מאמר חז"ל (בבא בתרא עה, א): "פני משה כפני חמה, פני יהושע כפני לבנה". לכאורה, אם משה מילא את יהושע בכל חכמתו, מדוע לא היה יהושע באותה מדרגה?

התירוץ הוא שמכיוון שמושה רבינו הוסיף מדעתו ובעין יפה מילא את יהושע בכל חכמתו, הוא עצמו התעלה למדרגה גבוהה יותר מזו שהיה בה קודם לכן. יהושע זכה רק למה שהיה למשה רבינו בעת הסמיכה, ולא לתוספת החכמה שמושה רכש כתוצאה מנדיבותו וטובת עינו בסמיכת יהושע - שהרי לזו הגיע משה רק לאחר מעשה הסמיכה.

בכך מתבאר גם מה שנאמר במדרש רבה על הפסוק "טוב עין הוא יבורך כי נתן מלחמו לדל", המוסב על משה רבינו שסמך את יהושע בטוב עין. ברכתו של משה הייתה העלייה במדרגתו הרוחנית.

לפי זה, אף שמושה סמך את יהושע בשתי ידיים, דבר ה' התקיים במלואו, דלמרות שמושה נתן יותר, יהושע לא הגיע למדרגתו העליונה של משה, ועל כן דבר ה' התקיים במלואו, והפסוק "כאשר דיבר ה' ביד משה" מתיישב היטב, שכן התוצאה הסופית הייתה שיהושע לא השתווה למשה.

זמני כניסת ויציאת שבת קודש:	ירושלים	בני ברק	מי יורק	לונדון
כניסת השבת	19:09	19:24	20:05	20:53
יציאת השבת	20:25	20:28	21:12	21:34
כניסת השבת	21:01	20:59	21:05	21:12
יציאת השבת	21:01	20:59	21:05	21:12
כניסת השבת	21:01	20:59	21:05	21:12
יציאת השבת	21:01	20:59	21:05	21:12

מחברים

העלון השבועי מבית עוז והדר - אור לישרים

ניתן להשיג את הגיליון
מדי שבוע בכל סיניפי
"ספרי אור החיים"

ירושלים: ירמיהו 13 | שאולזון 49 | הפסגה 45 | בר אילן 4 | חבקוק 2 • בית שמש: שדרות האמוראים 63 | נחל יצנים 3 | יהודה הנשיא 6 • בני ברק: רבי עקיבא 152 | רבי עקיבא 68 | הרב שם 8 | אהרונביץ 12 | נחמיה 28 | כהנמן 64 • מודיעין עילית: שד' יחזקאל 2 | חפץ חיים 7 • אלעד: יהודה הנשיא 94 • אשדוד: יהודה הנשיא 8 | אליעזר בן הורקנס 8 • ביתר עילית: הרן 9 • חיפה: מייכאל 27 • נתיבות: הרמב"ם 18 • נתניה: 18 • פתח תקוה: רוטשילד 75

מחברים

העלון השבועי מבית עוז והדר - אור לישרים

newsletter.mechubarim@gmail.com

קו 'מחברים'

שע"י ממלכת התורה עוז והדר

02-803-9999

לשאלות הלכתיות בבית ההוראה הקש 8
או למייל: rav@abiryaakov.com

לחצו על התמונה להצטרפות

לתגובות ולהצטרפות לקבלת הגיליון במייל: newsletter.mechubarim@gmail.com

ריח ניחוח לה:

סיפור מופלא על מתפלל שוויתר על עליית המפטיר ותפילת מוסף לכבוד אמו, וזכה לגילוי משמיימים על כוחו העצום של ויתור למען שלום.

סיפור הבא התרחש בבית הכנסת דחסידי נדבורנה חדרה בבני ברק.

ביום מן הימים, אחד מחשובי מתפללי בית הכנסת, המשלם דמי חבר תמידין כסדרן, ניגש אל הגבאי וביקש לוודא כי בשבת פלונית, שתחול בעוד כחודש ימים, יוכל לקבל את עליית המפטיר ולהיות שליח הציבור בתפילת המוסף, שכן זוהי השבת שלפני היארצייט של אמו עליה השלום. גבאי בית הכנסת הציץ ביומנו, ואישר כי השבת ההיא פנויה מכל 'חיוב' אחר, והמתפלל הקבוע - זכאי לקבל עליות במהלך השנה ואף לעבור לפני התיבה, ויזכה לממש את רצונו, לעילוי נשמת אמו. המתפלל היה מרוצה. כאדם מאורגן מראש רצה לוודא כי כל ענייני היארצייט יתנהלו בצורה הטובה ביותר, ועתה נראה היה כי הכל יילך חלק... ויהי בצפרא דשבתא, אותה שבת שהמתפלל הקבוע ביקש לקבל בה את המפטיר, הוא מגיע לבית הכנסת בשעה מוקדמת, בטוח כי המפטיר והתפילה לפני התיבה בתפילת המוסף ממתנינים לו ברוגע... אלא שדקות לאחר שנכנס לבית הכנסת, הבחין בזוית עינו כי מאן דהוא - אורח זר שאינו נמנה על מתפללי בית הכנסת הקבועים, מנהל דין ודברים עם הגבאי.

המתפלל הקבוע הסתקרן לשמוע על מה הוויכוח, ולחרדתו גילה כי האורח הזר מבקש, לא פחות, לקבל את עליית המפטיר ולהתפלל תפילת מוסף... והרי זה המפטיר וה'מוסף' שהובטחו לו, והנה ניצב כאן אדם זר, ולוחץ על הגבאי, פשוט מנסה לאלץ אותו להעביר את הכיבודים הללו אליו! היתכן כדבר הזה? לרגע התחוללה בתוכו מלחמה. ריבונו של עולם, אם יש צדק בעולם - הרי שהוא מחולל נגד עיניו. הוא מתפלל קבוע, הוא הזמין מראש, הוא תורם לבית הכנסת רבות בשנים, הוא התארגן לכך שהיום המפטיר וה'מוסף' שלו. וראו מה הולך כאן - אדם זר מבקש 'להשתלט' על מה שהובטח לו! הרי גם אם היה מדובר בשבת רגילה - הוא אינו רשאי לדרוש דבר מה מהגבאי, איש לא חייב לו כלום. אבל עכשיו, כשמתפלל קבוע הזמין מראש - הרי זו שערוריה של ממש!

מנגד, קול שקט לחש לו לוותר. 'הרי ממילא איננו מבינים כיצד 'עליה' ותפילה לפני התיבה' מסייעות לנשמות בעולם העליון, הרי איננו יודעים מה הן מחוללות לעילוי הנשמות בגן עדן. אנו מנסים לעשות את המירב והמיטב שמקובלנו במסורת שמועילים לנשמה, אבל האם וויתור, ועוד וויתור כה עוצמתי - אינו מחולל עילוי נשמה? הרי גם בו יש כוח מסוים! אולי עדיף לוותר, לברוח מן המחלוקת, להקדיש את הוויתור לעילוי נשמת אמה ע"ה?'

ואז הוא החליט. באומץ ובנחישות, והודיע לגבאי כי הוא מוותר. הגבאי ניסה להתקומם, אמר: "חס וחלילה, נראה לך שאתה לו? מה פתאום? האחד בא לגור וישפוט שפוט? לבית הכנסת יש סדר, יש תקנון, לחברי הקהילה יש זכויות יסוד מוקנות, והעליה והתפילה בשבתות יארציית הן אחת מהן. לא יעלה על הדעת, איני מתכוון להיכנע!". ואילו המתפלל הקבוע, שכבר החליט ש'עליה', חשובה ככל שתהיה, אינה שווה כדי מחלוקת, המחלוקת מסוכנת כפליים והרת אסון שבעתיים מאשר לוותר על העליה היוקרתית, עמד על דעתו: "לא ולא

השיב את חמתי:

כיצד שתיקתו של רב שהושפל בפומבי, הפכה למפתח לישועה עבור אברך שחיכה שנים לילדים, וזיכתה אותו בברכה כפולה של תאומים.

שח הגאון רבי מאיר צוויבל שליט"א: שמעתי מידידי מעשה שהיה בשנה שעברה, כאשר שהה למנוחה בקאנטרי כנהוג. באחד השבתות, כאשר ישבו ביחד בבית המדרש בעידן רעוא דרעווין (שעת רצון בין מנחה לערבית בשבת), קם רב אחד, תלמיד חכם חשוב, ודרש בדברי תורה מענייני הפרשה כנהוג. ונתארכו הדברים יותר מן הזמן הרגיל. רוב הנוכחים לא שמו לבם לכך, הדברים היו מתוקים וערבים והנפש התענגה להמשיך עוד קצת בקדושת השבת. רק בשולי המחנה היו כמה אנשים אשר כעסו על ה'חוצפה' להאריך בדיבור אחר צאת הכוכבים, ואף ראו בכך עניין של 'טורח ציבור' שכידוע הוא 'עוון' חמור עד מאוד...

כאשר אך סיים הרב את דרשתו והתיישב על מקומו, קם אחד מאותם עזי פנים ולנגד עיני הקהל פער את פיו והתחיל לצעוק על הרב הדורש: "וכי אינך מתבייש?! באיזה זכות אתה מטריח עלינו בדרשות ומעכב אותנו יותר מן המידה?! וכי בגלל שאתה חפץ לדרוש צריכים אנו לסבול?!..." אחדים מן המסובים ניסו להרגיעו ולהעמידו על מקומו אך הלה לא נרגע ובמשך כמה דקות שפך את זעמו על ראשו של הדורש בזיוה אותו לעין כל עד שהרגיש שכבר הגדיש את הסאה ויצא מבית המדרש. בכל אותו העת ישב הרב וסבל את מנת ביזיונו בשקט ולא ענה למחרפו דבר. לאחר שהסתלק הלה משם, ניגש אל הרב אחד מן הנוכחים, שהמתין שנים רבות לילדים ועדיין לא נושע, והתחנן אליו שימסור לו את זכות הביזיונות כדי שיזכה כבר לזרע של קיימא. אמר לו הרב בהתרגשות: "ודאי אני מוסר לך את הזכות בשביל שתזכה להיוושע ולהיפקד בבן זכר, והריני מוסיף ומברכך שתזכה לעוד ילד! כי טובים השניים מן האחד..." הכל ענו אמן בכוונה רבה וייחלו לראות בקיום הברכה. ואכן, לפני כשלושה שבועות העלעל"ט (השנה שעברה עלינו לטובה) נולדו לאותו אברך זוג תאומים בריאים ושלמים לאחר שנות ציפיה ארוכות. כל זאת מכח אותה שתיקה ששתק הרב כאשר שמע חרפתו ולא השיב. עד כאן.

(גליון המאיר תשפ"ד)

ידידי הגבאי. אני מוותר. לא רוצה מחלוקת, לא רוצה חילוקי דעות, לא רוצה ליצור אי נעימות. תן לו את העליה, תן לו גם את תפילת המוסף. אני אסתפק בעליה אחרת, אתפלל לפני התיבה ביום היארצייט עצמו. אני מעדיף לוותר, לא רוצה מחלוקת!"

לנוכח דבריו הנחרצים, קיבל הגבאי את הדברים והעניק את העליה, כמו גם את תפילת המוסף, למתפלל הזר. התפילה הסתיימה באווירה שבתית טובה ועילאית, כולם קיבלו את שלהם - המתפלל הזר שעמד על שלו קיבל את שביקש, המתפלל הקבוע שוויתר על הכל היה מאושר מהוויתור, והגבאי - הצליח שכל הצדדים יצאו מרוצים...

לכל אורך הסיפור בבית הכנסת, נכח במקום הגה"צ רבי אהרן טויסיג שליט"א, מפיו שמענו את הפרטים לאשורם. אלא שהסיפור עדיין לא נגמר... ביום המחרת, הגיע המתפלל הקבוע לבית הכנסת, והפעם היה נסער ונרגש. הכרת פניו ענתה בו כי עבר חוויה רגשית מטלטלת, ועד מהרה פתח וסיפר מה אירע במהלך הלילה...

ובכן, באישון ליל, בעיצומה של שנתו העריבה, והנה בחלומו הגיעה אליו אמו עליה השלום, זו שלכבודה ביקש את עליית המפטיר, ולעילוי נשמתה רצה להתפלל את תפילת המוסף לפני התיבה, אלא שוויתר כדי למנוע מחלוקת. והנה היא נגלית אליו בחלום, פניה מאירות וקורנות, והיא אומרת לו בחלומה:

"בני יקירי, קיבלתי אישור מיוחד מבית דין של מעלה, לרדת לעולם הזה כדי להודות לך. עילוי נשמה כפי שחוויתי היום, בשעה שוויתרת על העליה ותפילת המוסף, עוד לא היה לי מעולם. אני זוכרת היטב את עילוי הנשמה בו זכיתי בשנים הקודמות, כאשר מדי שבת יארציית עליית 'למפטיר' והתפללת מוסף לפני התיבה לכבודי. אבל זה לא מתקרב, לא דומה בכלל, למה שזכיתי בו השנה - עת ויתרת בגבורה על הכיבודים המגיעים לך, עת ברחת ממחלוקת!". ככל הדברים האלה אמרה האם לבנה בחלום הלילה, והוא התעורר כשגופו רוטט בהתרגשות וכולו מכוסה זיעה קרה.

לא בכל יום זוכה יהודי לקבל ביקור מהוריו שבעולם האמת, והוא זכה! ואת המסר שבפיה - אותו סיפר בנה בסערת נפש, כדאי לזכור, לשנן ולחדד: עליות, תפילות, ועוד הרבה דברים - הם חשובים ביותר, עקרוניים מאוד, רמי מעלה עד מאוד. אלו נושאים שמימיים שאין לנו בהם השגה. אבל עדיין יש לזכור: הכל חשוב ויקר מאוד, עד שמעורב בו בדל של מחלוקת, ניצוץ של אש בוערת.

ברגע שמחלוקת מתקרבת, שחילוקי דעות מתחילים להישמע - אדם חכם רואה את הדברים נכונה, בורח ונמלט, יודע שחשוב פי כמה לברוח מהמחלוקת, לוותר ולהימנע מהשתתפות בזירת קרב מדממת שכזו. מחלוקת לא מביאה טוב, היא מביאה רע. ההיפך - הבריחה מהמחלוקת וההימנעות ממנה, הוויתור - שלפעמים כרוך במאמץ איתנים - הוא הדבר הנכון, שגם גורם יותר עילוי נשמה, ובכוחו לעורר רחמי שמים, ומביא בכנפיו חיי אושר ושמחה.

(פניני בית לוי)

וְהִתֵּה לֹוּ וּלְזַרְעוֹ אַחֲרָיו:

הדף המקושקש שעל שולחן האבלים - סיפורו המפעים של הרב דוד בירנבוים זצ"ל, שדאגתו לילדיו הובילה אותו לבקשה יוצאת דופן בנוגע לסכנות הטכנולוגיה.

ועשרים שלי, שאוכל לבוא עם זכות זו לבית דין של מעלה!'
בשיפולי המכתב מתנוססות החתימות של בניו וחתניו, אשר נענו לקריאה הנרגשת של ראש המשפחה. אחד אחד הם חתמו על ההתחייבות להימנע מלהיכשל בפיתויי הרשת, אלא לפי הוראת דיין ובתנאיו!

הבה נעמיק לחקור אודות מכתב זה, שאת צילמו ראינו בגיליון 'קול ברמה' בעריכת ידידנו הרב משה מיכאל צורן הי"ו. הרי המכשולות המצויים בכלי הטכנולוגיה החדשים - ידועים לכל. בד בבד, הפיתוי להשתמש בהם גדול מנשוא, הן כל תחומי החיים עוברים בימינו דרך קורי הרשת הזו אשר רבים חללים הפילה. מה עושים?

הרב בירנבוים התווה כאן דרך ברגישות ובאהבה: להביט על הסכנה בעיניים פקוחות, ואז לעצום את העיניים מהשימוש, איש איש כפי דרגתו. גם הוא מתיר לנצרכים לכך לעשות את השימוש הדרוש, בהוראת רב ועל פי תנאיו, אבל חלילה וחס מלהיסחף לרשת הגועשת, לפיתויים המחרידים, למראות המצחינים ולניסיונות האפלים. הן כל באיה לא ישובון, אברכים יקרים איבדו את עולמם הרוחני ואת ביתם הגשמי גם יחד בגלישה - תרתי משמע - במורד הרשת החלקלקה!

כדי לעמוד בניסיון הזה נדרשים כוחות נפש רבים, ולכן הוא ביקש בקשה חריגה - שאת כתב ההתחייבות הזה יניחו בידי בעלותו לבית דין של מעלה. כי הוא ידע שמדובר בניסיון קשה מנשוא בדורנו, נדרשים כוחות עצומים כדי לעמוד בו, אבל אם ילדיו יידעו שאביהם - שבנה עולמות של תורה וחינוך - רואה את הזכות של ההתגברות על ניסיונות הטכנולוגיה כזכות הגדולה ביותר בשערי שמים, הדבר ינסוך בהם כוחות להתגבר, כי הם יפנימו שאין דבר חשוב מזה!

אחים יקרים! הדברים נוגעים לכל אחד מאיתנו באופן אישי, וגם לחינוך צאצאיו. בעסקנו בשמירת העיניים, לצד הזהירות היתרה והמופלגת הנדרשת בכל יציאה לרחוב, בוודאי בתקופת הקיץ ובפרט בעת החופשה, חזית גדולה ונוספת מתחוללת כל העת על המסכים המרצדים. היצר אורב שם בכל תוקף, שולח הפניות, מעלה המלצות, מעודד להשתמש גם שלא לצורך, סוחף את הלב והנפש!

הבה נשמור על חיינו, הבה נשמור על ילדינו, הבה נשמור על בתינו!

הבה נקבל על עצמנו להימנע ככל האפשר, לברוח מהפיתוי הזה כמו מאש. הנצרכים לכך ייוועצו במורי הוראה, יוודאו כי הם עושים רק את השימוש הנחוץ בשכל ובתבונה, בסיון מקסימלי ובהתגברות על הניסיונות האורבים והצורבים. הדבר בנפשנו ממש!

וככל שנזכה להימלט מניסיונות אלו, לא ניכנע לפיתויים גם מול מסך, לא נכניס אל ידינו ולא נביט בעינינו במכשיר קטן או גדול, חכם או טיפש... חדשני או מיושן כביכול - כך נזכה לחיי אושר רוחניים אמיתיים, לגדל דורות עוסקים בתורה ויראי שמים, וחיינו יתנהלו בשלווה ובנחת, מתוך קרבת אלוקים אמיתית ומרוממת!

(פניני פרשת השבוע)

ההמונים שבאו לנחם את צאצאי הרה"ג רבי דוד בירנבוים זצ"ל ידעו שישמעו סיפורי מופת על אישיותו התורנית הדגולה, על התקשרותו ברבותיו ועל היותו איש חינוך בכל מהותו. למרות זאת, בהיכנסם לניחום האבלים הופתעו מאוד מפסת נייר חתומה ומקושקשת למדי שהתנוססה על השולחן, וגילתה הרבה מאוד על האישיות של המנוח...

וזאת למודעי, כי הרב בירנבוים היה מחנך בחסד עליון. הוא גידל תלמידים רבים, הוביל מאחורי הקלעים מהלכים להקמת 'בית המוסר' בירושלים, ועמד על הקמת כולל גדול ומרכזי בצפת. ידיו רב לו. את ילדיו גידל בחוס ובאהבה, ובד בבד ידע להטמיע בהם את הערכים החשובים בחיים - בחדות מובהקת וחסרת פשרות.

הדף הזה נכתב בשנת תשע"א, לפני כארבע עשרה שנים. היה זה בשיא התקופה שבה כלי הטכנולוגיה הפכו ממכשירים מורכבים המצויים במשרדים נכבדים, לכלים המצויים בכל בית וכיס, למרבה הצער. הרב בירנבוים חשש לגורל ילדיו, הוא ידע כי הכלים הללו משחיתים את הנפש ויוצרים ניסיונות קשים, ובדם לבו כתב מכתב בקשה לילדיו, וזו לשונו:

'בני וחתני יקריי ואהוביי! בשבח ובהודאה לבורא העולם על הזכות הגדולה שנפלה בחלקי... שכל ילדינו נשואים ועובדי ה' יתברך, איש איש כיכולתו. זכות זו בוודאי מקורה בדורות קודמים שמסרו נפשם על מסורות קדומות, ועל כך שלא לשנות מהדרכת אבותינו הקדושים בהוראות גדולי הדור.

והנה, שמעתי שמועה על אחת המשפחות היפות והחשובות שאני מכיר, שם נפלו מטובי בניהם ברשת, ואברכים יקרים מיוחדים הפכו לקלים שבקלים עקב מזיק זה. בחקירה קלה הגעתי לכך שהיה לאברכים אלה צורך מסוים והבטיחו למשפחותיהם שרק בשביל הצורך הזה, ובכל אופן נמשכו עד שעזבו את לימודם, הרסו את בתיהם, ומהם שהפכו גם מחללי שבת, רחמנא ליצלקן.

על כן נפשי בבקשתי לקבל התחייבות מכם, בניי אהוביי, בנדר על דעתי שלא להזדקק למכשול זה בכל צורה שהיא, אלא על פי דיין חשוב מבית דין, ועל פי התנאים שהדיין יתיר. ואם חפץ ה' בידי יצלח, ואקבל התחייבות זו חתומה מכל משפחתנו, אבקש לשים את ההתחייבות בידי לאחר מאה

פנינים על הפרשה:

הם צונותיקה, שאינם רוצים לשוב בתשובה, שהיה להם לדעת דסבת אריכות הגלות הם העונות, דמאחר שהם בצער הגלות בין הגוים, זה רודה וזה מרדה וזה עושה בעברת זדון, היה להם להתבונן ולא יוסיפו לחטא, כדי שישבו ה' מחרון אפו ויגאלם מיד. אבל בעונותינו הרבים מאחר שהם בצרת הגלות ואפלו הכי מחזיקים ברשעם, בזה מוסיפים חרון אף לפנינו יתברך ומאריך הגלות, שאם עשו תשובה בלב נשבר, מיד היו נגאלים בלי שום עכבה, כמו שכתוב (מלאכי ג' ט) 'שוכו אלי ואשובה אליכם', דהינו דכשתשובו אלי מיד גם אני אשובה אליכם בלי שום עכבה:

וזהו שאמר חכילי עינים מיין, דהינו אפלו אתם רואים שהקדוש ברוך הוא מלא דין עליכם עד שענינו אדמים בחרון אף עליכם, מכל מקום אם תשובו בלב נשבר ותלכנו עצמכם ותתפללו לפניו ותבקשו ממנו מחילה וסליחה, מיד העינים שלו יתברך שהיו אדמים כיין מצד הדין, מיד יחזרו זכים ולכנים יותר מן החלב מצד החסד והרחמים, שיתמלא עליכם רחמים ויגאל אתכם מיד. וזהו שאמר ולכן שנים מחלב, דהינו לבון וטהרת לבכם ופיכם, זה גורם שענינו יתברך יחזרו זכים יותר מחלב, ויתמלא עליכם חסד ורחמים:

(מחשוף הלכן פרשת ויחי)

צער בני ישראל על הגלות

למה נמות לעיניך גם אנחנו גם אדמתנו קנה אתנו ואת אדמתנו בלחם ונהיה אנחנו ואדמתנו עבדים לפרעה ותן זרע ונחיה ולא נמות והאדמה לא תשם (בראשית מו ט). אפשר לרמז, דעדת בני ישראל נתארך עליהם על הגלות וקצו בחייהם, ומצטערים ומתאוננים על צערם שבין האמות, ומצטערים גם כן על צער ארצנו הקדושה ועל בית מקדשנו ותפארתנו עד מתי הם שוממים, ובטלה עבודה ובטלה תורה, ושואלים ומבקשים מאת הקדוש ברוך הוא שישבו וירחמנו, וישיב העבודה למקומה והתורה על מכונה. וזהו שאמר למה נמות לעיניך, ישראל אומרים להקדוש ברוך הוא בגלותם ובצערם, רבונו של עולם, למה נמות לעיניך בגלות, גם אנחנו גם אדמתנו שהיא ארץ הקדושה. קנה אתנו ואת אדמתנו בלחם, דהינו, פדנו וקנה אותנו בשביל שנעסק בתורה שנקראת 'לחם' באדמתנו שהיא קדושה, ונהיה אנחנו ואדמתנו עבדים לפרעון הבורא יתברך, שנהיה עוסקים בתורה ומקריבים קרבנות באדמתנו. ותן זרע, דהינו שלח לנו מלך המשיח שהוא זרע דוד המלך עליו השלום שנאמר בו (תהלים פט לו) 'זרעו לעולם יהיה', ובזה ונחיה, נכנס בקדשה שהיא חיים, ולא נמות ולא נשאר בנטרא אחרא הנקראת סטרא דמותא, והאדמה שהיא ארצנו הקדושה, לא תשם, לא תשאר שממה:

יהי רצון מלפניו שיראה בעיניו ויחיש גאלתנו, אמן כן יהי רצון:

(פיתוחי חותם פרשת ויגש)

ימי בין המצרים:

בכל חצות לילה השכינה בוכה על צערה בגלות

מצפים לגאולה ואינם שבים בתשובה

והנה בעונות כל ימי ארך הגלות בכל חצות לילה שהשכינה צועקת ומתרעמת על צערה בגלות, כל העולמות מזדעזעים ויבוכים וצועקים עמה, והאבות והאמהות והשבטים ומשה רבנו עליו השלום וכל דור וכל בני ישראל שבאותו עולם, כלם מתחננים ויבכים לפני הקדוש ברוך הוא באותה שעה על צערה של שכינה עד מתי הולכת ומצטערת. וזה הדבר בא להודיע משה רבנו עליו השלום לנשמות העתידות להיות באותו הדור האחרון הרואים בארך הגלות יותר מדאי ואינם שמים לתת על לב מדוע ארך הגלות הזה, והם באמת מאמינים שיבוא מלך המשיח ומקמים תשובתו בכל יום, אבל אינם מתעוררים לעשות תשובה שלמה שעל ידה יבוא, רק אומרים בפיהם 'כי לישועתך קיינו כל היום', והעקר חסר מהם שהיא התשובה:

אין נכון לצפות לגאולה בלא תשובה

ואפשר כי לזה נתכון הנביא עליו השלום שאמר (הושע יא ט) 'ועמי תלואים למשובתי ואל על יקראהו יחד לא ירומם', דלקראהו 'אל על יקראהו' אין לה הכנה. אמנם לפי האמור יבוא על נכון, שאומר 'ועמי תלואים', הינו עיניהם תלויים ומקיים מתי אנאלם מן הגלות ואשיבם לארצם כבראשונה, ואומרים בפיהם 'כי לישועתך קיינו כל היום', אבל אין בפיהם נכונה, כי הגאולה תלויה בתשובה, כמו שנאמר (ירמיה ג כב) 'שוכו בנים שובכים ארפה משובתכם', כי אינם נגאלים בלי תשובה (סנהדרין יז ט). וזהו שאומר 'ועמי תלואים למשובתי', כמו שאומרים שמקיים שאשיבם למקומם, אבל משליכים הדבר עלי, שאומרים שתשובה זו תלויה ביד השם, שהוא ירחם עלינו ויפדנו מתוך הגלות, וזהו 'ואל על יקראהו', ואל על תרי מלי ניהו, דהינו פעם אומרים 'אל' ה' תלויות עינינו שיגאלנו מן הגלות הזה, וזהו מלת 'ואל', ופעם אומרים 'אל' ה' מטל העל של הגלות הזה, כמו (תהלים נה כ) 'השלך על ה' יתברך', ואין האמת כן, שהעקר הוא שיצטוו תשובה, והדבר הזה שהוא התשובה שבה תלויה הגאולה אינם מתעצבים ומסכימים יחד לעשותה, וזהו 'יחד לא ירומם', דהינו אינם מסכימים יחד לעשות התרוממות שבה יגאלו, והיא התשובה כאמור, וזהו 'יחד לא ירומם' לעשות תשובה:

(מחשוף הלכן פרשת נצבים)

סיבת אריכות הגלות

חכילי עינים מיין ולכן שנים מחלב (בראשית מט יב). הכונה בזה, דבא להוכיח את ישראל, דמי מאריך הגלות

עצות וסגולות:

צדיקים

זכות הצדיקים על כולם

אנחנו רואים בעינינו מיום שנברא אדם הראשון ועד היום, כל הצדיקים שעברו כל בני אדם מזכירים אותם לברכה ובטחים בזכותם, ואפלו הרשעים מבקשים על עצמם בזכות הצדיקים שעברו.

וזה שאמר כי יראה חכמים ימותו דהינו אין בהם רק מיתה דוקא, ומיום מיתתם בני העולם מזכירים אותם לברכה, ומבקשים רחמים מאת ה' בזכותם, וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (ברכות יח) צדיקים אפלו במיתתם קרויים חיים.

(דורש טוב, דורש ו' לנפטרים)

הצדיקים מעלים את הרשעים מגיהנם

דכמה צדיקים עוברים בגיהנם העברה בעלמא, ולא מחמת עצמם, רק להעלות משם נשמות הרשעים שהרהרו לעשות תשובה ולא הספיקו לעשותה בפעל עד שמתו, והם נדונים בגיהנם עד שיצטוו איזה צדיקים שם ומתדבקים בהם ועולים (וזהו ח"ג רכ), והצדיקים שבתיהם היו משתדלים להתחזיר הרשעים בתשובה ולזכות את הרבים, אפשר גם במיתתם הקדוש ברוך הוא מגלגל זכות זה על ידם, ומעבירם בגיהנם כדי להעלות הרשעים שהרהרו תשובה ויזכו על ידם. ואף על פי שיש צער מעט לצדיקים בעברם שם, מכל מקום יש להם נחת רוח ורצון טוב בשביל זכות הרשעים.

(שם, דורש ו' לנפטרים)

הצדיק במעשיו מביא השפעה לעולמות ולישראל

הצדיק שיהיה בדור, על ידי מעשיו הטובים הוא גורם שהספירות משפיעות זו בזו ומשפיעות להשקות לישראל שהם הצאן (וזהו ח"ג קיג), וכל זה על ידי הצדיק.

(פיתוחי חותם פרשת שמות, ד"ה ולכן)

יסתכל בצדיקים וילמד ממעשיהם

חשך על שם שמחשיך עיני האדם ומסמא אותם שלא להביט ביראי השם ולראות מה הם עושים.

(מעגלי צדק אות ב"ת, ד"ה בראשית)

**הגאון
רבי מאיר
צוויבל
שליט"א:
הפליאה
התעצמה
מרגע
לרגע:**

**כיצד אירע המהפך הזה? ממש
מן הקצה אל הקצה, מן החלוש
שבכתה לחרוף שבחבורה.
כמה ימים הסתובב המלמד
כשהפליאה מנקרת במוחו עד
שהחליט לשאול את פי התלמיד
בעצמו. בהזדמנות הראויה,
קרא המלמד את הילד לחדרו
ונכנס עמו בדברים על דא ועל
הא. לבסוף שאל לו את השאלה
הבוערת...**

**קדושה מסייעת להבנת התורה
וְצִוִּיתָהּ אֹתוֹ לְעִינֶיהָ וְנִתְּתָהּ מִהֶדְדָּהּ
עָלָיו לְמַעַן יִשְׁמְעוּ כָּל עַדְתִּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (כו).
(ט-כ).**

סיפר לי ידידי מעשה נפלא, ובו מוסר השכל בכמה עניינים חשובים. ידידי זה משמש מזה שנים כמלמד באחת הכיתות הגבוהות בתלמוד תורה מסוים. כדרכם של מלמדים, יש לו בכל שנה תלמידים מכל הסוגים: יש שזכו לראש חזק ובכשרונות ברוכים, ולעומתם ישנם את חלושי ההבנה שצריך לבאר להם כל דבר בהמחשות ובציורים, וביניהם ישנם את הבינוניים והנה בתחילת שנת הלימודים השנה, קיבל תלמיד מיוחד ביותר. הלה היה מבקש גדול, בעל מידות טובות ומתמיד עצום, אך כגודל התמדתו כך חולשת כישרונותיו. כמה שהתייגע ללמוד ולחזור, הצליח בקושי להבין את דברי הגמרא, וגם זאת רק אחר שהמלמד הסביר לו במתינות כמה פעמים והמחיש לו בציורים ובאופנים שונים. אולם גם כשכבר זכה להבין את הגמרא, לא נתקיים לימודו בידו, וכצל עובר פרחו מראשו כל ההסברים וכל הציורים. ובשעת הבחינה בכתב, כאשר כולם השיבו בבהירות, החזיר הוא את הבחינה כשהוא מלא למחצה לשליש ולרביעי.

בכל שבוע נשנה המחזה הזאת: הילד יושב ולומד ומתאמץ ואינו מצליח לקצור את פירות עמלו. המלמד ניסה להתחשב בו ככל יכולתו, אך עם כל הרצון הטוב לא הגיע לכדי מחצית מן התלמידים האחרים. במקום זאת, חיזקו בדברים וחזרו בפניו תמיד בשבשים אין מחשבים את הידיעות, אלא את העמל והיגיעה שהשקיעו בלימוד, ולפום צערא אגרא, וכו', וכו', אך גם הוא

ארכיון 'עוז והדר'

**הגאון רבי ברוך רוזנבלום שליט"א: כתב הרמח"ל: "ולא זכה
משה רבנו להיות נותן התורה, ולכל מעלותיו הרוחניות, אלא כיון
שנשא בעול עם חברו". ורבי עקיבא היה "מכריעו לכף זכות".
המהר"ל כתב, שרבי עקיבא הוא אבי התורה שבעל פה, כי היה
לו 'שכל טוב', לראות את הזולת בעין טובה. - עלינו לדבוק בכל
כוחנו במידה הטובה הזאת, לראות בעין טובה את הכל, וכפי
שאומר רבי אלימלך מליז'נסק זצ"ל בתפילתו: "אדרבה, תן
בלבנו, שנראה כל אחד מעלת חברינו, ולא חסרונם".**

אותה. הוא לא מצא בבית מטאטא, אבל הוא מצא בבית את הלום של 'משה - הפורץ החרדי', אז הוא לקח אותו, כדי שאיתו הוא ידחוף את היונה...

"ולמה צריך מספרי ברזל?"
אה, אולי בשביל לשבור את הביצים...
מה אתם אומרים על הרעיון הגאוני הזה?
אתה יושב בצדדי השבת במרפסת, ורואה את אחד ממתפללי בית הכנסת נכנס לרכב שלו, מתניע ונוסע. בלי שום סיבה נראית לעין. אין איתו איזה ילד פצוע. אתה אומר לעצמך: "פיקוח נפש, כן הוא נסע. גם אם אני לא יודע ולא מביין".
יפה מאד, דנת לכף זכות.

אבל עכשיו נבוא ונשאל שאלה קצת מהפכנית: למה זה משנה אם תדון לכף זכות? הרי בכל מקרה, אסור לך להוציא מהפה שלך שום מילה, כי אם תאמר משהו, אתה תעבור על "לא תלך רכיל בעמך".

אם כך, עיקר המצוה הזאת במחשבה.
הקב"ה אומר: אני מבקש ממך, אל תראה רע במישהו!

"אה, אבל ראיתי אותו עם סולם, עם כובע גרב ולום ומספרי ברזל בשתיים בלילה...", "ראיתי אותו נוסע בשבת, בלי שום סיבה נראית לעין".

נכון, אבל מאחר שהקב"ה רוצה שלא נראה רע באדם שאינו רשע, אנחנו צריכים לאמן את המוח שלנו לא לראות רע.

יתרה מזו, נאמן את עצמנו אפילו להתבונן באופן 'עקום', כאשר יש בכך צורך, כדי למצוא צד זכות.

אופן המחשבה 'העקום' הזה של מציאת זכות, הופך אותך להיות אדם עם ראש ישר, עם שכל טוב שרואה רק טוב.

ומה עושה השכל טוב הזה?

מייצר גדולי דור! עם ראש עקום בלימוד זכות, יוצא ראש ישר בלימוד תורה.

והיכן זה כתוב?

המשנה באבות (י.א) מונה ארבעים ושמונה מידות לקנין תורה, וביניהן: "נושא בעול עם חברו, מכריעו לכף זכות".

כותב הרמח"ל: "ולא זכה משה רבנו להיות נותן התורה, ולכל מעלותיו הרוחניות, אלא כיון שנשא בעול עם חברו". ורבי עקיבא היה "מכריעו לכף זכות".

המהר"ל כתב, שרבי עקיבא הוא אבי התורה שבעל פה, כי היה לו 'שכל טוב', לראות את הזולת בעין טובה.

עלינו לדבוק בכל כוחנו במידה הטובה הזאת, לראות בעין טובה את הכל, וכפי שאומר רבי אלימלך מליז'נסק זצ"ל בתפילתו: "אדרבה, תן בלבנו, שנראה כל אחד מעלת חברינו, ולא חסרונם".

(הגאון רבי ברוך רוזנבלום שליט"א - דורש טוב ויקרא)

**לדון לכף זכות - בפרט בימי בין המצרים
אני רוצה להביא בפניכם סיטואציה:**

יש לך שכן שאתה מכיר אותו בתור אדם ירא שמים. הוא מתפלל בכל בוקר בהנף החמה, אחר כך הוא נכנס לשיעור בדף היומי, משתדל לדקדק במצוה קלה כבחמורה.

פעם אחת, בשעה שתיים בלילה, אתה יושב במרפסת ונהנה מהאוויר הצח ומהשקט, ופתאום אתה רואה את השכן הזה יוצא בשקט מהבית, עם סולם ביד וכובע גרב על הפנים. בצד אחד של החגורה יש לו לום, ובצד השני יש לו מספרי ברזל גדולים אתה עוקב אחריו בעיניך, משתומם, ופתאום אתה קולט שהוא מטפס על הסולם לדירה בקומה השנייה, שם מתגוררת אשה אלמנה שסוחרת ביהלומים. אתה המום. אתה שואל את עצמך: מה בדיוק הוא עושה?

אומרת לך המשנה: "והווי דן את כל האדם לכף זכות".

איך אפשר לדון דבר כזה לכף זכות?
אם תרצה לומר, שבעלת הדירה נתקעה בדירתה, והוא מחלץ אותה כעת - בשביל מה כובע גרב על הפנים?

ואם תאמר שהוא בא להציל אותה מפורצים שחדרו לדירה שלה - בשביל מה מספרי הברזל הגדולים?

קשה, קשה מאד למצוא איזושהי כף זכות. ועל אף שקשה, צריך להתאמץ ולמצוא אפשרות של כף זכות. צריך לקחת את הסיטואציה העקומה ביותר שיש, ולהלביש על המקרה.

השמועה מספרת, שמישהו שאל פעם את ה'פני מנחם' מגור, למה נאמר לדון ל"כף" זכות ולא למזלג? אמר ה'פני מנחם': אין הכוונה לכלי אוכל, אלא לכף נעלים. מה עושים אם הרגל לא מצליחה להכנס לנעל? לוקחים כף נעליים ודוחפים בכוח! כך, גם אם קשה להכניס ללב איזושהי כף זכות, דוחפים בכח עד שהיא תכנס!

ואיזו כף זכות נוכל 'לדחוף' על השכן ירא-השמים עם הכובע גרב?

בואו נאמר, שהוא טיפס למעלה כי רצה לעשות שילוח הקן. הוא ראה שיש על הצינור המרכזי קן ובו יונה שדוגרת על הביצים, והרב אמר בשיעור על שלוח הקן, שהיונה-האמא דוגרת רק בלילה. השכן חזר מאוחר בלילה משיעור, ונזכר בדברי הרב, ואמר לעצמו - זה הזמן לעשות שילוח הקן!

ישאל השואל: "יפה מאוד, אבל למה כובע גרב?" התשובה פשוטה מאוד - כי הוא פוחד שהיונה תעוף לו על הפרצוף.

"ולמה הוא צריך לום?"

כי הרב אמר בשיעור, שאי אפשר לבוא אל היונה ולהגיד לה: 'תעופי מפה', צריך לגעת ביונה ולהזיז

יחל והתפלל תמיד שכבר יפתחו לו לתלמיד שערי בינה בתורה ויזכה לראות סימן ברכה בלימודו.

והנה כמה שבועות לאחר פסח, כאשר בדק המלמד את הבחינות החדשות, ראה לפיליאתו שהבחינה של אותו תלמיד מלאה בתשובות, מה שלא קרה מתחילת השנה. בתחילה היה בטוח שמדובר בתשובות בעלמא, אך כאשר בדק את התשובות נוכח לראות שהתשובות ברורות וטובות, כתובות בבהירות, דבר דבור על אפניו. הוא בדק פעם ופעמיים אם לא טעה ולקח בחינה של תלמיד אחר, אך לא, הבחינה היא של אותו תלמיד. לאחר מחשבה, הסיק המלמד את המסקנה המתבקשת שהילד העתיק לעצמו תשובות מתלמיד אחר. המלמד החליט לבדוק את הדבר. בשבוע הבא כאשר חילק את הבחינה, הסתכל ובדק אחר התלמיד הלז. הוא ציפה לראות אותו כשהוא פונה לצדדים, אך למרבה הפתעתו ראה את התלמיד יושב וכותב במרץ ובחשק בלא הפסקה, ותוך זמן קצר קם הלה ממקומו והחזיר לו את הבחינה כשהוא כתובה במלואה. המלמד בדק את התשובות וראה אותן ברורות וטובות, משיב כהלכה. אילו לא ראה בעצמו את הכותב, היה משייך את התשובות לגאון שבחבורה.

הפליאה התעצמה מרגע לרגע: כיצד אירע המהפך הזה? ממש מן הקצה אל הקצה, מן החלוש שבכתה לחריף שבחבורה. כמה ימים הסתובב המלמד כשהפליאה מנקרת במוחו עד שהחליט לשאול את פי התלמיד בעצמו. בהזדמנות הראויה, קרא המלמד את הילד לחדרו ונכנס עמו בדברים על דא ועל הא. לבסוף שאל לו את השאלה הבודעת: "ראיתי לאחרונה שברוך ה' אתה מחזיר בחינות מלאות טובות ותשובות מיוחדות במינך, גם בלימוד ניכר שיפור לטובה ואתה מגלה הבנה בהירה ועמוקה. אמור נא לי שמא אתה יודע כיצד אירע שינוי מופלג כזה, בזכות מה זכית לדבר זה?"

השיב התלמיד בתמימות: "בטרם יצאנו לבין הזמנים של פסח דיבר המלמד על הענין של שמירת עינים, ואמר שאם האדם עומד בסיון ושומר על עיניו אזי הוא חשוב מאוד בשמים ויכול לפעול בתפילתו מה שהוא רוצה. והנה נגד המקום שאני עומד ומחכה תמיד לבא ישנו בית ספר של גויים, ולאחר ששמעתי את דברי המלמד התחלתי לשמור על עיני בכל עוז ולהשיג שלא להיכשל אפילו בטעות, ובד בבד התפללתי אל ה' יתברך שיאיר את עיני בתורתו ויתן לי לב מבין להבין ולזכור את מה שאני לומד. ואכן מאז אני זוכה להבין את הגמרא בקלות ובמהירות וגם נחקקים הם על לוח לבי לזיכרון תמיד ואני רואה סימן ברכה בלימודי..." עד כאן המעשה.

ונראה לרמז זה בפרשתנו (במדבר כז, יט-כ): "וצייית אותו לעיניהם, ונתתה מהודך עליו למען ישמעו כל עדת בני ישראל", פירוש, שתצווה אותם על שמירת עיניהם לכל יפגמו, 'למען ישמעו כל עדת בני ישראל', שגם החלשים שבהם יקבלו לב שומע להבין ולהשכיל בדברי תורה.

(הגאון רבי מאיר צווייל שליט"א - נאה דורש)

הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א: פרשת פנחס היא הקדמת רפואה למכה! הנה כך גילה הגאון מהרא"ל צינץ בספרו 'קומץ המנחה': והנה מה שאירע פרשת פנחס בתחילת ימי המצרים, ליכא מידי דלא רמיזא ולא דבר ריק הוא, כי כבר אמרו חכמינו ז"ל, שבכל מקום מקדים רפואה למכה, ובתשעה באב שנחרב הבית נולד הגואל. והנה פנחס זה אליהו, ועתיד לבשר שלום בעולם. לכן רמז 'בריתי שלום', שהוא המבשר שלום בביאת הגואל במהרה.

הקדמת רפואה למכה

עד עצם היום הזה ניצב במרכז העיר אמסטרדם בית בן שלש קומות הקרוי "בית משפחת דה פינטו", בו התגוררו בעבר בני משפחת "דה פינטו", משפחה יהודית פורטוגזית של בנקאים וסוחרים. הבית, בן מאות השנים, נמצא כיום במצב מצוין והוא משמש כאנדרטה למשפחה היהודית שהתיישבה באמסטרדם ותרמה מהונה ואונה למען כלל ישראל.

את שם המשפחה קבלו בניה בשל אבי המשפחה שהיה קרוי "פינטע קצין". על עשירותו המופלגת ועל טוב לבו סיפרו שהוא הניח אחריו מליוני מטבעות זהב 'רייכסטאהלר' כדי לחלק לצדקה. הוא גם הקים קרו קיימת של עשר חביות מלאות זהב טהור שהיו ברשות הממשלה תמורת ריבית שנתית נאה, כשכל פירות הקרן מיועדים למען החזקת יהודי ירושלים. בצוואתו גם כתב "פינטע קצין" כי ההולכים אחר מיטתו ללוותו לבית העלמין יקבלו, כל אחד ואחד, סכום של שלש מאות אדרכמונים כתשורה על הכבוד האחרון שחלקו לו.

על "פינטע קצין" סיפר הרה"ק רבי בן ציון מבאבוב זיע"א ה"ד את הסיפור הבא, שמקורו מפי דודו הרה"ק רבי יחזקאל שרגא משינאווא זיע"א. היו אכן שהעירו להרה"ק מבאבוב כי יש גירסאות אחרות ושונות לסיפור זה, אך הוא השיבם באחת כי נאמנים עליו דברי דודו והוא מעתיק את השמועה בדיוק כפי ששמע מדודו הקדוש שכל דבריו אמת וצדק.

באחת הפעמים שהרה"ק רבי יחזקאל שרגא משינאווא זיע"א שהה בעיר הנופש והמרחצאות 'קרעניץ' הסמוכה לגבול סלובקיה, לצרכי רפואה ובריאות גופו הקדוש, נכנס ובא אליו יהודי נחשב העיר קראקא ושפך לפניו את צעריו וכאבו: בני הצעיר חולה מאד. הבאתי אותו לקרעניץ כי חשבתי שהדבר יועיל לבריאותו, אך הרופאים סבורים שאין לו בכך כל תועלת וכי צריך לנסוע עמו אל העיר וינה הגדולה. שם, בבירת אוסטריה, מצויים רופאים מומחים ופרופסורים גדולים אשר יכולים למצוא בס"ד מזור ומרפא למחלתו הקשה.

דא עקא, נאנח האיש ואמר, זה מכבר שהייתי נוסע לוינה מבלי להתמהמה אפילו רגע אחד, אך מה אעשה שאין בידי לפורטה אפילו שווה פרוטה. יודע אני כי הטיפול אצל הרופאים המומחים כרוך בסכומי עתק שאין באפשרותי להשיגם. מלבד זאת, גם הנסיעה לוינה והשהות שם עולה לסכום גדול. אובד עצות אנכי, החל האיש לבכות בקול, למראה בני החולה ואין בידי להושיעו.

הרה"ק משינאווא הקשיב היטב, ביקש מהאיש לשבת, ואמר לו: שב בני, הבה ואספר לך מעשה מופלא. הלוא בוודאי שמעת על העשיר הגדול שהיה שמו הולך לפניו "פינטע קצין". את שמו זה לא קיבל האיש כמליצה גרידא, אלא בשל עושרו

המופלג שכמעט ולא היה בדומה לו.

את אוצרות הכסף והזהב המופלגים היה "פינטע קצין" שומר בתוך חדר אוצרות מיוחד שנבנה כספת משוכללת ביותר. במרתף שמתחת לארמונו הגדול נחפרה מחילה תת קרקעית עמוקה ופתלתלה שהוליכה לחדר האוצרות הגדול שהיה כולו עשוי מתכת משורינת וחסינת אש, ודלת פלדה עבה במיוחד.

מרבח נכסים מרבה דאגה. גם הכספת לא נתנה מנוחה לעשיר הגדול שלא הפסיק לחשוש שמא יצליח גנב מתוחכם להתגנב אל המרתף, לרדת במחילה העמוקה ולחדור אל הכספת הכבדה. שמא יצליח הגנב להניח את ידו על המפתחות שהותאמו למנעול הכספת, וכך כל רכושו ילך לטמיון.

פחדיו הלא הגיוניים של "פינטע קצין" הביאו אותו להגות תוכנית מתוחכמת שתצליח ללכוד שתי ציפורים במכה אחת: לא זו בלבד שגנב לא יוכל לקחת כלום מתוך חדר האוצרות, אלא שהוא גם יתפס שם ויקבל את עונשו כראוי לו. בעזרת מומחה למנעולים הוא בנה מנגנון מורכב שמוודא כי כל פתיחה רגילה של הדלת תביא לכך שלאחר דקה או שתיים תסגר הדלת אחריה, מבלי שיהיה אפשרות לפתוח את הדלת מבפנים. רק הוא, "פינטע קצין", ידע כי בטרם פתיחת הדלת עליו לפתוח בריח מיוחד שהיה מותקן בצד הדלת, והוא זה שימנע את נעילת הדלת.

כעת, ידע "פינטע קצין" שאין גנב שיעלה על דעתו דבר שכזה: גם אם הוא יצליח לעבור את כל מחסומי האבטחה הכבדים של חדר האוצרות, מובטח לו שהדלת הכבדה תסגור עליו ולא תאפשר לו להתחמק מהעונש המגיע לו. הדלת תעצור אותו עד שאנשי החוק יבואו לקחת אותו לבית האסורים. מאות פעמים ירד "פינטע קצין" אל חדר האוצרות, אם כדי להוסיף לשם עוד כהנה וכהנה חביות של מטבעות זהב וכסף ואם כדי להזין את עיניו באוצרותיו המופלאים, ותמיד זכר לפתוח את הדלת בהתאם לתוכנית שהגה. הוא פתח את הבריק המיוחד ששמר על הדלת פתוחה, וכך יכול היה להיכנס ולצאת בבטחה.

היה זה ביום מהימים שדעתו של "פינטע קצין" הייתה מפוזרת עליו. מישוהו גרם לו לסחרחורת של רגשות, והוא החליט שהמקום הטוב ביותר להירגע בו הוא חדר האוצרות שלו. שם ישזפו עיניו את כלי הזהב, תכשיטי היהלומים, ויצירות האמנות הנדירות, שהשיג בדי עמל, והוא יוכל לחזור לאיוון נפשי.

מבלי משים פתח "פינטע קצין" את דלת הכספת מבלי לפתוח את הבריק תחילה. רק רעם הדלת הנטרקת עליו החזיר אותו לאיוון ולהבנה כי כלתה אליו הרעה והוא נלכד ברשת אותה טמן לאחרים. הוא נכלא בתוך המצאתו הגדולה ואין בידו לעזור לעצמו.

תחילה חשב "פינטע קצין" כי אם הוא יצעק בקול גדול, ישמעו אותו בתוך ארמונו. אולם לאחר שגורנו ניחר מרוב צעקות וידיי כאבו מדפיקות ללא הרף על הדלת, הבין "פינטע קצין" כי לשווא הוא עובד. אין כל סיכוי בעולם שאחד ישמע את קולו. חדר האוצרות בנוי במעבה האדמה, ודלת הפלדה הייתה עבה מאוד וחסמה את הקול מלצאת החוצה.

קשה לתאר את השעות הנוראות שעברו על "פינטע קצין" בתוככי חדר האוצרות. איש לא ידע שהוא ירד למקום, ולא היה כל צפי שיבוא לחלץ אותו. בחדר היו אוצרות בלומים שאי אפשר להעריך את שוים, יהלומים ומרגליות, פנינים ואבני חן, זהב וכסף, כלי שנהב וחפצי ערך עתיקים, אולם מאכל ומשקה לא היו שם.

ברגעיו האחרונים, כך יש לשער, הטיף "פינטע קצין" דם מאצבעו וכתב על הקיר דברים כדברונות: "אני, פינטע קצין, העשיר הגדול מת מרעב ומצמא, בתוך העושר האגדי שהיה לי. מוקף הייתי בכסף ובזהב אך לא היה לי מה לאכול. מה יתרון בכסף ובזהב אם אינם יכולים להציל מהמוות. קבלתי את עונשי, למרות שנתי צדקה, כי בהתאם לרוב רכושי היה עלי לחלק יותר. תהא מיתתי כפרתי ויהיה זה מוסר לכלל ישראל".

בימים הראשונים להעלמותו של "פינטע קצין" חשבו בני ביתו כי הוא נסע כהרגלו לאחד המקומות שם ניהל את מסחריו המסועפים וכי הוא עתיד לחזור במהרה. אולם משנקפו הימים ולא הגיע כל אות חיים מהעשיר הגדול, החלו לדאוג לשלומם ולחפש אחריו. בני הבית שלחו שליחים לקרוב ולרחוק אך כולם שבו בידים ריקות: "פינטע קצין" איננו. הוא נעלם כאילו בלעה אותו האדמה.

איש לא העלה בדעתו לחפש בחדר האוצרות. גם כשבניו של "פינטע קצין" החליטו בצוותא לרדת אל חדר האוצרות לא היה זה בגלל שהם חשבו כי אביהם מצוי שם, אלא בשל הצורך להכניס לשם את הכסף הרב שנאסף בשבועות האחרונים. אין לתאר את התדהמה הנוראה שאחזה בירשיים כשהם מצאו את אביהם שוכב מת על רצפת החדר ואת הכתובת שהוא הותיר אחריו על קיר החדר.

עם תום ימי השלושים נמנו היורשים וגמרו כי עליהם לחלק ביניהם את הירושה ברוח טובה וכרצונו של אביהם המנוח. שוב ירדו היורשים לחדר האוצרות, הפעם כדי לבדוק את שווי האוצרות ולקבוע כמה יקבל כל אחד מהם. האוצר היחיד שנותר אחרי החלוקה הגדולה היה יהלום גדול ומדהים ביופיו.

זכורים היו היורשים שאביהם "פינטע קצין" הראה להם את היהלום לאחר רכישתו והסביר להם כי מדובר ביהלום נדיר ביותר השווה לפחות מאתיים וחמישים אלף מטבעות זהב! זה היהלום היקר ביותר שיש לי באוצרותי, וצריך להיות 'מבינים' גדולים כדי להכיר את שווי האמיתי. בהבלעה, המשיך "פינטע קצין" ואמר, אם רצונכם לדעת מי הוא המבין הגדול בימינו על יהלום מסוג כזה, שיידיע להעריך את שווי האמיתי ויהיה בכוחו לשלם על זה? דומה שהיחיד הוא סולטאן טורקיה אשר ארמונו בקושטא הבריח. מלבד עושרו הרב הוא גם אומן מומחה בזיהוי אבנים

נדירות, והוא ישמח כשאבן זה תהיה באוצרותיו. עתה כאשר ביקשו הבנים לחלק את הירושה, החליטו כולם פה אחד כי זו תהיה הזדמנות טובה עבורם לנסוע בצוותא לקושטא, שם יפגשו עם הסולטאן ויציעו לו לקנות את היהלום היקר. המסע של האחים היה ארוך מאוד, אך הם ניצלו את המסע לסדרה ארוכה של טיולים מעניינים בכל המקומות בהם הם חלפו. כסף לא היה חסר לאחים, הון רב הוריש להם אביהם, והם נהנו מכל רגע בדרכם לקושטא.

עם בואם לקושטא באו האחים למנהל לשכתו של הסולטאן והציגו את עצמם כבנים היורשים של "פינטע קצין" וברצונם לעשות עסקים עם הסולטאן הנכבד. מבקשים הם לקבוע להם פגישה עם הסולטאן כדי שיוכלו להציע לו לקנות יהלום מיוחד שיש להם מירושת אביהם. הם הוסיפו ואמרו בלחישת, בחנפנות מתבקשת לעולם הערבי, כי אביהם ידע לומר להם כי הסולטאן הטורקי הוא המבין האמיתי על אבן שכזאת, ועוד הוסיפו, כי ראוי שאבן כזאת תפאר את כתרו המיוחד של הסולטאן.

האחים, שהיו אנשים רעים להתרועע, טובי לב, החליטו לקפוץ על האתגר ולנסות להרגיע את הילד. "בוא ואראה לך דבר מעניין" - אמר אחד האחים לילד. "בוא וראה יהלום פלאי המפיץ אור יקרות, וכמעט שאין בדומה לו בכל העולם". הילד שהיה ילד מחונן וסקרן התקרב ליהלום, והאחים נתנו לו להחזיק את היהלום ולהביט בו מקרוב

כיון ששמע הסולטאן על הסוחרים היהודים שהגיעו ממרחקים עם יהלום נדיר הוא קבע להם פגישה באופן מידי, ואכן, כבר באותו יום לפנות ערב מצאו הסוחרים את עצמם בטרקלין המלכותי המפואר, מסבים על כורסאות נוחות, ומשוחחים עם הסולטאן בניחותא. הסולטאן ביקש לראות את היהלום הנדיר והפליא את יופיה עד למאוד.

אם סבורים היו בניו של "פינטע קצין" כי העיסקה תתנהל במהירות, הרי שלהפתעתם הם גילו כי הסולטאן הוא סוחר ממולח ושונן לא פחות מהם, ואולי גם יותר. היורשים ביקשו מהסולטאן את המחיר של היהלום: מאתיים וחמישים אלף מטבעות זהב, אולם הסולטאן נענה ואמר שהוא לא מסכים לשלם על כך יותר ממאתיים ועשרים אלף מטבעות. מטבע אחד לא יותר.

היורשים, שעוד היו תחת השפעת טלטולי הדרך, לא הסכימו לכך. הם שאלו את עצמם: וכי בשביל למכור את היהלום בפחות משווי נסענו מרחק כה רב? הסולטאן טען כי אין הוא להוט כל כך אחר היהלום, שכן אוצרותיו מלאים

באבנים טובות, אך היורשים חשבו כי מדובר בתרגיל הטעייה של הסולטאן.

לאחר דין ודברים החליטו הצדדים כי מוטב להם אילו לא יקבלו את ההחלטה כעת. לאחר שנת הלילה, כולם יהיו רעננים יותר, וכך יוכלו להתקרב זה אל זה ולהגיע אל עמק השווה.

האחים חזרו לבית המלון שבו שהו, אך שנתם נדדה עליהם והם לא יכלו להרדם. אחר כמה שעות מצאו האחים את עצמם יושבים בלובי בית המלון, היהלום מונח לפנייהם, והם מעבירים את זמנם על דא ועל הא. לא חלף זמן רב ומנוחתם הופרעה. אל הלובי שהיה ריק עד כה, נכנס מנהל בית המלון, איש יהודי עשיר ונכבד, ועל ידו ילד בוכה מאין הפוגות. בעל בית המלון התנצל בפניהם כי זה כמה שעות שהילד חסר מנוחה, בוכה ומילל על כאב שיש לו, ואין הם, ההורים, יודעים מה לעשות בו. הם אינם מזהים את סיבת כאביו, וכל מה שעשו לא הועיל כדי להרגיעו. סבורים הם שאולי שהייה מחוץ לחדר תרגיע אותו מעט.

האחים, שהיו אנשים רעים להתרועע, טובי לב, החליטו לקפוץ על האתגר ולנסות להרגיע את הילד. "בוא ואראה לך דבר מעניין" - אמר אחד האחים לילד. "בוא וראה יהלום פלאי המפיץ אור יקרות, וכמעט שאין בדומה לו בכל העולם". הילד שהיה ילד מחונן וסקרן התקרב ליהלום, והאחים נתנו לו להחזיק את היהלום ולהביט בו מקרוב.

לא ארכו הדקות והילד נרגע. בעל בית המלון הודה להם על שהרגיעו את בנו והחזיר אותו למיטתו. אדהכי והכי התבוננו האחים בשאלת שווי היהלום והגיעו למסקנה כי אם אמנם שווי היהלום הוא יותר ממה שהסולטאן מוכן לשלם, אולם גם המחיר אותו הוא מסכים לשלם יהיה קשה להשיג. איך ימצאו סוחר אחר שיקנה זאת ויסכים לשלם מחיר כה גבוה. על אחת כמה וכמה שאין להם אפשרות למצוא קונה לאבן במחיר האמיתי. מוטב איפוא לסגור את העיסקה עם הסולטאן, סיכמו ביניהם.

הפגישה החוזרת עם הסולטאן נקבעה לשעת צהרים. היורשים אמרו לסולטאן כי הם החליטו שכבוד עבורם הוא לסחור עם רום מעלתו, והם מוכנים ומזומנים לקבל את המחיר אותו הוא קבע. הסולטאן שמח מאוד, הורה לגזבר הממלכה להכין להם את התשלום ונטל לידיהם את הקופסא ההדורה בה היה מונח היהלום היקר.

אך פתח הסולטאן את הקופסא כדי להציץ ביהלום שזה עתה לבעלותו, הוא האדים והחוויר חליפות. כעסו היה כמעט בלתי נשלט: האם לצחק בי באתם הנה?! הלטפש תחשבו אותי שיכולים אתם להחליף את היהלום ולהביא לי אבן אחרת ממה שהראיתם לי אתמול?! הלוא אין זה היהלום שהראיתם לי אתמול אלא יהלום אחר לגמרי!

האחים נבהלו מאוד. לרגע הם חשבו שהסולטאן רוצה להעליל עליהם עלילת דברים, ומי יודע מה יעלה בגורלם. הלוא הם נמצאים בשטח שלטוני, וברצונם יכול הוא להושיבם בבית האסורים באשמת ביזוי המלכות. אך הם לא אבדו את תושייתם והתעקשו שזו אותה אבן וכי לא עלתה על דעתם דבר שכזה.

בראות הסולטאן כי ניכרים דברי אמת נחה דעתו עליו והוא אמר להם: חלילה לכם לחשוד בי שבאתי עליכם בעלילה, אך דעו שדבר מה אירע

השבוע במדור:

רחצה בים בימי בין המצרים | החלת גורל בהיעדר קניין | האם ניתן לערוך סעודת סיום מסכת בליווי כלי נגינה בימי בין המצרים | האם מותר לערוך בימי בין המצרים הכנסת ספר תורה בריקודים ומחולות כנהוג לכבודה של תורה

מין פוסק הדור הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א מח"ס תשובות והנהגות

ארכיון 'עוז והדר'

רחוק אף שלא מצאתי הדין מבואר כן באחרונים.

וכעין זה נראה דמה שנהגו באיזה מקומות לחמם מקואות כרגיל וחם מאד גם בתשעת הימים, עלולים ח"ו לצאת שכרן בהפסידן, ואף שלצורך טבילה הותר לחמם קצת שבלאו הכי ימנעו לטבול, לא הותר ח"ו בחמין ממש דהוה להתענג ואסור גם במקום טבילה, ואדרבה כ"ש שכשעוסק בטהרה יזהר לא לעבור על מנהג ישראל לא להתענג בחמין מפני אבילות בית קדשינו ותפארתינו, וכבר הזהירו ע"ז גדולי עולם זצ"ל אבל בעוה"ר בכמה מקומות נעשית כהיתר.

רחצה בים בימי בין המצרים

שאלה: "האם מותר לרחוץ בים בתקופת 'בין המצרים', ומהם השיקולים ההלכתיים והמנהגים השונים הנוגעים לפעילויות אלו בימים של אבלות?"

תשובה: לכאורה אין בזה איסור, ואין לנו לגזור גזירות מעצמינו, ובארץ ישראל המנהג פשוט גם באמצע השבוע וכ"ש בע"ש להתרחץ בים, ולא נמנעים אלא בתשעת הימים, ולדעתי מותר להתרחץ בים, אבל לא לשוט עמוק עד קרוב לקומת איש שהימים האלו ר"ל הם מסוגלים לסכנה ח"ו, וכ"מ במקור חיים הנדפס מחדש שחושש לכך, ובכל השנה לא חיישינו לסכנה רחוקה, אבל בימים אלו ראוי למנוע וכמבואר בש"ע ס"ס תקנ"א.

הן אמת שטוענים שזהו ענין בריאות במי ים, וא"כ רצונם להתיר משום דצורך מצוה הוא, מ"מ לצורך הבריאות אין צורך להיכנס בדוחק שהסכנה קרובה יותר בימים אלו, ובפרט כשכוונתו להתענג ואין כאן משום "שומר מצוה לא ידע דבר רע" לתלות בה, ולכן נראה כמ"ש שראוי למנוע להתרחץ

החלת גורל בהיעדר קניין

שאלה: מעשה בא לידינו בסוחר עתיקות ששלח חבריו, אף הוא סוחר עתיקות, לבדוק ספר עתיק וישן ולנסות לקנותו ממי שהספר היה ברשותו. לאחר הרכישה התגלעו חילוקי דעות בין שני הסוחרים השליח ומשלחו למי הספר שייך, המשלח טוען שהוא זה שהודיע לשליחו על קיום הספר וביקשו לקנות לו. כאשר השליח טוען שהוא היה ראשי לקנותו לעצמו וכן עשה.

כדי למנוע ריב ומדון הסכימו ביניהם להטיל גורל ומי שיזכה בגורל הוא זה שיזכה בספר. לאחר שהטילו את הגורל חזר בו מי שהפסיד וטוען דכיון שלא קיבלו קנין אין הגורל מחייב.

תשובה: ונחזי אנן בפתרון שאלה זו. הנה מבואר בב"ב (ק"ו ע"ב) דאחין שחלקו קנו בגורל וכיון שזכה אחד מהם קנו כולם. וכבר הבאנו במקום אחר מה שנחלקו הראשונים בביאור מה שאמרו "כיון שעלה גורל של אחד קנו כולם" דאין קנו אלה שעדיין לא נקבע חלקם ע"י גורל. ונאמרו בזה ג' דרכים, אך מ"מ כ"ע מודי דמי שזכה בגורל אחי ליה זכה בחלקו.

אך לא מצינו זכיה ע"י גורל אלא באחין שחלקו, ובשותפין שחלקו (ע"י חשן משפט סימן קע"ג) וכעין חלוקת ארץ ישראל דמיניה ילפינן, אך לא מצינו זכיה בגורל במקום וממכר, ולכאורה נראה דכיון דלא ידענו שגורל מהני אלא מחלוקת ארץ ישראל אין לנו אלא בחלוקה ולא בקנין מחודש. וכיון דבנידון דידן מדובר בקנין ולא בחלוקה לכאורה פשוט דאין תוקף בגורל.

וכבר כתב הגר"ח בפ"ב משכנים לבאר דשאני חלוקה מקנין, דלמ"ד יש ברירה והאחין שחלקו יורשים הם אין צריך אלא ברירה ומשום"כ מהני הגורל לברר חלקו של כל אחד ואחד, אך אף למ"ד אין ברירה ולקוחות הם, מ"מ שאני חלוקה מקנין דעלמא ובחלוקה מהני גורל ע"ש.

ונראה להוסיף בביאור הדברים דבחלוקה לא בעינן קנין גמור דאף קודם הקנין יש לכל אחד ואחד קנין מסויים וקנין זה פושט צורה ולובש צורה ובמקום קנין משותף לכולם זוכה כל אחד בחלק מוגדר ומסויים וזה גדר החלוקה ובה ניתנה הלכה דמהני גורל ולא בקנין שבו יש להוציא מרשות פלוני ולהכניס לרשות אלמוני וכבר כתב כן בנמוקי יוסף שם בב"ב ע"ש.

וראיתי בשו"ת בית שלמה (חשן משפט סימן מ"ט) שדן בשאלה בשני אחים שירשו מאביהם ס"ת ישן ויקר שהיה ברשותו של הרה"ק מהר"ם מפשעווארסק זצ"ל וכל אחד מהם רצה לזכות בו, והסכימו ביניהם להטיל גורל ומי שיזכה בגורל יפצה את אחיו בפציו כספי ולאחר שזכה בו שמעון ערער ראובן לומר דלא מהני גורל.

וכתב הבית שלמה לדבר פשוט דלא מהני גורל אלא בחלוקת נחלה או

הגאון רבי אשר וייס שליט"א בעל מנחת אשר ראש בית המדרש 'דרכי תורה' ואב בית דין 'דרכי הוראה'

צילום: הרב מרדכי זאב שוומנפלד, מתוך ארכיון עוז והדר.

בחלוקת שותפות ולא במקום שצריך קנין, ודייק כן מדברי הרשב"ם ע"ש.

אך באמת נראה לכאורה דשאלה זו שנויה במחלוקת דהנה נחלקו הראשונים אם הגורל עושה קנין או שמא אין הגורל אלא בירור בלבד ולאחר שזכה בגורל צריך שוב לקנות בקנין חזקה, לדעת הרמב"ם (הל' שכנים פ"ב ה"א) והרשב"ם נגמור הקנין ע"י גורל בלבד, ולדעת הרא"ש (שו"ת כלל צ"ח סימן ב') והראב"ד אין הגורל עושה קנין, כמבואר לעיל.

אמנם אף שהרמב"ם והרשב"ם נקטו שניהם דגורל עושה קנין, שתי שיטות שונות להם ושני פנים הן. לדעת הרשב"ם ילפינן מחלוקת א"י דגורל מהני, אך הרמב"ם כתב להדיא דגורל מהני משום דבההיא הנאה דצייתי להדדי גמרו ומקנו וז"ל שם

(פ"ב ה"א) "האחין שחלקו ועשו ביניהם גורל כיון שעלה גורל לאחד מהן קנו כולן בהנחה שנעשית להם ששמעו זה מזה לדבר שהסכימו עליו גמר כל אחד מהן ומקנה לחבירו".

ושורש המחלוקת בשתי גירסאות ושני פירושים שונים שיש בסוגית הגמ' בב"ב דלגירסת הרשב"ם לא אמרו אלא אמר רב אשי בההוא הנאה דקא ציייתי אהדדי, והרשב"ם ביאר לשיטתו דכשם שהאורים ותומים בחלוקת א"י נועדו רק להשקט מדון ולהסיר תרעומת בראות כל ישראל שהגורל מכון לרוח הקודש שבאו"ת כך האחין שחלקו אף שאין לנו או"ת בההוא הנאה גמרו ומקנו בדעת שלמה ואין חשש רינון ופקפוק, אך יש מן הראשונים שגרסו אלא א"ר אשי, ולשיטתם באמת חזרו בהם ממה דהוי אמינא ללמוד את תוקף הגורל מחלוקת א"י דשאני התם שהיה עפ"י אורים ותומים אלא א"ר אשי דמטעם אחר מהני גורל משום דבההיא הנאה גמרו ומקנו, וברור דגם הרמב"ם פירש כן וכנראה שגם לפניו היה גירסא זו.

ועיין בריטב"א בב"ב שם שכתב: "אלא א"ר אשי בההיא הנאה, פירוש והנאה ככסף ומורי נר"ו אומר שאין דין גורל אלא בקרקעות דגורל מדין כסף הוא ובקרקעות, וברשב"ם פירש שכן הדין במטלטלין דבההיא הנאה חשיב כאילו משך, וכן דעת התוס'".

<<<

הגאון רבי בן ציון הכהן קוק שליט"א ראש בית הורא הכללי ירושלים גאב"ד מרכז פתח תקוה

כלי נגינה בסיום מסכת

שאלה:

האם ניתן לערוך סעודת סיום מסכת בליווי כלי נגינה בימי בין המצרים.

תשובה:

תלוי לפי העניין - אם הדבר נחוץ כדי להגביר השמחה

ולגרום בכך חיזוק בלימוד התורה ללומדים ושאר משתתפי הסיום, מותר לנגן בכלי שיר. אמנם אין ההיתר בזה משום 'סעודה של מצוה', אלא שבזה לא נהגו איסור כלל, כיון שכל המנהג לאיסור הוא ב'שמחה', משא"כ כשהמטרה היא 'חיזוק', לא נאסר כלל.

אך אם אין הדבר נחוץ, אין להתיר, שהרי כלי שיר הוא היפך האבלות, כמוכח מאבל שאף שהותר בבשר ויין אסור בכלי שיר. וכן שמעתי ממרן הגר"ח קניבסקי.

הכנסת ספר תורה

שאלה: האם מותר לערוך בימי בין המצרים הכנסת ספר תורה בריקודים ומחולות כנהוג לכבודו של תורה.

תשובה: ראוי שלא לקבוע הכנסת ספר תורה לימי בין המצרים, אך אם יש צורך מיוחד כגון יארכיט של מי שנתרם הספר לעילוי נשמתו וכיו"ב, ניתן להתיר.

ואם אכן מקיימים הכנסת ס"ת, ניתן לערוך את התהלוכה כנהוג ברוב המון חוגג, משום שאין למעט בכבודו של תורה. וכיון שנוהגים תזמורת בסעודות אלו, מותר גם שם לנגן ולרקוד, אמנם יש למעט קצת.

וכ"כ הנמוק"י בדעת רש"י והרשב"ם דבההיא הנאה הוי נמי כאילו משך ע"ש. הרי לן להדיא בריטב"א דכח הקנין שבגורל משום הנאה היא אלא שנחלקו אם מדין כסף הוא ולא מהני אלא בקרקעות או דהוי נמי כאילו משך דמהני גם במטלטלין, ועיין גם במהר"י מייגש דגריס נמי אלא, וכ"ה בנמוק"י כמבואר.

ועיין עוד בב"ח סימן תע"ג שכתב לבאר שיטת הרא"ש הנ"ל דאין הגורל עושה קנין דהוי נמי משום דגריס "אלא א"ר אשי" וכיון דלא ילפינן מחלוקת הארץ אין לנו ראייה דמהני לקנין ואין לנו בחידושו של רב אשי דמהני משום בההיא הנאה אלא לענין בירור החלקים בלבד ע"ש.

ומ"מ נראה לכאורה דאף שצודק הבית שלמה אליבא דהרשב"ם דכיון דילפינן מחלוקת א"י אין לך בו אלא חידושו כנ"ל, אבל לפי כל הראשונים שגרסו אלא א"ר אשי ונקטו דכל תוקף הגורל משום בההיא הנאה היא, אין לחלק בין קנין לחלוקה דהלא במרחבי הש"ס מצינו דגם בקנין מהני בההיא הנאה, כמבואר בגיטין י"ד, בקידושין ט' ע"ב ועיין מה שנתבאר בזה באריכות במנחת אשר לב"ב סימן מ"ו ובמנחת אשר ויקרא סימן נ"ו).

ותימה לכאורה על הגאון האדיר בעל הבית שלמה שהיה מרא דכולא תלמודא שהעלים עיניו מדברי הרמב"ם והראשונים.

אמנם באמת נראה שהלכה כמותו ולא מטעמיה אלא מטעם אחר, דהנה לא מצינו בשום מקום שעצם הסכמת בנ"א בעצה אחת יש בה הנאה יתירה עד שלא יצטרכו לעשות מעשה קנין. והלא לכאורה בטלה תורת הקנינים דלעולם הקונה והמקנה הגיעו לעמק השוה והסכימו בדעה אחת על המקח ולמה לא נימא בההיא הנאה דקא ציינו אהדי גמרו ומקנו.

אלא נראה פשוט דלא אמרו כן אלא בשותפין שחלקו בלבד, ומשום שמשעה שגמרו בלבם לחלוק ולפרק את השותפות אין רצונם להתעכב והריב שכיח בשותפין ובפרט כאשר החליטו לחלוק, ולא בכדי תיקנו חז"ל שבועת השותפין ומשום"כ אמרו דכאשר הסכימו ביניהם לחלוק בגורל ולא להתעכב בדינא ודינא יש בזה הנאה יתירה, וכך למדתי מתוך דברי הרשב"ם והנמוק"י, דהרשב"ם כתב שם "דבההיא הנאה דצייתי להדדי ונשמעין ז"ל לחלוק בגורל כדי שיטול כל אחד חלקו בפני עצמו דאין חפצים עוד בשותפות הלכך אין רוצין שיהא עוד עיכוב בדבר וגמרו ומקנו אהדי" וגם הנמוק"י כתב כעין דבריו.

אמנם אפשר דבנידון של הבית שלמה באמת מהני חלוקה דהלא ס"ת זה ירושה היה להם ואף שלפי ההסכם שביניהם מי שהגורל יעלה לזכות יזכה בכולו וישלם לאחיו, מ"מ הוי כעין חלוקת נחלה דמ"מ יורשים הם וירושה היא זו (כן נראה לכאורה ועדיין צ"ע), אבל בנידון דידן שמעולם לא היו שותפין הוי כמקח וממכר ממש, וממ"נ לא מהני ביה גורל, לשיטת הרשב"ם משום דלא מהני גורל אלא בחלוקה ולא בקנין, ולשיטת הרימ"ג והרמב"ם וסייעתו משום דרק בחלוקת השותפין אמרו דבההיא הנאה גמרו ומקנו ולא במקח וממכר.

אך כבר החרבנו במקום אחר ממקורות רבים שבהם השתמשו בגורל אף בכל ענין שבהם יש צורך להכריע בין זל"ז, ואין בידינו קנה מדה בתורת המשפט להכריע למי ליתן וה"ה בני"ד.

וע"ע בכסף הקדשים (ח"מ סי' קע"ג) שנסתפק אם מהני הגורל מדין סיטומתא, ע"ש.

המשך מעמ' ח'

אוצרות הפרשה

פרשת פנחס היא הקדמת רפואה למכה! הנה כך גילה הגאון מהרא"ל צינץ בספרו 'קומץ המנחה' (דרוש מב, אות ב): והנה מה שאירע פרשת פנחס בתחילת ימי המצרים, ליכא מידי דלא רמיזא ולא דבר ריק הוא, כי כבר אמרו חכמינו ז"ל, שבכל מקום מקדים רפואה למכה, ובתשעה באב שנחרב הבית נולד הגואל (אסתר, פתיחתא יא). והנה פנחס זה אליהו, ועתיד לבשר שלום בעולם. לכן רמז 'בריתי שלום', שהוא המבשר שלום בביאת הגואל במהרה. וכן פרשות כל המועדות בפנחס, כי כתב האר"י ז"ל (ספר הליקוטים פרשת תשא) במה שכתוב 'ויבן אהרן מזבח ויאמר חג לה' מחר' (שמות לב ה), הכוונה כי 'מחר' היה שבעה עשר בתמוז, ויש מחר שלאחר זמן, ורמז בסוף ימים, כי צום הרביעי וכו' יהיה לששון ולשמחה ולמועדים טובים, וליכא מידי דלא רמיזא באורייתא. יפקח האדם עיניו ויזכה למאור תורה.

(הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א - ספיר ויהלום)

אותה האבן, כי היא כבר אינה שווה את הסכום שהסכמתי לשלם עליה.

◆◆◆

אותו יהודי מקראקא הקשיב מרותק לסיפורו של הרה"ק משינאווא, אשר סיים ואמר: הנה תראה את דרכי השגחת הבורא יתברך בהקדמת רפואה למכה, שכדי להביא רפואה לילד זה נסתובב שבאו יורשיו של "פינטע קצין" עד לקושטא במחשבה כי הם עתידים להרויח הון רב, הסולטאן סירב לקנות את האבן במחיר שקבעו ושנתם נדדה עליהם עד שהאבן התגלגלה ובאה לידי אותו ילד חולה.

דע לך, סיים הרה"ק משינאווא ואמר: גם לילדך הקב"ה הקדים רפואה למכה אלא שאתה עדיין אינך יודע את האופן בו תבוא אליך הרפואה. התחזק נא באמונה פשוטה ובבטחון וישועתך קרובה לבוא.

◆◆◆

ליהלום. שמא תואילו לספר לי בדיוק מה היה עם היהלום מאז שפגשתם בי אתמול? האחים פתחו וסיפרו פרט אחרי פרט מכל מה שהיה עמם, מנדודי השינה ועד לילדו הבוכה של בעל בית המלון.

והיה כשמוע הסולטאן את סיפור האחים הוא נענה ואמר: אכן נודע הדבר! לפליאתם של האחים הסביר הסולטאן שבכל אבן טובה יש סגולה מיוחדת הידועה ליודעי דבר. כך לשם משל, יש אבן אחת יקרה מאד שכל אדם הנושא אותה לא יפגע במלחמה. יש אבנים טובות שסגולתם לרפואה, כמו יהלום זה שיש בו סגולה נדירה לרפא חולי מסוים, נדיר ומסוכן. מתברר איפוא שאותו ילד, בנו של בית המלון, היה חולה במחלה זו, ולכן הוא בכה מאד. כאשר נתתם לו את היהלום, סיים הסולטאן, הילד אכן התרפא מיד מהמחלה אך בד בבד היהלום איבד את הזוהר המיוחד שלו. זו הסיבה שחשדתי שאין זו

כ"ב תמוז תקנ"ב

הרה"ק רבי שלמה קרלין זצ"ל הי"ד

השידוך שנסגר ביום הילולת רבינו

מספר האברך היקר ר' אליהו מירושלים:
הסיפור שלי התרחש ביום ההילולא רבא של רבינו הקדוש רבי שלמה - כ"ב תמוז.
בחור בגיל השידוכים הייתי, ממתין להצעות שדכנים ומצפה לקראת אירוסיי בשעה טובה ומוצלחת, להקים בית לה' ולתורתו.
הצעות שונות עלו וירדו, החברים בישיבה בינתיים התאסרו בזה אחר זה וחלקם אף מובלים לחופתם ומרקדים במשתה נגינתם, לקולם העולו ולרגליהם המפוזות בעוז של החברים הנרגשים.
הזמן חולף, ימים ושבועות דוהרים בזה אחר זה - ועדיין לא נשמעה קול השמחה.
הייתי משתתף בלילות בחתונות חבריי לשיעור, משתלב במעגלים הסוערים של בחורי הישיבה, קולות זמרה קצביים בקעו ועלו בעוצמה אדירה ומכאיבת אוזניים מבוקסות הענק, וליבי נרעד בתוכי. הציפייה הכואבת עלתה וגם ניצבה, צורבת ומעציבה. ידיי הרפויות נמשכו בחוזקה אחר מעגל הרוקדים שפתח לפתע בריצה בקצב הניגון, ומחשבות דאגה מסתחררות סביבי: 'מתי תגיע ישועתי?'.
התחזקתי באמונה ובטחון. חזרתי ושיננתי שוב ושוב שיש לי אבא בשמים ובידו כל הישועות. בידו מפתח הזיווגים. הוא בורא ויוצא אשר הבטיח לספק לבניו אהוביו כל צרכיהם, בלי תנאי וגבול - ואם כך מה לי לדאוג, כי ה' בוודאי וללא ספק יושיעני וייתן לי רק טוב וחסד.
עוד התחזקתי באותה תקופה - כי לפום צערא אגרא - ככל אשר אני ממתין לישועתי, וככל שיגדלו הציפייה האכזבות והכאב - כך יהיה השכר גדול, כך תהיה התוצאה מתוקה יותר ויותר. אינו דומה מי אשר הקים את ביתו בצורה חלקה, כאשר הכל התנהל למישרין בלי שום קושי, למי שהשקיע בדבר תפילות חמות ודמעות. הגיע חודש תמוז של שנת תשפ"ב. הצעה חשובה ומכובדת עלתה על השולחן. השדכן מולהב. הוריי גם הם מתרשמים מאוד ממסע הברורים שערכו, והאות ניתנה מצידנו כי ניתן להתקדם. גם הצד השני הראה שביעות רצון מרובה, והנה התחלנו לראות את הישועה הולכת ובאה לקראתנו.

מאז קיווייתי שסגירת הווארט תתקיים עוד לפני יום י"ז בתמוז, אלא שאז חל עיכוב קטן בתהליך השידוך, והנה נכנסנו לשלושת השבועות, בהם מתאבלים ונוהגים אבלות על חורבן בית מקדשנו.
שוב חזר השידוך והתקדם בצעדי ענק לקראת סיומו וחגיגתו בשעה טובה, ואז פניתי להוריי וביקשתי לקיים את מעמד הלחיים והווארט ביום כ"ב תמוז יום הילולתו של הצדיק הנודע רבי שלמה מקארלין זי"ע הי"ד. וזאת לפי שיום זה אינו ככל שאר ימי האבל, שהרי בחצרות הקודש דקארלין נוהגים בו יום שמחה וששון ואף מברכים בו ברכת 'שהחינו' לכבודו של יומא

דהילולא רבא. מה גם שחפץ אני בזכות הקודש לקיים את השמחה ביום נשגב שכזה, הילולתו של האי צדיק וקדוש משיח בן יוסף שנהרג על קידוש ה', מייסדן של חצרות רבות ומפוארות: קארלין, סלונים, סטרעליסק, סטרעטין, ועוד; שדבריו ויסודות קדשו בוערים כאש, ואשר מחייו ועד עצם היום הזה פועל ישועות בקרב הארץ.

הורי היקרים נענו ואמרו כי אכן חשובה ונעלה מאוד היא הצעתי, אולם נהוג כי כאשר שידוך בא לכדי סיומו בשעה טובה - מיד מקיימים את הווארט בשמחה ובטוב לבב, ואין להשהותו או לדחותו כלל וכלל.

העניינים הלכו והתקדמו, ובס"ד נקבע מועד סגירת הווארט ליום רביעי כ"א תמוז. אלא שאז הודיעו הורי המדוברת, כי בדיוק ביום הנקוב נערך טיול בסמינר בה לומדת, וכי מוטב לדחות את החגיגה ליום המחרת:

היום הקדוש כ"ב תמוז ---

לשמחתי ולאשרי לא היה גבול. הרגשתי את יד ה' מלווה ומוליכה את השידוך בצורה הכי טובה, ושוב הבנתי כי לכל ישועה יש את הרגע הנכון, וה' יתברך בטובו הגדול, מושיע ומשפיע לברואיו את כל צרכיהם בעתם ובזמנם.

הגיע יום חמישי כ"ב תמוז. צליל הצלחת המתנפצת הדהד ברחבי הסלון הגדול בבית חמי לעתיד. קריאות מזל טוב נרגשות נשמעו מכל עבר. לחצתי בחום את ידו של אבי הכלה, ובעיניי של אבי היקר שיח' הבחנתי בדמעה מנצנצת.

לאחר לגימת הלחיים ואיחולי הברכות, סיפרתי לפני אבי הכלה שיח' דברים כהייתן, והשגחת הבורא שגלגלה את סגירת הווארט בדיוק ליום קדוש זה. אבי הכלה שמע את הדברים, ובבת אחת פרצה קריאה נרגשת מפיו:

"הלוא בשנה הקודמת הייתי בציון הקדוש בלודמיר בכ"ב תמוז והתפללתי על בתי למציאת זיווגה!"

(גליון לודמיר)

• ✎ •

כ"ה תמוז תקצ"א

הרה"ק רבי מאיר הלוי מאפטא זצ"ל

בעל אור לשמים

האומר ויחול - מה שיאמר לטובת ישראל יקיים

על פי שְׁנֵי עֲדִים או על פי שְׁלֹשָׁה עֲדִים יָקוּם דָּבָר (דברים יט, טו). יבואר על פי מה ששמעתי מכבוד אדמו"ר מוריניו רבי יעקב יצחק זצלה"ה מלובלין פירוש הגמרא (שבת קיט, ב) כל האומר ויכולו נעשה שיתוף להקב"ה, והקשה מה בצע בשותפותו הלא ה' אלקינו ה' אחד. ופירש הוא שדיברו יקיים השם יתברך ומה שיאמר לטובת ישראל יקיים, ולזה הוא מושאל בשם שותף עכ"ד. וזהו פירוש הפסוק "על פי שנים עדים או שלשה עדים יקום דבר", כי בזה שאנו אומרים ויכולו אנו מעידים בו ית"ש שהוא לבדו ברא ויצר ועשה הכל, ובציבור אנו אומרים ויכולו ג"פ, שני פעמים בתפלה ופעם אחת בקידוש, ועל כל פנים פחות משנים אי אפשר אפילו ביחיד, וזה יקום דבר - שיהיה קיום לדיבורו.

ולדברינו ניחא ג"כ, דלעיל (דברים, ז, ו) כתיב יומת הַמֵּת, וכאן כתיב יָקוּם דָּבָר. כי ע"י שנתקיים דיבורו נתעלה ונתרומם הקדושה והקליפה נופלת, ולזה כתיב יומת המת, רומז ליצר הרע שנקרא בשם מת, וכשהקליפה נופלת נתעלה הקדושה, וזה יקום דבר, שנתעלה שעור קומת הקדושה כביכול.

(אור לשמים פר' שופטים)

• ✎ •

כ"ז תמוז תשע"א

הרה"ק רבי אלעזר אביחצירא זצ"ל

הבאבא אלעזר

נקרא על שמו של התנא רבי אלעזר בן רשב"י

רבי אלעזר נקרא על שמו של התנא רבי אלעזר בן רשב"י. במשפחת אבוהצירא מספרים כי לפני שנולד רבי אלעזר, ראה הבבא סאלי את התנא האלוקי רבי שמעון בר יוחאי ע"ה בחזיון הלילה, והנה רשב"י בא בטרוניה, מדוע אין בכל המשפחה, מישהו שנקרא על שמו של בנו התנא רבי אלעזר. כמענה, הבטיח לו ה'בבא סאלי' כי הנכד היילוד הקרוב, יישא אכן את השם אלעזר. בשעת הברית, קרא עליו הסבא ה'בבא סאלי' את הפסוק 'עין לא ראתה אלוקים זולתך' כשהוא מדגיש כי ראשי התיבות של 'אלעזר' הם מילות הפסוק האמור. בהתבטאות מאלפת זו מפיו של ה'בבא סאלי' הקדוש, ניתן ללמוד על ערך יקרתו ושוורש נשמתו של הרך הנולד, שנקרא בשמו על פי בקשתו של רשב"י.

המסגל מדת השתיקה ברכותי מתקבלות

בגמ' ברכות (לא, א): תנו רבנן אין עומדים להתפלל לא מתוך עצבות וכו' ולא מתוך שיחה וכו' ולא מתוך דברים בטלים וכו'.

יש לפרש בדרך רמז, ענין של תפילה זה בקשה מהשי"ת לקיים דבר שמבקשים ממנו, ומתי יש לאדם את הכח לעמוד בתפילה ולבקש מהשי"ת שיעשה בקשתו, זה רק אם הוא זהיר בענין שיחה שלא ירבה שיחה יותר ממה שנחוץ, וגם שומר פיו מלדבר דברים בטלים, אבל בלאו הכי אין עומדים בתפילה, דהיינו אין סיכוי שתתקבל תפילתו.

ורבינו אמר שמי ששומר פיו מלדבר דברים בטלים שהם בחינה של דברי חול כשאינם לצורך, זה סגולה שברכותיו יתקבלו.

והוסיף והליץ על זה את הפסוק (במדבר ל, א) "לא יחל דְּבָרְךָ כְּכֹל הַיּוֹצֵא מִפִּי יַעֲשֶׂה", דהיינו אם אדם מקפיד שהדברים שמוציא מפיו לא יהיו סתם דברי חולין - דברים שאין צורך בהם, הרי שאז מובטח כי "כל היוצא מפיו יעשה" דהיינו כל מה שיבקש בפיו הקב"ה כן יעשה ויקיים את בקשתו. סיפר רבינו שפעם הבבא סאלי זי"ע יצא להלויה של אחד שלא היה ידוע לבעל מעשים, ולא לתלמיד חכם ואפילו לקרא הוא לא ידע. ושאלו את הבבא סאלי מה ראה לחלוק לו כבוד כל כך, וענה להם שהוא יודע ומכיר בו שזה כששים שנה שלא שמע ממנו דבר מיותר או שלא במקום, וגם לא שמע ממנו שאלות או ביקורת מדוע עשו כך או כך.

(פקודת אלעזר - עמ' 192)

כינוס הרבנים המשיבים בקו ההלכה "מענה הלכה" בראשות גדולי הפוסקים

**רבנים, מרביצי תורה ופוסקי הלכה לקחו חלק בועידה מיוחדת של כינוס רבני קו ההלכה
"מענה הלכה" • הקו שיוסד ע"י מוסדות "באר ישראל" בעיר בית שמש מעניק במהלך השנה כולה
מענה הלכתי לרבבות שואלים בכל חלקי התורה וההלכה • הכינוס עמד בסימן המשך התפתחות
קו ההלכה בהוספת רבנים ופוסקים ושדרוג מערכות הקו • אַרְבַּע אַמוֹת שֶׁל הַלָּכָה בְּלִבָּד**

לחיות עפ"י הלכה עד הנשימה האחרונה

ראשון הדוברים בכינוס ההלכה היה פרופ' הרב אברהם שטיינברג, מנהל מחלקה גנירולוגיה של הילד במרכז הרפואי שערי צדק, מומחה לאתיקה רפואית ולרפואה והלכה, מנכ"ל יד הרב הרצוג והאנציקלופדיה התלמודית, ומחבר סדרת הספרים רפואה כהלכה.

בדבריו הרחיב בנושאי רפואה בעולם ההלכה, והציג בפני הרבנים מגוון נושאי רפואה מרתקים, והתמקד בעיקר בנושא הארכת חייו של אדם וגדרי החיוב באופנים השונים. הוא שזר בדבריו מובאות מחז"ל ומגדולי הפוסקים, ופסקי הלכה רבים אשר זכה לדון בפני עמודי ההוראה, ובראשם הגר"ש אויערבך, הגר"ש אלישיב והגר"ש וואזנר, זכר צדיקים לברכה.

משך דקות ארוכות ריתק את הקהל בדבריו הסדורים והבהירים כשהוא מציין שרבים מהמקרים הרפואיים הנדונים כיום, לא היו קיימים בעבר. קשה להעלות על הדעת את השינויים הדרמטיים שהתרחשו בעולם הרפואה במשך שבעים השנים האחרונות. "מי העלה בדעתו לפני שנות דור שתהיה אפשרות לקחת לב פועם מאדם אחד ולשים אותו בגוף אחר והוא יחיה עוד עשרות שנים? הרי ההתפתחות היא מהירה כפי שלא היה מעולם. כשנכנסתי לתחום זו הייתה מהפכה אמיתית, אך בד בבד התעוררו שאלות רבות בחידושים שהתפתחו בעולם הרפואה, ולמעשה היו צריכים אנשים מיוחדים שידעו להתמודד עם זה. הקדוש ברוך הוא זיכה אותנו בפוסקי הלכה גדולים שידעו כיצד להתמודד עם זה בזמן אמת כשהתפתחות החלה. וזכות הייתה לי להציג את החידושים שהתהוו בפני גדולי התורה וההלכה, ולשמוע את דעתם."

הרבנים דנו בשאלות עמוקות וחמורות, גרדי פיקוח נפש והמסתעף. היה זה ביטוי עז לגדרי ההלכה המלווים את האדם בכל שלב מחייו, עד הנשימה האחרונה, בתפילה ובתקווה שיהא בבשורות טובות בקרב כל ישראל.

סידות פסיקת ההלכה

הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א, הפליא במעלת הרבנים המשיבים ובמעלת פסיקת ההלכה והפצת הוראה בקרב עם ה'. בדבריו הנפלאים שזר עובדות מפעילות מגדולי הדורות, על סיעתא דשמיא שליוותה את גדולי ישראל בהוראה, ועל כובד הראש שאפף אותם בבואם להורות.

על אודות מעמדם של הרבנים בקרב בני העיר, ציין לעובדה מופלאה ממרן החזון איש זצוק"ל, שבא אליו יהודי מהעיר צפת לשאול על שיעור המים הנצרך למקוה. החזון"א השיבו כי יש רבנים בעיר, והם יבדקו את הדבר. עם צאתו מיהר החזון איש לשלוח מברק לרב העיר, בו ציין את שיעור המים במקוה. הרב שקיבל את המברק, השתומם, כי לא זכר ששאל אי פעם את החזון איש בזה. בעודו יושב ומהרהר בטיבו של המברק, דפק יהודי על דלתו ושאל כמה הוא שיעור מקוהו, והאם במקוהו בצפת יש את השיעור הנצרך.

מעמד מרומם ורב רושם נערך במהלך השבוע האחרון, כאשר רבני קו ההלכה המפורסם "מענה הלכה" - שע"י מוסדות "באר ישראל" בבית שמש התכנסו לצוותא למעמד וכינוס מיוחד במהלכו זכו לשמוע דברים מפי פוסקי הלכה מפורסמים, דיינים ומרביצי תורה, אשר הציגו את משנתם בפני תלמידי החכמים המשיבים, ויחד דנו במגוון שאלות אקטואליות הנוגעות למעשה באופן יום-יומי.

עוד טרם המעמד נרשמה התעניינות שיא במעמד המיועד, ותלמידי חכמים מופלגים מיהרו להבטיח בו את מקומם. ואכן, מעמד רב רושם ועתיר תוכן הייתה ההתכנסות המיוחדת, שהתקיימה בהיכל המפואר של בית המדרש באר ישראל, בית שמש.

את המעמד פיארו גדולי תורה ופוסקי הלכה בראשות: גאב"ד "שערי הוראה" רב מערב העיר בני ברק, הגאון רבי שמואל אליעזר שטרן שליט"א מגדולי פוסקי הדור ובעל ה"שביבי אש"; ראב"ד העיר ביתר, הגאון רבי צבי ברוורמן מגדולי הדיינים; הפוסק הנודע הגאון רבי מאיר סירוטה, מו"צ בעדה החרדית; אב"ד "באר ישראל" וריש מתיבתא "עוז והדר", הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ; וכן רבנים ומורי-הוראות חשובים משכונות בית שמש, ביניהם הגאון רבי חיים אהרן מונדרר מרא דאתרא דשכונת יפה נוף; הגאון רבי אהרן מרדכי גרין שליט"א מחבר ספר "ילקוט הליכות"; הגאון רבי חיים יהודה רובינשטיין, מרא דאתרא דקהילת החסידיים ברמב"ש ד'2; הגאון רבי שמואל יוסף שטיצברג מחבר הספרים הנודעים "שערי הברכה" ו"שערי השבת"; הגאון רבי דוד בריזל, מחבר ספר "משפט הנהגה"; הגאון רבי שבח דוידוביץ מו"צ דחסידי ויוניץ בבית שמש; הגאון רבי יחיאל יהושע רבינוביץ, מרא דאתרא רמב"ש ד'2; הגאון רבי פנחס בלוי, מו"צ בית הוראה שערי הוראה בבית שמש; הגאון רבי יצחק אמסלם מרבני רמת בית שמש א', ועוד עשרות רבנים ופוסקי הלכה מפורסמים.

פתח והנחה את המעמד בטוב טעם הרב יעקב דוד פלינקר, בהעלותו על נס את חשיבותם של הרבנים המשיבים בקווי ההלכה: שלמה המלך אומר, דברי פי חכם חן. כמה חן יש בדברי חכמי התורה, תלמידי חכמים, שמגמתם להשיב דבר השם - זו הלכה, כמה חן יש כאשר אדם יושב בביתו ומתעוררת שאלה כלשהי, מחייג וזוכה למענה במקום במהירות. אפשרות מענה זו, מחברת קהלים גדולים אל חיי תורה עפ"י ההלכה, ומשמשת אור לרבים. על אחת כמה בדורנו, שניתן לפנות אל הבנקאי והרופא מקופת חולים, אל המלמד של הבן ואל רואה החשבון, כולם זמינים בטלפון, וקל וחומר לדברי ההלכה, דברים שהנפש תלויה בהם, שתהיה אפשרות מענה בטלפון.

קו מענה הלכה אשר קנה את שמו הטוב ורבים הפונים אליו, ועתה הוא עומד לפני הרחבה משמעותית. ואמנם, האחריות המוטלת על הרבנים גדולה מאוד, השאלות מגיעות מקשת רחבה של כל חלקי השולחן ערוך, וצריך המון ידע הלכתי, ולא אחת גם ידע טכני בתחומים שונים, לצורך המענה. לשם כך נמצאים עמנו היום רבנים שיתנו לנו ידע בתחומים שונים, ויעשירו אותנו מאוצרותיהם.

אחרון הדוברים היה הגאון רבי שמואל יוסף שטיצברג, מחבר הספרים 'שערי הלכה' ו'שערי השבת', אשר אתמחי גברא בסוגיות הלכתיות הנוגעות למעשה בעקבות התקדמות הטכנולוגיה, כגון מכשירים רפואיים שונים והשימוש בהם בשבת. הרב שטיצברג הציג את מכשיר הסיפאפ המסייע למניעת דום נשימה בשינה, ועמד על המשמעות ההלכתית הנובעת ממצד רפואי זה. "יש היום אלפי אנשים מקרב ציבור שומרי התורה והמצוות, המשתמשים במכשיר הסיפאפ, ומתחבטים כיצד עליהם לנהוג בשבת קודש". בדבריו המרתקים פרס את הפן ההלכתי הנובע מפעולות המכשיר, ואת הצדדים ההלכתיים הקשורים בזה, כמו גם פתרונות שונים לטכנולוגיות נפוצות, וכיצד יש לנהוג בהם בשבת.

במהלך הכינוס המיוחד נשא דברים אקטואליים ומעשיים ר' אריה קליין, מנהל מגזרים במחוזות ירושלים והשפלה בקופת חולים 'מכבי', אשר דיבר על הקשר בין עולם ההלכה לעולם הרפואה, והעלה על נס את הדלת הפתוחה והאוזן הקשבת שיש ב'מכבי' לרבנים המשיבים, לתועלת הציבור.

עוד נשא דברים בפני הרבנים המשיבים, ר' דב מאיר אולמן, יועץ מס, אשר הציג בפני הרבנים את פרטי התנהלות עובד ומעביד ורשויות המס כפן המשפטי והעסקי. "כאחד שעוסק בתחום למעלה מעשרים שנה אני יודע שיש בזה הרבה שאלות. ולכן חשוב להציג את עיקרי הכללים וכיצד פועלים הדברים". הוא הציג מגוון שאלות נפוצות בנושאי פיצויים, פנסיה ועוד, והעלה את השאלות ההלכתיות הקשורות בעניינים אלו.

המגוון הרחב של נושאי הדיון, המחיש את הקשת הרחבה של הנושאים להם נדרשים הרבנים המשיבים בקו. כמעט אין נושא שלא מגיע לרבנים המשיבים, החל משאלות הקשורות למטבח ולבית היהודי, הלכות שבת והלכות חג, שאלות רפואיות שונות, דיני ממונות במגוון נושאים, וכל ההלכות המקיפות את היהודי משך כל היום בארבעת חלקי שלוחן ערוך, כאשר על הרבנים המשיבים להיות דרוכים לכל שאלה, לברר את הפרטים הנצרכים, ולהשיב לשואליהם דבר.

למעלה משלוש שעות רצופות ערכו הדיונים השונים, שהקיפו ידע רב ועצום במגוון הנושאים הנידונים. הרבנים המשיבים שליט"א, ישבו דרוכים והאזינו ברוב קשב לדברים העמוקים והבהירים שנשאו פוסקי ההלכה ומרביצי התורה. הרבנים הדוברים עמדו על מעלת פסיקת ההלכה, והטוו את הדרך והגישה הנכונה לגשת לפסיקת ההלכה. היה זה מחזה מרומם וגורא הוד לראות את עשרות הרבנים תלמידי חכמים מופלגים, מהם מורי הוראה ידועי שם, יושבים יחדיו בכינוס, ועוסקים בסוגיות הלכתיות עמוקות. את היכל בית המדרש סביב עיטרו עשרות תלמידי חכמים צעירים המשקיעים בלימוד ההלכה, שניצלו את ההזדמנות הנדירה ובאו אל הכינוס, להקשיב למשאות ההלכתיים, ולשאוב ממניי הדעת בנושאים הנידונים.

הכינוס כולו עמד בסימן הרחבה משמעותית של מסגרת קו ההלכה "מענה הלכה" שע"י מוסדות "באר ישראל" בבית שמש, באופן שיוכל לתת מענה להמוני הפונים, תוך זמינות גבוהה. מענה מהיר גם לשאלות מורכבות בכל חלקי השולחן ערוך ובמהלך השנה כולה. הכינוס הייחודי הסתיים באווירת התרוממות, כאשר עשרות הרבנים המשיבים שליט"א יוצאים בתחושה עמוקה של שליחות להביא את דבר השם זו הלכה להמונים ולרבבות באמצעות המוקד הטלפוני שהפך לשם דבר בעולם ההלכה בסייעתא דשמיא.

קו ההלכה "מענה הלכה" הוקם ע"י מוסדות "באר ישראל" בעיר בית שמש, ומעניק מענה מקיף על ידי רבנים מומחים ופוסקי הלכה הבקאים בכל חלקי השולחן ערוך ובהירות עצומה. הקו הפך במהירות לנחלת ההמונים, והביקוש גדל והולך. בימים אלו נערכים להרחבה משמעותית לקו ההלכה כדי לאפשר להמונים מענה מהיר ומדויק לפי פסקי ההלכה המסורה.

יצאו יחד אל המוקווה וראו כי היא מכילה יותר מהשיעור לכתחילה. כראותו כך, סיפר השואל כי הוא חוזר עתה מהעיר בני ברק, שם ביקר אצל החזון איש, והוא שלח אותו לרב העיר. התברר למפרע כי החזון איש, בעיניו הצופיות למרחוק, הבין שיהודי זה מבקש למצוא תואנה כדי להתגולל על רב העיר הצעיר שזה עתה התמנה למשרה. אולם החזון איש שזהיר היה בכבוד הבריות עד להפליא, ועוד כמה וכמה בכבודם של רבני ישראל, הזדרז ושיגר את המברק, כדי שיהיה מענה בפיו ויתחזק מעמדו אצל בני העיר.

בהמשך דבריו הדגיש הגרמ"מ את האיסור בעיכוב הדיון, מחד גיסא, וכיצד יש לקיים זאת יחד עם החובה להיות מתון בדיון, מאידך גיסא. כאשר אין השיהוי לצורך בירור הדיון. בדבריו ציין את הדיון בין הפוסקים בכללי ההוראה באיסור והיתר, אם ניתן לעכב את ההוראה או שיש להשיב מיד, והביא את דבריו המופלאים של המהרש"ם שהעיד שביקש מבני ביתו "שאם יבא מי לשאול באמצע אכילה או שינה לא יעכבו אלא יביאו לפני או יקיצוני", והגם כי לא כל אחד בדרגה זו, אולם איסור מפורש יש בשו"ע להשהות את הדיון. לרבנים המשיבים, יש את האפשרות לקיים זאת, וגם בשאלות מורכבות כדאי לקחת את המספר ולהחזיר תשובה בהקדם. בהמשך דבריו הציג עובדות ושאלות הלכתיות מורכבות ומרתקות שהגיעו לשולחן בית הדיון, וכיצד דנו בזה. בסיום דבריו חיזק את הרבנים המשיבים, המשימים לילות כימים תוך מסירות גדולה למען הרבות דעת והפצת דבר השם זו הלכה.

בקשב רב נשמעו דבריו של גאב"ד "שערי הוראה" הגאון רבי שמואל אליעזר שטרן שליט"א. מגדולי הפוסקים ובעל ה"שביבי אש", מתלמידי המובהקים של פוסק הדור מרן רבי שמואל הלוי וואזנר זצ"ל, אשר פיאר את הכינוס בהשתתפותו, ונשא משא רב תובנות, והעניק הדרכות לרבנים המשיבים, המתמודדים מול מגוון שאלות סבוכות.

הגרש"א הביא מדברי הרב וואזנר זצ"ל, על אודות רבנים המשיבים בדבר הלכה, והוסיף כי "היסוד צריך להיות הידיעה העמוקה שאנו זקוקים לסייעתא דשמיא תמידית. אם ה' לא ישמור - שווא שקד שומר". הגרש"א הביא תקנות וברכתו "שבית הוראה הזה ימלא את יעדו בשלימות גמורה, ויזכה לענות את התשובות כהלכה".

הגאון רבי דוד בריזל, מחבר ספר "משפט הנהנה" העלה את נושא התשלום בתחבורה ציבורית, שאלות המגיעות רבות לפתחם של מורי הוראה, תוך שהוא נוקט דוגמאות מעשיות ושאלות אקטואליות. "יש סוגיות שגם אם נלמד חושן משפט ישר-והפוך לא נדע כיצד לפסוק למעשה, אם לא נדע כיצד המערכת פועלת, ודוגמה לכך היא נסיעה בתחבורה ציבורית. יש המורים היתר באופנים מסוימים, ואינם יודעים כי חלק מהתשלום הוא רכוש חברת הנסיעות, שהם חברות פרטיות, ומהם בוודאי אין היתר לחמוק מתשלום". בדבריו הציג דוגמאות רבות של שאלות למעשה, ואין יש לדון בכל מקרה.

לאחר מכן נשא דברים הגאון רבי צבי ברוורמן שליט"א ראב"ד ביתר והעומד בראש בתי דינים חשובים. הרב הרחיב במספר נושאים אקטואליים לפוסקי הלכה ואף עמד במשך דקות ארוכות בנושא התנהלות דינים ורבנים מול רשויות המשפט והרווחה. הוא הציג את החילוקים למעשה בין רב לדיין, ואת החשיבות להתייעץ עם פוסקים ותיקים ובפרט במקרים מורכבים.

הרב ברוורמן הדגיש את האיסור של הליכה לערכאות, ואת החובה לשפוט על פי דין תורה והש"ע. בהמשך דבריו עמד על מצוות התורה "לא תגורו מפני איש" האמורה לדיינים ומנהיגי ציבור. זה דין דאורייתא, צריך לדעת את זה, ולמרות הקושי זו מצוה מהתורה והלכה למעשה. הרבה יותר קל לומר מה לי להתערב ולהיכנס בעניינים שונים, אך מי שהוא דיין או פוסק צריך לדעת שזה מצוה דאורייתא וזה חלק מהתפקיד, זה תנאי יסודי.

שבת קודש

ספר ויהלום

לבשי בגדי תפארתך לבישת בגדי שבת

בדעת ובחכמה

עוד מספר בענין זה, שבעת ששהה הרבי מבאבוב באחד מחדשי החורף של שנת תש"ד בעיר בודפשט שבהונגריה, יחד עם בנו ממלא מקומו הרב הקדוש רבי נפתלי צבי ז"ע, היה זה בעצומם של ימי מלחמת העולם השנייה, והרבי ובנו מצאו במקום זה מפלט מאימתו של הצר הצורר.

עקב המלחמה שהשתוללה היתה העיר כלה, על שני חלקיה, גייפססט ובודפשט, משלת בעצר כבד, אין יוצא ואין בא.

החיילים שפטרלו ברחובות אכפו את העצר הכבד, וכל מי שהעז להסתובב ברחובה של עיר שם נפשו בכפו והסתכן בענש כבד.

הגיע ליל שבת והרבי מבאבוב ערך את שלחטו הטהור, בדרך אבותיו הקדושים. מתי מעט השתתפו במעמד קדוש ונשגב זה שהתארך ונמשך עד לשעות הקטנות של הלילה.

לפתע נכנס בהפתעה גמורה אל הדירה בה נערך השלחן, יהודי ישיש, קרוב לכן שמונים שנה, כשהוא בקשי רב מהלך על רגליו.

הנוכחים המשותממים הביטו בתדהמה בנכנס ועד מהרה זהו אותו, היה זה החסיד הישיש רבי בנימין ברנר מבעלעד ה"ד, מחבר הספר 'אמירה לבת יעקב'.

כעת גדלה הפתעתם, שהרי רבי בנימין התגורר בשטותיו האחרונות בגייפססט ואילו הרבי מבאבוב התגורר בבודפשט, ולאדם זקן כמוות היה זה מרחק הליכה של שעותים לפחות, ולמרות זאת הלך דרך ארצה והגיע בחרוף נפש על אף העצר.

אלא שרבי בנימין, שראה את השותממותם של הנוכחים, נענה והסביר להם בפשטות:

"הבן של הרבי הקדוש שלי, רבי בן ציון מבאבוב ז"ע בעל 'קדשת ציון', ונכדו, נמצאים כאן, ואני לא באוא!"

באותה שעה נזכרו החסידים בפעם הראשונה שהגיע רבי בנימין ברנר לחצרות הקדש של באבוב, כשגם אז היה הדבר כרוך במסירות נפש עצומה מצדו.

אביו של רבי בנימין, הלוא הוא רבי זלמן ברנר, לא נמנה על מקהלות החסידים, ורחוק היה מהם ומהיותם כרוך מזרח ממערב. בר אורח היה ונדיב לב, אולם את תורת החסידות לא הכיר ולא ידע.

משהגיע זמן בנו הבחור המפולג בנימין להכנס לישיבה, בחר לו אביו את ישיבתו של הגאון הקדוש רבי משה גרינוולד ז"ע, מגדולי רבני הונגריה ומרביצי התורה שבה, ומחבר הספר הנודע 'ערוגת הבשם'.

קשר מיוחד היה בין ה'ערוגת הבשם' לבין הרב הקדוש רבי שלמה הראשון מבאבוב ז"ע.

הרבי מבאבוב עצמו התבטא ואמר שאינו יודע את פשר האהבה העצומה שיש ביניהם, ואין זאת אלא בשל דברי הרב הקדוש רבי אלימלך מליז'ענסק ז"ע בספרו 'נעם אלימלך' (פר' בא) המבאר את פשר הדבר, מדוע פעמים בשנפגשים בני אדם מרגישים הם קרבה גדולה זה לזה וחבה יתרה שזרדת ביניהם עד למאד אף שזוהי הברותם הראשונה, כיון שבעולם העליון היו נשמותיהם שוכנות זו לצד זו, ולכן גם בעולם הזה הם מקרבים וחביבים זה על זה.

בתקופה בה למד הבחור בנימין ברנר בישיבתו של ה'ערוגת הבשם', היה הרבי מבאבוב שוהה לצרכי רפואה בערי המרחצאות אשר בהרי הטטרה שעל הגבול עם סלובקיה.

ה'ערוגת הבשם' ברצותו כי תלמידי ישיבתו יספגו חסידות וקדשה, היה נוהג להגיע עם כל תלמידי הישיבה לשבת את שבתם במקום בו שהה הרבי

מבאבוב, כשלאחר השבת היו כלם חוזרים אל הישיבה. איש לא פלל ולא מלל את התפנית הענקית שתתפס את בנימין ברנר הצעיר לאחר אותה שבת בה שהה במחצית הרבי מבאבוב.

האווירה החסידית המבהקת שבתה את נפשו המשותקקת וההומיה, ועבודת הקדש של הרבי בתפלתו ובתורתו רגשה אותו עד למאד, עד שנמנה ונמר לעזב את ישיבת בעל 'ערוגת הבשם' ולעבר ללמד בישיבת הרבי מבאבוב שהיתה בעיר ווישניצא.

במעט הפרוטות שהיו בידו רכש הבחור בנימין פרטים נסיעה לווישניצא.

הוא לא ספר על כך להוריו, שכן ידע היטב שדרך החסידות זרה להם וכי הם לא יתנו את ברכתם והסכמתם למהלך זה בו הוא נוטש את ישיבת רבו.

בגפו יצא לגליציה, ובחלף מספר ימים הגיע אל בית מדרשו של הרבי מבאבוב. הנער הצעיר נכנס אל תוך בית המדרש, הוציא גמרא גדולה מארון הספרים ושקע בלמוד בהתמדה רבה.

בימים הראשונים עוד היו בידו מספר פרוטות כדי לקנות לעצמו פרוטות לחם להשיב את נפשו, אך משאזל הכסף, החל הנער לסבל רעב עז ומציק.

באי בית המדרש שראו במצוקתו, פתחו עמו בשיחה לברך את מוצאו ואת הנעשה עמו, והצליחו להציל מפיו כי הוא בנו של רבי זלמן ברנר שאת שמו הכירו וידעו גם בווישניצא.

אחד החסידים נכנס אל הרבי וספר לו דברים לאשורם: "יושב כאן בבית המדרש בחור אחד שנפשו חשקה בתורה, אלא שאין בידו מחיתו והוא סובל מרעב ממש.

פתחו עמו בדברים ונדע לו כי הוא בנו של נדיב הלב, רבי זלמן ברנר, הנודע בצדקת פזונו לעניים, ואלו בנו יושב כאן בסבל ובצדק טרא".

תכף ומיד הזמין הרבי את הבחור שיבוא לפגיו, ולאחר שדאג כי יתנו לו דברי מאכל להחיותו, הודיעו כי הוא אינו מסכים שישב בישיבה כל עוד אין בידו רשות מפרשת מהוריו.

"עליך לשלח מכתב בהול אל בית הוריי ולפיסם על שעזבת את הישיבה ללא רשותם, ובמכתב תוכל גם להזמין את אביך שיבוא בעצמו לראות את הישיבה ואת תלמידיה, ודע בך השם".

הנער לא אחר מלעשות את צווי הרבי.

כאשר קבל רבי זלמן את המכתב לא ידע את נפשו ותכף ומיד פנה אל מחתנו הרבני רבי מיכל אונגאר שילך ויפנה אל ה'ערוגת הבשם' עצמו וישאלנו בדת מה לעשות, שהרי שלח את בנו אל ישיבתו ללמד והנה עתה הגיעו המכתב שהוא יושב אצל הרבי מבאבוב בווישניצא.

ה'ערוגת הבשם' לא הקפיד כלל על התלמיד שעזב את ישיבתו, וכתב מכתב לרבי מיכל ובו תשובה לרבי זלמן ברנר אודות בנו.

במכתבו האריך ה'ערוגת הבשם' בדברי שבח וקלס אודות הרבי מבאבוב וישיבתו המעטידה, והתבטא על גדלתו בתארים מפלגים.

ובדבר בנו הבחור בנימין, כתב שאין לו לדאג עליו כלל, כי הרבי מבאבוב הוא קדוש ה' מבדד, צדיק יסוד עולם, וכל ארץ גליציה תאיר מכבודו, והוא מרביץ תורה בקדשה ובטהרה לתלמידיו בשקידה והשקפה נפלאה, ולא עוד אלא שספוק צרכיהם משל עליו, ועל כן תוכל נפשו להיות שקטה כי בנו יפרח בישיבה.

כיון שקבל רבי זלמן את מכתבו של ה'ערוגת הבשם' נחה דעתו עליו, ושלח להודיע לבנו כי הוא מסכים שימשיך ללמד בישיבת הרבי מבאבוב, כשהוא מצרף גם ממון למחיתו ולהוצאותיו השוטות.

שוקד היה רבי בנימין על התורה ועל העבודה בצלו של צדיק, והרבי מבאבוב השפיע עליו שפע טובה וברכה, כשהוא פורש עליו את כנפיו לשמרו ולהצילו מכל רע.

מילין יקירין ויהודים נפלאים מלוקט
מדברות קדשו ותורתו של
רבי דוד חי אביהצירא שליט"א

מילה תא חז תא

חזתא דאורייתא
יסוד חדש ונפלא על הפרשה

שבתות ימי המצרים - הכנה לחודש תשרי

בהעלם, ואלו שמן ראש השנה עד הושענא רבה - הם באתגליא. לכך קורים אנו בספר תורה תמיד בבין המצרים פרשת פנחס, ששם מוזכרים כל הקרבנות של כל המועדות, וקורין הקרבנות של פסח ושבעות ושל ראש השנה ושל סוכות, ועל ידי אותיות של הפרשיות קרבנות שקורין בימים האלו, נעשה כלי שיוכל למשוך אחר כך במועדות בזמנם אורות לכלים ההם, כידוע לנבונים (ראה עץ חיים שער ט' פ"ו). והקריאה מעורר הזמן, שמאיר עתה כח הימים הטובים לעזרנו ולסייענו.

ימי המועדים מעלים ימים אלו

לאידך גיסא כתב באמרי נועם (שלח אות ג), שכמו שאמרו שבעטיו של חטא המרגלים - שהליכתם היתה בחודשי תמוז אב, נגרם בכיה לדורות רחמנא ליצלן, והבכיה הינה בכ"א יום בין המצרים, כן כנגד זה יש לנו חודשי ניסן ותשרי להעלות אותן הימים שבין המצרים, כידוע אשר מראש חודש ניסן עד אחר פסח הם כ"א יום, וכמו כן תשרי מראש השנה עד שמיני עצרת. הרי לנו הקשר המיוחד שבין המועדים לימים אלו, שימים אלו מקבלים כוחם מהמועדים להעלותם כמותם.

התגברות בתורה ובתפילה ביותר בימים אלו

כשמתעורר כח קרבנות המועדים, יש לנו להתחזק בתורה ובתפילה ביתר שאת שהרי הם כדוגמת הקרבנות, וכמו שכתב המאור ושמש (ד"ה עוד בפסוקים) שעתה בעוונותינו הרבים שבוטל התמיד, ואין לנו לא מזבח ולא קרבן, ואין שיור רק התורה הזאת, הבטיח לנו הקדוש ברוך הוא, כשנעסוק בפרשת הקרבנות מעלה עלינו כאילו הקרבנות, על דרך 'ונשלמה פרים שפתינו' (הושע יד ג), וגם תפילה תיקנו במקום התמיד. על כן כמו שהיו בתמידין ישראל במעמדן, כמו כן עתה, התפילה היא במקום התמיד ולכן צריך האדם להתפלל עם הציבור כישראל שהיו במעמדן. וכשם שהקרבנות נקרבו ברעותא דנפשא ולבא, כן צריך התפילה להיות מתוך עומק הלב בהתלהבות ובתשוקה.

על כן הזמן מבקש תפקידו, לנצלו כראוי בתורה ועבודת ה', וכלשונו של המאור ושמש: וביותר בזמן הזה 'בין המצרים', צריך האדם להתגבר כארי לתורה ולתפילה, כי כשהאדם מתעורר עצמו בעת הזאת בתורה ותפילה, הוא פועל התקרבות הגאולה יותר מכל השנה.

ראשית המחשבה, ממילא יכול הוא לברר כל מידותיו מתחילה עד סוף.

לפיכך עיקר ההכנה לראש השנה הוא בעשר שבתות אלו, שבשבת קל יותר להתברר בכל המדות עד ראש השנה, וכשיתבררו המידות אז תבוא הגאולה כאמרם ז"ל 'בתשרי עתידין להגאל'. נמצא שאף שבימים אלו נוהגים אבלות, ובפרט בחודש אב, עם כל זה בתוך תוכם של המסתירים נמצא הבירור בעומק מידותיהן של ישראל, ועתה דווקא הוא זמן המוכשר לתקן נפשו ומידותיו ולזכות לגאולה בכלל ובפרט.

קריאת פרשת המועדים מעוררת אורות והשפעות המועד

ובפרט שעתה מתעורר כח המועדים לסייע, כדאיתא במאור ושמש (ד"ה ובחודש השביעי): והנה שמעתי מהצדיקים רבותינו ז"ל, שבין המצרים מ"ו בתמוז עד תשעה באב, הוא גם כן כ"א יום, הם כנגד כ"א יום שבין ראש השנה עד הושענא רבה, אלא שאלו בין המצרים - הם

כתב בפרי צדיק (פינחס אות ז) מעתה עד ראש השנה עשרה שבתות, מתחילה מפטירין תלתא דפורענותא ולאחר מכן שבע דנחמתא כמבואר בשולחן ערוך (או"ח סי' תכח ס"ח), והם כולם הכנה לראש השנה, שעשר אלו הם כנגד עשר הספירות, וכאשר יברר האדם עצמו בכל עשר המידות ע"י תשובה, יבואו לגאולה, שבתשרי עתידין ליגאל לדעת רבי אליעזר (ר"ה יא).

בשבת קל יותר לתקן המידות

לפי זה כתב לבאר, שתקון המידות נעשה דווקא בשבת, כי בשבת כל ישראל מפקירין עניני עולם הזה, ואיהו יומא דנשמתין ולא יומא דגופא (זוהר ויקהל רה), ומשליך כל עסקיו כמו שדרשו במכילתא (יתרו מסכתא דבחדש ז) 'ועשית כל מלאכתך' (שמות כ ט) שיהיה כאלו כל מלאכתך עשויה, והוא הנקרא 'לכתך אחרי במדבר' (ירמיה ב ב) שאינו מביט ואינו חושב בעסקיו רק משליך על יהבו, וכיון שהוא יום השייך למחשבה, יכול כל אדם לזכות בשבת שיהיה קשור בשורש

מילתא דפליאה

בשבת זו משפיע ה' לכל אחד מכוחותיו הנפלאים של פנחס

בְּקִנְאוֹ אֶת קִנְאֵי בְּתוּכָם (כה יא). בשבת זו פרשת פנחס משפיע ה' יתברך לכל יחיד ויחיד מכוחותיו הנפלאים של פנחס, כח מסירות נפש. ונאמר בשם **צדיקים ע"ה** ומעין זה **בשפת אמת** (תרמ"ב ד"ה על), שכיון שפנחס פעל דברים נשגבים ע"י קנאתו, שנתעלה מדרך הטבע למען הציל את בני ישראל, ובמעשיו לא די שנתעלה הוא עצמו אלא פעל להכניס קנאת ה' צבאות בכל איש ואיש מישראל ועל כך נאמר **בְּקִנְאוֹ אֶת קִנְאֵי בְּתוּכָם** שבקנאתו התעורר קנאה ותשובה בלבבות כל בני ישראל.

כח הברכה מתעורר לכל ישראל

משכך גם כשהתברך זכה לדורותיו כנאמר **והייתה לו ולזרעו אחריו**, וכן זכה בשביל כל ישראל, שזכה לכהונה, ועבודת הכהן היא לעורר במעשיו את כל בני ישראל, והוא שלוחא דמטרוניתא לקרב קורבנם ועבודתם לה' יתברך (זוהר רעיא מהימנא ויקרא כ). וכך זה מתעורר בכל שנה ושנה כידוע מספרים הקדושים 'הקריאה מעורר הזמן', שבקריאת הפרשה מאיר האור כפי שהוא בזמן עצמו הנכתב בתורה, וכמו אז בדורו של פינחס, כן גם עתה מתעורר הכח לנפשות ישראל לעורר בליבם קנאת ה' צבאות ומסירות נפש למען שמו יתברך.

ברזא דאח"ד רמזים נפלאים על סדר הפרשה

עצת היצר הטוב אינה מפריעה לגשמיות אך עצת היצר הרע מפריעה אף לרוחניות

כשנוהג בדרך זו יכול להפוך את יצרו הרע לטוב

ובאמת ניתן לקחת את היצר הרע ולהפכו אף הוא לטוב וללמוד ממנו, שכן אמר דוד המלך ע"ה (תהלים קיט צח) 'מאויבי תחכמי מצוותיך', שיש להתחכם במצוות ה' מדרך האויבים, שהאויב הגדול של האדם הלא הוא יצרו הרע, ועלינו ללמוד ממנו ומדרכיו, כפי שהורה לנו הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב ע"ה (קדושת לוי נח ד"ה שמטבילין) שאותה ההתלהבות החשק הזריזות והתאוה שהיתה לו בעבירה יהפך אותה למצוה, ועל כך כתיב 'מאויבי', היינו מהרצון והתאוה שיש לי לתאוות עולם הזה בחינת 'אויבי', 'תחכמי' מהם אלמד 'למצוותיך', שאותה התאוה והחשק שיש לי להבלי עולם הזה אקח מהם ואלמד כיצד צריך אני לחשוך ולהתלהב לעבודת ה'.

וכמו שאמר יעקב אבינו ע"ה (בראשית לב ה) 'עם לבן גרתי, ופירש רש"י ולא למדתי ממעשיו הרעים', שפירשו צדיקים, שיעקב ע"ה התנצל בזאת שלא למד ממעשיו הרעים, שאם היה למד ממעשיו הרעים וכיצד רץ בחשק ובהתלהבות לעשות עבירה, הייתי אף אני עושה רצון ה' ביתר תוקף ועוז.

על כך אמרו חז"ל (קידושין ל:) 'בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין', והקשה המגיד הרה"ק דב בער ממעזריטש ע"ה, הרי התבלין טפל הוא לבשר, וכאן אתה אומר 'תורה תבלין' וכי היצר הוא העיקר שהתורה תבלין אליו. מסביר רבי דב בער, שאכן היצר הוא העיקר, שצריך האדם לעבוד ה' יתברך בכל מצוותיו עם כח היצר שבו, ולעשות מן יצר הרע - יצר טוב, לעבוד עמו יחד את ה' יתברך.

והדרך להפכו לטוב כתב החיד"א בכמה מקומות שהוא ע"י שלומד תורה לשמה. ופירש שזהו שאמרו 'בראתי לו' והוי ליה למימר 'בראתי תורה תבלין' מהו 'לו', רק שהוא תבלין בשבילו להפכו לטוב, שאם יתמיד יגדיל תורה ויאדיר לשמה גם היצר הרע מתקנו.

חלילה נותן ליצר הרע את השלטון ונותן הרסן בידו, סוף דבר שיכחיש היצר הרע את דבר קיומו של היצר הטוב וישלוט בסוס שהוא גופו של האדם ללא מיצרים ויאבד ממנו עולמו.

גם אם נצרך להשתמש ביצר הרע העצה שישמו מאחוריו ולא יתן לו שליטה

ועל כן העצה שיקדם היצר הטוב גם בענינים הגופניים, ואילו היצר הרע ישימו מאחוריו, וכך בכל פעם שמעוררו לעבירה וכדומה, ישמוט אותו תיכף ומיד. וישתמש בו בדברים הרוחניים הנצרכים לעזרת הגשמיות, כגון שינה, אכילה וכו' כדי קיום גופו, ויעשה כל ההנאות הבאות מיצר הרע לשם שמים, וכך יוכל לשלוט ביצרו הרע.

ביאור הפסוק בדרך זו

וזהו שאמר לרב תרבה נחלתו, לרב הוא היצר הטוב שהוא מצד הקדושה שהולך וגדל, וכן היצר הטוב הוא רב בחכמה שהרי שלמה המלך קראו 'חכם'. ולרב זה תרבה נחלתו תשליטנו גם בענינים הגופניים הנעשים ע"י התעוררות החומר, אף שאינו העסק שלו, אך אף על פי כן גם בהם תלך על פי הנהגתו ועצתו.

ולמעט זה יצר הרע שהוא מצד הקליפה שהולך ומתמעט, תמעט נחלתו, כלומר, לא מיבעיא בעניני הנפש שבודאי לא תקרבו ולא תתן לו בהם מגע יד ועצה כלל, אלא גם בעניני הגוף הנעשים ע"י התעוררות התאוה החומרית, שהיא אכן העסק שלו ובאה מכוחו, תמעט את כוחו ושליטתו שלא תתרחב, וכך לא יביאן לידי מכשול ותקלה.

משתנה בדרך זו, יתקיים המשך הפסוק איש לפי פקודיו יותן נחלתו, דהיינו, שלכל אחד מהיצרים תינתן נחלתו לפי פקודיו, כלומר, לפי שיעור הצריך לקיום המצוות אשר פוקד בהם, ולא תתרבה שליטתו מחוץ לנחלתו עד שיבוא לידי חטא ועוון. מה שאין כן אם לא ימעט שליטת היצר הרע, וודאי שתצא מכך תקלה.

לרב תרבה נחלתו ולמעט תמעט נחלתו איש לפי פקדיו יותן נחלתו (כו נד). דברי מוסר לימדנו רבינו הבן איש חי ע"ה (עוד יוסף חי בפרשה) מפסוק זה, כי שני עסקים יש לאדם בעולם הזה - גשמי ורוחני, ובשניהם ראוי להשליט היצר הטוב. כי היצר הטוב הרי אינו אומר לאדם למות כדי שלא יחלל שבת, אדרבה אומר לו 'וחי בהם' פיקוח נפש דוחה שבת. נמצא כי עצותיו מועילות לאדם גם בגשמיות וגם ברוחניות. אך עצות היצר הרע אף אם נדמה שבעסקי עולם הזה אינו מזיקו אך עצות אלו יאבדו מהאדם את עולמו הבא. ולכן הנרצה והראוי שישליט את היצר הטוב גם על הגשמיות ובזה טוב לו בזה ובבא. אך אם נותן ליצר הרע שליטה בגשמיות, סופו שישתלט גם על עניני הרוחניות ויאבד כל אשר יש לו.

משל למי שקיבל את השלטון בידו שבסופו סילק את מיטיבו

משל למה הדבר דומה, לעשיר שרכב על סוסו בדרכו העירה, והנה בדרכו רואה הוא חיגר היושב בצדי הדרך ואינו יודע כיצד יבוא לביתו. נכמרו רחמי העשיר והעלה את החיגר על סוסו. ולא זו בלבד שהעלה על סוסו הושיבו בראש ונתן בידיו את הרסן להנהגת הסוס. בבואם העירה אומר החיגר לעשיר עתה רד מהסוס ותן לי להמשיך בדרכי. השתומם העשיר השכחת כיצד ישבת בצדי דרכים וריחמתי עליך והעליתך על סוסי, מה לך כי תהתל בי. אך החיגר בשלו, ואף הרעים עליו בקולו לפני כל באי השוק, ראו מה עשה לי זה, רוצה לקחת לי את סוסי. העשיר לא ידע את נפשו ובצר לו אמר לחיגר הבה נלך לשופט העיר. משפרשו בפני השופט טענותיהם, אמר השופט לעשיר, דברך נראים ישרים ונכונים, אולם משהרכבת אותו על סוסך ונתת לו את הרסן הוכחה ניצחת היא כי הסוס שייך לחיגר.

כן הדבר בענינינו, כשמשליט היצר הטוב על הכל, אף אם נותן ליצר הרע חלקו בגשמיות הנצרכת לגופו, עדיין יכול לזורקו בכל עת שיחפוץ. אך אם

עיקר קיום העולם בימינו הוא ע"י גמילות חסדים

מתרץ רבנו החפץ חיים, הלא ידוע מה שנאמר בפרקי אבות 'על שלשה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים', תורה כידוע מרומז ליעקב שהיה יושב ועוסק בעמלה של תורה, עבודה מרומז ליצחק שנעקד על גבי המזבח, וגמילות חסדים מרומז לאברהם אבינו ע"ה חסד לאברהם, וזה כוונת רש"י ז"ל, יכול יהיו חותמים בכולם, היינו בעת חתימת הגלות וקץ הגאולה יהיו ישראל מצויינים בכל ג' מדות, תלמוד לומר 'והיה ברכה' בך חותמים ולא בהם, בעת קץ הגאולה יהיו ישראל מצויינים רק במדתך זו מדת גמילות חסדים. ואל לנו לחשוב שמא עבודה קטנה היא, כי דעו נא כי עבודה גדולה יש בידינו בדורות אלו, שע"י החסד יכולים לראות פני ה', כנאמר (תהלים יז טו) 'אני בצדק אחזה פניך' שע"י גמילות חסדים זוכה לדרגה נשגבה 'אחזה פניך'.

והנה בזמן הזה משנחרב בית המקדש נחסר מאתנו עמוד העבודה, וגם עמוד התורה אינו כל כך בשלמות, נמצא שעיקר קיום העולם בדורות הללו הוא מכוח עמוד של גמילות חסדים, וזהו הרמז בדברי חז"ל שנאמר לאברהם אבינו בך חותמים, שבמידתו של אברהם שהיא גמילות חסדים יהיה הקיום בדורות האחרונים שהם כעין חתימת הדורות. וכך דקדק החפץ חיים ע"ה בדברי רש"י על הפסוק (בראשית יב ב) 'ואעשך לגוי גדול', 'ואעשך לגוי גדול' זה שאומרים אלקי אברהם, 'ואברכך' זה שאומרים אלקי יצחק, 'ואגדלה שמך' זה שאומרים אלקי יעקב, יכול יהיו חותמים בכולם תלמוד לומר 'והיה ברכה' בך חותמין ולא בהם. והקשה, וכי מה אכפת לו לאברהם שיחתמו בכל בניו, הלא בכל אדם מקנא חוץ מבנו ותלמידו (סנהדרין קה:).

על שלשה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים (אבות פ"א, מ"ה).

שח מרנא החתם סופר ע"ה (תורת משה דרוש ביום ל"ב בעומר) שמיום שנחרב בית מקדשנו אין נמצא שלשה עמודים יחד בעולם, שהרי עבודה אינה שייכת בזמן הזה, וההשלמה שלה נעשית ע"י עמוד התורה כי כל העוסק בתורת הקרבנות כאילו הקריבם בפועל. אמנם לעתיד לבוא כשיהיה עולם התיקון אז תהיה העבודה בפועל ותחזור העבודה לציון ברחמים, אך גמילות חסדים לא יהיו צריכים כי יהיו איש תחת גפנו ותאננו וכולם ידעו את ה' למקטנם ועד גדולם ולא יצטרך איש לרעהו ובלע המות לנצח, ואז כדי שיעמוד עמוד גמילות חסדים יצטרכו ללמוד את תורת החסד והלימוד יחשב כמעשה גמילות חסדים בפועל.

גמילות חסדים ברוחניות

כי השכר מרובה יותר ממעשי האדם, מכל מקום טובה היא לאדם שיהיה שכרו לעולם הבא תמורת מעשיו בעולם הזה, ולא שיהיה מקבל חלקו במתנת חנים וייבוש בכך. וכאשר מסייע לחברו להגיע לתכלית זו הרי שמשותף כביכול בקיום תכלית הבריאה להיטיב לבריותיו.

העוזר לאחרים מועיל בעיקר לעצמו

בנותן טעם להביא מה שאומרים בשם **בעל הקדושת ציון מבאבוב ע"ה**, שבג' דברים מצינו שמי שנותן לאחרים המקבל בעצמו, המלמד תורה לתלמידים הוא בעצמו מחכים יותר, כמו שאמרו (תענית ז.) 'ומתלמידי יותר מכולם', וכן המתפלל על חברו הרי הוא נענה תחילה, ונמצא שפעל בעבור עצמו יותר מעבור חברו, וכן הנותן צדקה לעני מועיל ביותר עבור עצמו, וכמו שאמרו חז"ל (רו"ר ה ט) יותר ממה שבעל הבית עושה עם העני - העני עושה עם בעל הבית, שכן אמרה רות לנעמי (רות ב יט) 'שם האיש אשר עשיתי עמו היום', ולא אמרה 'אשר עשה עמי' אלא 'אשר עשיתי עמו', הרבה פעולות והרבה טובות עשיתי עמו בשביל שהאכילני פרוסה אחת. ואם נשית לבנו לדברים נראה כי הם שלשת העמודים - תורה ועבודה וגמילות חסדים.

שמואל את דברי המשנה (להלן פ"ב מ"ט) 'אל תחזיק טובה לעצמך כי לכך נוצרת', 'טובה' זו התורה, ואם למד אדם תורה אל יחזיק בה לעצמו אלא ילמדנה לאחרים, 'כי לכך נוצרת' ללמוד תורה וללמדה לאחרים, ויפוצו מעינותיך חוצה להרביץ תורה לרבים.

תכלית הבריאה שלא נזדקק למתנת חנים

וגם זה בכלל רצון ה' להיטיב לבריותיו שלא יהיו נהנים ממתנת חנים, כי מי שאוכל ממתנת חנים מתבייש להביט בפני מי שמפרנס אותו, וכן הנשמה בעודה מתענגת מנועם ה' בעולם העליון הרי היא מתביישת בכך שאוכלת 'נהמא דכיסופא', ולכן נשתלחה הנשמה לעולם הזה להרבות במעשים טובים שעל ידיהם תזכה לגמול הרוחני בכוח מעשיה ולא במתנת חנים, ואף על פי שהשכר העתיד הוא לאין ערוך ביחס למעשי האדם, וכמו שכתוב (תהלים סב ג) 'ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו', וגם כשמשלם לאיש שכר מעשיו יש בכך משום חסד,

הבעל שם טוב ע"ה חידש דרך שגמילות חסדים היא גם לעזור לאחר ברוחניות

שלשת העמודים נחלקה מהות קיומם במשך כל ימי עולם, כמו שביאר **הדברי חיים מצאנז ע"ה**, במתן תורה היתה התחלת עמוד התורה, ובבית המקדש היה את עמוד העבודה שהוא הקרבת הקרבנות, והבעל שם טוב ז"ע אחז צדיק דרכו בקודש לדורות עולם בעמוד גמילות חסדים, והוא לזכות גם את חברו בנפש ובגוף, וזהו דרך החסידות לסייע לזולתו הן במילי דשמיא הן במילי דעלמא.

סיוע לעני בדעת - הגדולה שבצדקות

יש לנו לדעת את שכתב **בבני יששכר** (חודש אדר מאמר ב דרוש א): המלמד דעת לעני בדעת היא הצדקה הגדולה שבצדקות. וכן אמר **הדברי חיים מצאנז ע"ה**: וכמו שהוא דבר פשוט שאם רואים אדם עני וחסר כל, בודאי מצוה על כל אדם לסייעו בכל מה שאפשר, ולטרוח אתו כדי להעמידו על רגליו, בודאי ובודאי אם מוצאים אדם מישראל שהוא עני בדעת, מחוייבים לטרוח בכל מיני השתדלויות כדי לגמול עמו חסד רוחני ולהשיבו למוטב. ולכן לא ימנע אדם עצמו מללמד חברו תורה, וכמו שפירש **במדרש**

אֶלְדָּנוֹת

לְעֵלְמָנוּ עֵבֶת

פֶּרֶשֶׁת פִּינְחָס

כס"ז, צ"ליון ע"ה

אֵלֵיהוּ הַנְּבִיא בַלְמוּד הַתּוֹרָה

בַּעַת שְׁהָיָה הַרְה"ק הַשֵּׁר שְׁלוֹם מִבְּעֵלְזָא זִיע"א טְרוּד וְעִסוּק בְּבִנְיַן בֵּית הַכְּנֶסֶת, בָּא לְבַקְרוֹ אֶחָיו הָרַב רַבִּי לֵיִיבִישׁ. כְּשֶׁרָאָה אֶת אֶחָיו עוֹבֵד בַּעֲצָמוֹ בַּחֲמֹר וּבִלְבָּנִים, לֹא מֵצָא הַדָּבָר חֵן בְּעֵינָיו וְהוֹכִיחוֹ עַל כֵּן, הִלָּא חו"ל אֲמָרוּ כִּיּוֹן שְׁנַתְמָנָה אָדָם פֶּרְנָס עַל הַצְבוּר אֲסוּר בַּעֲשִׂית מְלָאכָה בְּפָנֵי שְׁלֹשָׁה, מִדּוּעַ אִם כֵּן אֵתָּה עוֹבֵר עַל דְּבָרֵי חו"ל.

הַשִּׁיב לוֹ מִהַר"ש: אֶחָי יִקְרִי, יָדוּעַ תִּדַּע כִּי בִהְיוֹתִי עוֹד בְּסָקָאֵהֶל הָיוּ לִי שְׁנֵי חֲבָרִים מְבַהֲקִים אֲשֶׁר לְמַדְנוּ בִּיחֵד, וְגַלּוּ לִי מִן הַשָּׁמַיִם שֶׁאִם הָאָדָם לֹא יִנּוּם וְלֹא יִישָׁן אֶלֶף לֵילוֹת כְּסֻדְרָם וְיִהְיֶה עוֹסֵק בַּתּוֹרָה יִכּוֹל הוּא לְהַגִּיעַ אֶל הַשְּׁלֵמוֹת הָאֲמִתִּית. גִּמְרָנוּ בִּינֵינוּ לְהִיּוֹת נַעֲרִים בְּלִילוֹת וְלַעֲסֵק בַּתּוֹרָה ה'. חֲבֵר אֶחָד נִפְרַד מֵאֲתָנוּ אַחֲרֵי שֶׁעָבְרוּ כְּמָה מֵאוֹת לֵילוֹת הַשָּׁנָה נִפְרַד מִמֶּנִּי אַחֲרֵי שְׁמוֹנֶה מֵאוֹת לֵילוֹת כִּי כָּשֶׁל כָּח הַסֶּבֶל מֵרַב הַקִּדְשָׁה וְלֹא יָכּוֹל הָיָה לַעֲמֹד יוֹתֵר וְאֵנִכִּי נִשְׁאַרְתִּי עוֹמֵד עַל מִשְׁמַרְתִּי לְבָדִי.

בְּלִילָה הָאֶלֶף קָמָה רוּחַ גְּדוֹלָה וַחֲזָקָה, מִפְּרֻקַּת הָרִים וּמִשְׁבַּרַת סֻלְעִים, וּשְׁבָרָה אֶת כָּל חֲלוֹנוֹת בֵּית הַמִּדְרָשׁ. הַנְּרוֹת כָּבוּ וְהַחֲשֵׁךְ הִשְׁתַּרְרָבּ. מֵרַב פָּחַד רָצִיתִי לָלֶכֶת לְבֵיתִי אֲךָ הָרוּחַ עֲצָרָה בַּעֲדִי. מֵרַב צַעַר וְיָגוֹן הִתְחַלֵּיתִי לִבְכּוֹת לִפְנֵי ה' יִתְבָּרֵךְ, וּבִרְבַּ עָמַל וְיָגִיעָה בָּאתִי עַד אֲרוֹן הַקִּדְשׁ. פִּתַּחְתִּי אֶת הָאֲרוֹן וְצִעֲקָתִי מִנִּבְכִּי לְבִי לִפְנֵי הַבּוֹרָא בְּרוּךְ הוּא עַד אֲשֶׁר רַחֵם עָלַי וְהִסְעִרָה שְׁכָכָה.

לְפֶתַע בָּא אֵלֵיהוּ הַנְּבִיא זְכוּר לְטוֹב וְלִמַּד אֶתִּי כָּל הַתּוֹרָה כְּלָה, וְהִתְלַכָּה הָאֲחִירֹנָה אֲשֶׁר לִמַּד עִמִּי הִיָּתָה הִלְכוֹת בֵּית הַכְּנֶסֶת, וְאִיךָ אֲמַסֵּר

אֶת הַמְּלָאכָה הַקְּדוּשָׁה הַזֶּה בְּיַד אִישׁ אַחֵר. וְסִים מִהַר"ש אֶת דְּבָרָיו: הָאֲמֵן לִי, אֶחָי יִקְרִי, כִּי לֹא הָיָה לֹאֵל יְדֵי הִיִּיתִי בּוֹנֶה בַּעֲצָמִי הַכָּל מִהַמְסָד וְעַד הַטְּפָחוֹת, רַק הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ יוֹדֵעַ כִּי כָּשֶׁל כָּחִי, אֲךָ מֵה שְׁבַכְחִי לַעֲשׂוֹת הַנְּנִי עוֹשֶׂה בַּעֲצָמִי ('אֲדָמוּ' רִי בַעֲלוּזָא' ח"א עֲמוּד קִנּוּ).

נִשְׁמַת אֵלֵיהוּ הַנְּבִיא שְׁנַתְנָה לְפִנְחָס

עַל הַפְּסוּק (בַּמִּדְבָּר כה יא): 'פִּינְחָס בֶּן אֱלֶעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הִכְהֵן הַשִּׁיב אֶת חַמְתִּי מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאוֹ אֶת קִנְאָתִי בְּתוֹכָם וְלֹא כָלִיתִי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאָתִי', מְבִיא הַרְה"ק ה'אֲבִיר יַעֲקֹב' זִיע"א עַל נִשְׁמַת אֵלֵיהוּ הַנְּבִיא שְׁנַתְנָה לְפִנְחָס, וְאֵלֵיהוּ הוּא שְׁמוּרָה וּמִלְמַד תּוֹרָה, וְזֶה רִמּוֹז בְּרָאשֵׁי הַתְּבוּלוֹת: 'בְּקִנְאָתִי' - קִנְיָה נִשְׁמַת אֵלֵיהוּ ת'וֹרָה י'וֹרָה.

בְּנֵי קֶרַח לֹא מָתוּ

הַרְה"ח ר' דּוֹד שְׁוֹאגֶר, שְׁהָיָה מִשְׁמַשׁ בְּקִדְשׁ אֶצֶל הַרְה"ק רַבִּי יִשְׂרָאֵל מִהוּסִיאטִין זִיע"א, אָמַר שֶׁרָאָה בְּסִפְרֵי הָרַב חִיד"א ז"ל, שְׁבִימִי הָאֲרִיז"ל הָעַז אֶחָד לְהַתְלוֹצֵץ מִמֶּנּוּ בְּפָנָיו. וְהָאֲרִיז"ל הַחֲרִישׁ. וּשְׁאֵלוּהוּ תַלְמִידָיו הַקְּדוּשִׁים לָמָּה אֵינוֹ מַעֲנִישׁוֹ לְכַבּוֹד הַתּוֹרָה וְיִתְקַדֵּשׁ שֵׁם שָׁמַיִם וְהַשִּׁיבֵם זֶה הַמַּתְלוֹצֵץ יֵשׁ בּוֹ מִנִּיצוּצֵי קֶרַח, וְאֵנִי יֵשׁ בִּי מִנִּיצוּצֵי מִשָּׁה רַבֵּנוּ ע"ה, דְּאִיתְפֹּשְׁטוּתִיהָ בְּכָל דָּרָא וְדָרָא וּבְכָל צָדִיק וְצָדִיק, וְיִכּוֹלֵנִי לְהַבְלִיעוֹ בְּלֵב הָאֲדָמָה כְּמוֹ שֶׁהַבְלִיעַ מִשָּׁה רַבֵּנוּ ע"ה אֶת קֶרַח וְעֵדְתוֹ, אֲלֹא לִפִּי שְׁבִימִינוּ כְּבָר הַתְּחִיל עוֹלָם הַתְּקוּן חֵס לִי לְהַבְלִיעַ נִפְשׁ מִיִּשְׂרָאֵל לְשֹׁאֵל תַּחֲתִיתִי.

וְהִקְשָׁה לוֹ הָאָ אֲמָרִינוּ בְּמִסְכַּת בָּבָא בִּתְרָא (עד.), כָּל תַּלְתֵּין יוֹמֵי וְכו' וְאֲמָרִי מִשָּׁה אֲמַת

וְתוֹרָתוֹ אֲמַת וְהוּ בְּדָאִין, וְאִיךָ אִם כֵּן נִמְצָא בְּזִמְנוֹ הַמְּאַחֵר, בִּימֵי הָאֲרִיז"ל, נִיצוּץ מִקֶּרַח שִׁיחֲלַק עַל מִשָּׁה שְׁבִימִיו, הוּא הָאֲרִיז"ל, כִּיּוֹן שְׁכָבָר נִזְכָּר בְּש"ס תְּשׁוּבַת חֲרָטָתָם וְגַם וְדִיּוּם. וְהַצִּיעַ אֶת דְּבָרֵי הָרַב חִיד"א ז"ל וְקוּשִׁיתוֹ עֲלֵיהֶם לִפְנֵי הַרְה"ק מִהוּסִיאטִין. וְהַשִּׁיב כְּרָגַע בְּלִשׁוֹן קִדְשׁוֹ: שְׁמַעְתִּי מִחוֹתְנִי זְמִנִּי, הַרְה"ק רַבִּי אֲבָרָהָם יַעֲקֹב מִסַּאדִּיגוֹרָא זִיע"א, שֶׁשְׁמַע מִזְקִנִּי, אֲבִיו הַרְה"ק רַבִּי יִשְׂרָאֵל מִרוֹזִין זִיע"א, שֶׁדִּקְדַּק בְּלִשׁוֹן הַגְּמָרָא שֶׁהֵם אוֹמְרִים 'וְהוּ בְּדָאִין', וְהוּא לֵהֵם לְמִימַר 'וְאִנְחֵנוּ בְּדָאִין'. אֲלֹא שְׁבוּזָה מַעֲדָה הַגְּמָרָא שֶׁהֵם שִׁקְרָנִים, וְאִם כִּי הֵם אֲכָן אוֹמְרִים 'מִשָּׁה אֲמַת וְתוֹרָתוֹ אֲמַת' עִם כָּל זֹאת הֵם כָּלָל אֵינָם אוֹחֲזִים בָּהּ.

וְלָכֵן רָאִינוּ בְּכָל דּוֹר כְּמָה מִיָּי קֶרַח שְׁחוּלָקִים עַל מִשָּׁה שְׁבִדוֹרָם וּבַעֲוֹנוֹתֵינוּ שָׁרְבוּ מִרְעָה אֶל רַעָה יֵצְאוּ לְכַפֵּר בַּתּוֹרָה מִן הַשָּׁמַיִם, וְאֶפְלוּ לְכַפֵּר בְּעֶקֶר ח"ו, ד' הַטּוֹב יִגְדֵר פְּרָצוֹת עִמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּרוּחָנִיּוֹת וּבְגִשְׁמִיּוֹת וְיִתֵּן בְּלִבָּנוּ לְשׁוֹב אֵלָיו בְּאֲמַת וּבְתַמִּים ('קְבוּצַת כְּתָבִי אֲגַדָּה' עֲמוּד קִנּוּ).

עַל הַפְּסוּק (בַּמִּדְבָּר כו יא): 'וּבְנֵי קֶרַח לֹא מָתוּ', הִבִּיא הַרְה"ק רַבִּי צְבִי אֱלִימֶלֶךְ מְדִינַב זִיע"א בְּסִפְרוֹ 'אֲגָרָא דְּכָלָה', בְּשֵׁם רַבּוֹ הַרְה"ק רַבִּי מִנְחֵם מִנְדֵּל מִרִמְיִנוּב זִיע"א: 'שְׁמַעְתִּי מֵאֵת כְּבוֹד אֲדָמוּ' ר' הָרַב הַקְּדוּשׁ מִהַר"מ זְכוּר, רִמּוֹז הַפְּסוּק 'וּבְנֵי קֶרַח לֹא מָתוּ'. הֵגֵם כִּי קֶרַח בַּעַל הַמַּחֲלָקֶת מָת, עִם כָּל זֹאת 'בְּנֵי קֶרַח' תַּלְמִידָיו בַּעַל הַמַּחֲלָקֶת 'לֹא מָתוּ', כִּי בְּכָל דּוֹר וְדוֹר יֵשׁ נִגּוּד מִבְּעַלִּי הַמַּחֲלָקֶת עַל הַצִּדִּיקִים וְהַהוֹלָכִים בָּתָם, וְנ"ל דִּנְפָקָא מִנָּה לְמַבְעֵי רַחֲמֵי.

(סִפְר סְפִיר וִיהִלּוּם - לַהֲרַב הַגָּאוֹן רַבִּי מִנְחֵם מִנְדֵּל פּוֹמֶרֶנֶץ שְׁלִיט"א)

חִידוֹן אֶלְדָּנוֹת - נוּשָׁא פֶּרְסִים מִיָּהוּ שְׁתֵּי נִכְדוּתָיו שֶׁל יַעֲקֹב שְׁמִזְכְּרוֹת בְּפֶרֶשְׁהָ?

פֶּתֶרוֹן הַחִידָה - שְׁבִיעֵי שֶׁל פֶּסַח:

ש. אִיזוֹ פֶּסוּק מַחֲלִילת פֶּרֶשֶׁת הַקְּרִיאָה (בְּשַׁלַּח) יֵשׁ בּוֹ פַּעַמִּים לְשׁוֹן כְּפוּלָה. ת. שְׁתֵּי הַלְשׁוֹנוֹת הַכְּפוּלוֹת הֵן הַמִּלִּים 'הַשִּׁב' עַל הַשִּׁב' עַר רַפְקִי ד' יִפְקִיד'. בְּפֶסוּק (וְרִישׁ פֶּר' בְּשַׁלַּח): 'וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת עֲצֻמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ כִּי הִשְׁבֵּעַ עַל הַשִּׁב' עַי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל פֶּקֶד יִפְקִיד' אֲלֵכִים אֲתָכֶם מִזֶּה וְהַעֲלִיתֶם אֶת עֲצֻמוֹתֵי מִזֶּה אֲתָכֶם.

שֵׁם הַזְּכוּכָה בַּסִּידוֹר מִתִּיבָתָא מִנְחֵה מַעֲרִיב בְּהוּצָאָה "עוֹז וְהַדְרָה"

שְׁבִיעֵי שֶׁל פֶּסַח:
מִשְׁפַּחַת לּוֹבֵרֵט מְבִית שְׁמַשׁ.

פֶּתֶרוֹן הַחִידָה וְכֵן שֵׁם הַזְּכוּכָה, יִפּוֹרְסָמוּ אִי"ה בְּגִלְיוֹנוֹת הַבָּאִים

הַפּוֹתֵרִים נִכְוָנָה יִכְנָסוּ לְהַגְלִילָה אִי"ה
עַל סִידוֹר מִתִּיבָתָא מִנְחֵה מַעֲרִיב בְּהוּצָאָה "עוֹז וְהַדְרָה".
אֶת הַפֶּתֶרוֹנוֹת יֵשׁ לְשַׁלּוֹחַ אֵלֵינוּ עַד לַיּוֹם שְׁנִי

לְמַסְפֵּר פֶּקֶס: 077-470-26-81
אוֹ לְמִייל: magdenot@gmail.com

נָא לְכַתּוּב שֵׁם, כְּתוּבַת מְדִיקָה וְטִלְפוֹן.
בְּרֹאשׁ הַדָּף לְצִיין "עוֹבֵר חִידוֹן לְנוֹעַר".

מקושרים

גיליון שבועי בענייני כוונת וביאורי תיבות התפילה
מתוך אוצרות סידורים ומחזורים מתיבתא

גיליון ל"ט

פרשת פינחס | תשפ"ה

ראני תפילתי

צדיקים ועבודת התפילה - בראי הפרשה

מספרת התורה הקדושה (כה, יא): "פִּינֶחָס בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן הַשֵּׁבִי אֶת חֲמֹתִי מֵעַל בְּנִי יִשְׂרָאֵל בִּקְנָאָה אֶת קְנָאֲתִי בְּתוֹכָם וְלֹא כְלִיתִי אֶת בְּנִי יִשְׂרָאֵל בִּקְנָאֲתִי".

עם ישראל היה במצב קשה, נורא ואיום. עונש כליה מוחלטת היה תלוי ועומד, כמעט ניתק על ראשם, אולם אז הופיע פנחס בן אלעזר והפך את הקערה על פיה, השיב את חמת הקב"ה מעל בנוי ומנע מהגזירה הנוראה להתממש.

כיצד הוא עשה זאת? האם חרבו היא שעשתה זאת, זו שבאמצעותה דקר את זמרי בן סלוא ואת המדינית? לא ולא. את התשובה המלאה מצאנו בספר תהלים (קו, ל): "וַיַּעֲמֵד פִּינֶחָס וַיַּפְלֵל וַתַּעֲצֵר הַמִּגְפָּה".

גנבים היו מאז ומעולם, וכך גם כייסים ורזיזים שהיטיבו לרוקן את כיסי וארנקי העוברים ושבים, נעלמים כלעומת שבאו ומוותירים אחריהם כלום מלבד תסכול וחוסר אונים.

כך אירע כאשר טייל מושל העיר פרשבורג ברחובה של עיר, מתענג על משב הרוח הנעים ואוושת העלים המתנופפים, שואף לקרבו אוויר צלול של בין ערביים. סקר המושל בקורת רוח את הבניינים ההדורים, הזין עיניו בשכירת התמדה שבעיר, ואז זה קרה.

כיים זרזו במיוחד חלף על ידו, ארשת פניו תמה וצעדיו מדודים ושלווים. רגע או שניים לאחר מכן הפכה השלווה שעל פניו לפרץ התלהבות נרגש, כשהוא אווז בידו את ארנקו של מושל העיר, ארנק שמטבע הדברים היה תפוח גודשו במצלצלים ומרשרשים למיניהם.

"תפסו אותו!" המושל רתח מזעם, על האובדן הכספי ובמיוחד על ההשפלה שבדבר, "אני רוצה אותו עד הערב, תלוי בכיכר העיר, למען ישמעו וייראו!"

אולם לשווא. הכיים היה בקי במלאכתו הנלווה, ועד שקלט אי מי כי ארנקו של המושל נגנב - היה הכיים אי שם הרחק מן העיר, מכלה את המזמן החדש בו זכה על כוסית שכר בבית מרוח על אם הדרך.

משטרת העיר פרשבורג, מתוך נאמנות ומסירות לאדון העיר וכך גם יותר מקורטוב פחד של ממש מהעונשים שיטילו עליהם במידה ולא יאתרו את הגנב, נחושים היו למצאו ויהי מה. החבל הלך והתהדק, מעגל החיפוש הצטמצם עוד ועוד, ועד מהרה הבין הגנב - שכבר הספיק לשוב העירה, כי מוטב להפיל את האשמה על מישהו אחר.

אותו 'מישהו אחר', כמנהג עשיו השונא ליעקב, לא היה אחר מאשר מעסיקו היהודי של הגנב, אשר מלבד משלח-ידו במלאכת הגניבה עסק גם במשק-בית אצל אחד מהיהודי העיר.

ללא ספק באשר לגורלו הצפוי של היהודי. כשציווה המושל להעמיד לדין ואף לתלות את הגנב, היה זה אך מתוך כעס ועלבון. אולם כעת נוספה לכך שנאת ישראל טהורה, אשר ליבתה שבעתים את להבת חמתו. הוא התכוון למצות את התענוג הנבזה עד תום, להתנקם ביהודים שנואי נפשו בהריגת אחיהם.

והעיר פרשבורג נבוכה. תיכף נחלצו העסקנים חושים, שינסו מותניים והחלו במסע שתדלנות בכל קצווי ארץ. שיגרו מברקים בהולים לבעלי תפקידים בכירים והפעילו קשרים במסדרונות השלטון, ואף ה'כתב סופר' רב העיר ישב לפגישה בהולה עם המושל - בה בהירה לו כי אין לו ספק באשר לחפותו של האיש, וכי אך עליה טפלו עליו.

המושל, למרבה התסכול והדאגה, לא אבה לשמוע. עלבונו היה צורב, כעסו יקד ופעפע בו כארס, ומבחינתו לא היה כלל מה לדבר על חנינה או אף הקלת גזר הדין.

בערב, לאחר יום מתיש של שתדלנות שלא נשאה פרי, פרש הכתב סופר לתנומת ליל, והנה מופיע בחלומו אביו הגדול ה'חתם סופר'.

"הכיצד הנך מפקיר יהודי אומלל זה לנפשו? נתן בו אביו מבט חמור, מתרה, 'האם נשכח ממך מאמר חז"ל כי המציל נפש אחת מישראל - כאילו

המשך בעמוד ג'

"צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי לאשי וגו'" (כה, ב).

פירוש הקרבן - מה שמקריבים כל הדברים לשורשן, לברר שהם מהש"ת. וזהו 'תפלות נגד תמיד' גם כן, שמבקשין מהש"ת על כל קטן וגדול ומשבחין בברכה על כל דבר לברר שהכל ממנו, ועל ידי זה נקרב ונדבק הכל לשורשו (שפת אמת).

ועתה בעונותינו הרבים שבוטל התמיד, ואין לנו לא מזבח ולא קרבן, ואין שיעור רק התורה הזאת - הבטיח לנו הקדוש ברוך הוא, כשנעסוק בפרשת הקרבנות - מעלה עלינו כאילו הקרבנות, על דרך (הושע יד, ג): 'וְנִשְׁלַחְמָה פָּרִים שְׁפָתֵינוּ', וגם תפילה תקנו במקום התמיד.

על כן כמו שהיו בתמידין ישראל במעמדן - כמו כן עתה שהתפילה היא במקום התמיד צריך האדם להתפלל עם הציבור, וכשם שהקרבנות נקרב ברעותא דנפשא ולבא - כן צריך התפילה להיות מתוך עומק הלב בהתלהבות ובתשוקה.

וביותר בזמן הזה - בין המצרים, צריך האדם להתגבר כארי לתורה ולתפילה, כי כשהאדם מתעורר עצמו בעת הזאת בתורה ותפילה - הוא פועל התקרבות הגאולה יותר מכל השנה, כמו שאמרנו לעיל, על ידי שהאדם מתגבר בעת הזאת בעבודתו - הוא מביא את הקדוש ברוך הוא כביכול לידי חרטה (מאור ושמש).

התפילה בפרשה

אמרי שפר ממאורי האומה

"לתחן משפחת התחני... ליצר משפחת היצר" לשלם משפחת השלם" (כו, לה - מט).

נאמר לי רמיוז הפסוק בשם הרב הק' מהרז"ב זצוק"ל שאמר בשם אביו הרב הק' מהרי"מ זצוק"ל, שהפסוק מרמז 'ליצר', כשהאדם חפץ לילך אחר עצת היצר באיזה דבר, 'משפחת היצר', הרבה משפחות וסייעתות יהיה לו לילך אחר היצר. 'לשלם' כשרוצה להלך בשלימות העבודה. 'משפחת השלם' כנ"ל. והשלים הוא ז"ל ואמר גם כן על דרך זה, 'לתחן משפחת התחני', כשאדם רוצה להתפלל ולהתחנן, אזי 'משפחת התחני', וכן"ל (אגרא דכלה).

"פקד ה' אלקי הרוחות לכל בשר איש על העדה" (כו, טו). צריך מנהיג הדור להשגיח תמיד על ישראל להתפלל בעדם שלא יחסר אחד, וגם להשפיע לישראל על ידי תפילתו שלא יחסר בין על ידי תוכחה ובין על ידי תפילה, כדי שלא יענשו מן השמים שלא יחסרו ח"ו, וכן להתפלל על החולה, והמנהיג יש לו כח גדול, שנותנים לו מן השמים להציל כל ישראל בתפילתו, כמו הרועה שיש לו כח להציל הצאן מרעב וצמא ומחולי ומנוק, כך נתן הש"ת כח למנהיג הדור להתפלל על ישראל בעד חולה או חסרון השפעות, ויש לו כח למנהיג לפעול בתפילתו תיכף, ואם לא יעשה המנהיג זאת עבירה היא בידו (בכורי אביב להר"ק ר' יעקב אריה מראדומין).

הילולא דמרי עלמא

בעלי הילולא בעבודת התפילה

הרה"ק ר' מאיר הלוי מאפטא זי"ע
בעל 'אור לשמים'

כ"ה תמוז תקפ"ט

ידועה ביותר התפילה אותה תיקן רבנו, תחינה נוראה המעלה על נס את העובדה כי האדם מסור ביד הקב"ה לטוב ולמוטב, ממנו הכל ובידו כל, ומבלעדי עזרתו לא תעמוד לו כל עצה.

אודות תפילה זו התבטא הרה"ק ר' שלמה מרדומסק זי"ע, כי אמירתה בכל יום בוקר וערב הרי היא סגולה נוראה לפרנסה והצלחה בכל העניינים. ואכן, ה'תפארת שלמה' בעצמו אף קבע לעצמו מנהג של קבע לאומרה בכל יום.

נוסח הפילה ידוע ואף לחן ערב הולחן לו: "רְבוּן הָעוֹלָמִים יַעֲזֵנִי כִּי הִנְנִי בִידְךָ לְבַד כַּחֲמֹר בִּיד הַיֹּצֵר. וְאֵם גַּם אֶתְאַמֵּץ בְּעֲצוֹת וְתַבּוּלוֹת וְכָל יוֹשְׁבֵי תֵבֶל יַעֲמְדוּ לִימִינִי לְהוֹשִׁיעֵנִי וְלִתְמֹךְ נַפְשִׁי, מִבְּלַעֲדִי עֹז וְעֻזְתְּךָ, אֵין עֻזָּה וְיִשׁוּעָה".

התפללו פעם בצוותא האחים הקדושים - רבנו הרה"ק ר' מאיר מאפטא ואחיו הרה"ק ר' מרדכי מסטאשוב, וברום מעלתם התעלו עד לעולמות העליונים בבחינת 'עליית נשמה' כמותה ראו אצל שרפי עליון וקדושי ארץ.

בעוד הרה"ק ר' מרדכי אחוזו בשרעפיו ודבוק בהיכלות העליונים, משתעשע בזיו השכינה ומתענג עד כלות הנפש בעריבות רוחנית אשר למעלה מכל השגה, נכח לראות כי אף אחיו הקדוש ר' מאיר נתעלה לאותם עולמות. אולם אז אחזה דאגה רבתי בר' מרדכי,

דבר פלא מצאנו במעשה פנחס, כמותו נדיר עד כמעט בלתי אפשרי למצוא בפרשות אחרות בתורה. בתורה הקדושה מסופר חלקו האחד של מעשה, בעוד השלמת הסיפור מובאת דווקא בספר תהלים, בזמירותיו של דוד המלך.

במה דברים אמורים?

בסוף פרשת בלק מתוארת תגובתו של פנחס למעשה הנפשע של זמרי בן סלוא, תגובה שנבעה מקנאותו הטהורה לכבוד שמים (כה, 1-2): **וַיִּקַּח מִחוּף הַיָּדָה וַיִּקַּח רֶמֶחַ בְּיָדוֹ: וַיָּבֹא אַחֵר אִישׁ יִשְׂרָאֵל אֶל הַקֹּהֵן וַיִּדְקֶר אֶת שְׁנֵיהֶם אֶת אִישׁ יִשְׂרָאֵל וְאֶת הָאִשָּׁה אֶל קֶבְתָּהּ.**

הרי לנו, לכאורה, פעולה טכנית בה נקט פנחס ואשר הביאה לסיום המגיפה, כמתואר תיכף לאחר מכן: **וַתִּפְּצֶר הַמִּגָּפָה מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.** אלא שכאן נוסף פרט חשוב, המובא בתהלים (קו, 1): **וַיַּעֲמֵד פִּינְחָס וַיִּפְּלֵל וַתִּפְּצֶר הַמִּגָּפָה.**

אזכור זה של תפילת פנחס אינו מופיע בתורה כלל, אף לא ברמז. הרה"ק הישפת אמת¹ מתייחס לכך, ומבאר זאת על פי לשון הפסוק (תהלים קמט, 1): **ר'וֹמְמוֹת אֶל-גְּבוּרָתוֹ וַתִּפְּצֶר פִּיפְיוֹת בְּיָדָם.** כח החרב, כך מלמדנו דוד המלך, חסר משמעות כשלעצמו. אין בה חרבו כדי להרוג ולא באף כלי נשק כדי לנצח בקרב, וככלל - אין בכח אף השתדלות גשמית או פעולה שהאדם מבצע כדי להשפיע על גורלה של מערכה, קטנה כגדולה.

המשוואה, בעולמו של הבורא יתברך, עובדת באופן פשוט: **ר'וֹמְמוֹת אֶל-גְּבוּרָתוֹ - וַתִּפְּצֶר פִּיפְיוֹת בְּיָדָם.** אם נושא האדם תפילה, אם הוא שופך שיח לפני אביו שבשמים ותולה עיניו ויהבו בקדוש ברוך הוא שהכל שלו ובידו, אזי ייתכן שההשתדלות תישא פרי ותביא לתוצאה המיוחלת. אולם ללא **ר'וֹמְמוֹת אֶל-גְּ** - אף **וַתִּפְּצֶר פִּיפְיוֹת** לא תועיל במאומה.

בכך ניתן ליישב את הפסוק המובא בתהלים, יחד עם תיאור המאורעות כפי הנראה בפרשתנו. אין ספק כי אכן - הפעולה הגשמית וההשתדלות ההכרחית בה נקט פנחס היתה דקירה בחרב.

אולם, ודבר זה כל כך מובן מאלינו עד שאין כלל צורך לציין אותו במפורש בפרשה, קדמה לפעולה זו ונלוותה אליה בחדא מחתא גם תפילה ויודעת! **וַיַּעֲמֵד פִּינְחָס וַיִּפְּלֵל, ורק אז: וַתִּפְּצֶר הַמִּגָּפָה.** לולא תפילה זו, לא היה עולה ביד פנחס לבצע את המשימה.

♦♦♦

אם בתפילתו של פנחס בן אלעזר עסקינו, על כך סיפר הגאון ר' מאיר שפירא מלובלין את המעשה הבא.

בעיירה ולוטשוב פרוסה היתה מצודתו של המגיד הרה"ק ר' יחיאל מיכל, אולם התגוררו בה גם כאלה שאכן נמנו על עדת החסידים אולם הסתופפו בצילו של רבי אחר. ביניהם יהודי, חסיד מובהק של הרה"ק ר' פנחס מקארץ אשר קבע את מושבו בלוטשוב.

באחת מנסיעותיו של אותו חסיד להקביל פני רבו היושב בקארץ, פנה קודם נסיעתו לרב העיר הרה"ק ר' מיכל מזלוטשוב, על מנת להיפרד ממנו טרם צאתו לדרך.

'בבואך לפני רבך' ביקש ממנו ר' מיכל, **'מסור בבקשה לרבך הגדול דרישת שלום ממני.** כמו כן, הצג נא בפניו את תמיחתי, כי מזה תקופה שאינני שומע את תפילותי בשער התפילות שבשמי מרומי.

ידע החסיד כי הדברים עומדים ברומו של עולם, ומה לו ולשיחם ושיגם של קדושי ומצוקי ארץ אלו, אך את שליחותו קיים ובדרך ארץ הראויה מסר את הדברים לרב.

שמע הרה"ק ר' פנחס את הדברים, נענה ואמר: **'אכן כן, אין הוא שומע את תפילותי.** אולם כיצד יוכל ר' מיכל לשמוע את תפילותי, הרי הנני מעלה את התפילות למקום שאפילו מלאכים ושרפים אינם מסוגלים להגיע אליו!'

שב החסיד לביתו כעבור תקופה, לאחר שמילא את מצבוריו הרוחניים באוצרות מבית שכן, ובשובו לא שח למסור את תשובת רבו לר' מיכל.

שמע הרבי את התשובה, התלהט ברגש והחל להסתובב בחדר מקצה לקצה כשמרגע לרגע התלהבותו גוברת ופניו להבים, עד שעצר על יד ארון הספרים ושלב מאחד המדפים את הספר הקדוש **'עשרה מאמרות'** לרמ"ע מפאנו, שם דפדף עד שמצא את מבוקשו והקריא בלהט: **וַיַּעֲמֵד פִּינְחָס וַיִּפְּלֵל - שהעלים והסתיר תפילתו למעלה ממלאכים ושרפים!'**

מאוצרותיו ושיחותיו של הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

צוות ההצלה ניסה לבצע החייאה, עשו כל שביכולתם, אך לשווא.

הילדה, על פי כל מדד רפואי מוכר, איבדה את חייה.

בבית החולים אליו הובחלו שתי האחיות חזר הסיפור על עצמו. גם כאן פכרו הרופאים ידיהם בייאוש, נתנו מבט משתתף בהורים אך לא היה בידם לבשר בשורות טובות. הבת הגדולה אכן ניצלה, אולם בנוגע לאחותה הקטנה, לאור הזמן הממושך בו לא הגיע חמצן למוחה, קצרה יד הרופאים מלהושיע.

ההורים, בטוחים בהשגחת הקב"ה ובכוחו הגדול ואמונים על עבודת התפילה, טרם אמרו נואש. הם התיישבו במסדרון בית החולים, הזילו דמעות כמים ופתחו בתפילה מעומק לב על בתם, מתחננים לפני הגיע חמצן למוחה, קצרה יד לה רפואה ומקווים לנס.

כעבור שעה ערכו הרופאים, ליתר בטחון בלבד, בדיקה נוספת.

התוצאות הכו אותם בתדהמה.

'היא חיה!' נצצו עיני הרופא הקשוח. הוא כל כך שמח בשבילם, שש על היכולת לרפא את שברם ולבשר להם כי עוד נכונם לבתם שנים ארוכות ובריאות.

אלא שרק כעבור זמן מה, בסעודת הווידה שנערכה בביתם, התברר להם מה אירע באותם רגעים גורליים ובמה יש לתלות את ההצלה הפלאית של בתם.

לסעודת ההווידה הוזמן המציל האלמוני, אשר לאחר בירור מקיף אודות זהותו הוא אותר בקיבוץ כלשונו בצפון הארץ, מסוג הקיבוצים בהם השתמרה מסורת עיקשת של ניכור מוחלט לאמונת ישראל וריחוק ממשי מכל דבר שריח של יהדות נודף ממנו.

גלוי ראש הוא הופיע, דמעה בורחת בהיחבא מעינו, ואז הוא שיתף.

הלה, כפי שדמותו משדרת, הוא אכן תינוק שנשבה במלוא מובן המילה. בהכשרתו הינו עורך דין, אולם בעברו הרחוק היה שחין אולימפי מקצועי, כזה המסוגל לגמוע מרחקים עצומים בשחייה מבלי להתעייף.

'בעברו' אמרנו, כי בשנים האחרונות חלה מגמת החמרה במצבו הבריאותי, לבו החל לשדר אותו מצוקה מפעם לפעם ובהוראת הרופאים הוא נאלץ לוותר על השחייה שכל כך אהב. יחד עם זאת, יכולותיו מפעם לא נעלמו, וכך אירע ברגע בו הבין כי ישנה ילדה הזקוקה להצלה מטביעה, בו ברגע יכול היה לונק אל המים ולנצל את יכולותיו מקדם.

כשהבין כי ייתכן שבגלל ברגע של חוסר שימת לב מצדו, כשבשגגה לא הרים את ראשה מעל המים, קיפחה הילדה את חייה, הוא לא מסוגל היה לשאת זאת.

'הרגתי את הילדה!' קונן בפני רעייתו, וכמה שרק ניסתה היא להרגיע אותו ולהזכירו כי הציל את חיי אחותה, לא עלה הדבר בידה.

בשלב מסוים, כשהוא נסער ונבוך גם יחד, החל ללחוש בינו לבין עצמו.

'אלקים' פתח במבוכה והמשיך ברגש, **'לא הכרתי אותך מעודי, חניכנו אותי לכפור בך, אך אני יודע שאתה קיים, מאזין לתפילתי. אנא! קח את התפילה שאני נושא אליך כעת, והצל את הילדה ממיתה משונה זו!'**

כמה מהירי קליטה בדקו והשוו, ביררו מתי בדיוק חל השיפור במצבה של הילדה, והנתונים הכו את הנוכחים בתדהמה. כן, זה היה בדיוק באותם רגעים של תפילה תמה, כנה וסוערת מעומק לבו של קיבוצניק שלא ידע עד אז תפילה מהי.

'אין עוד מה לעשות' הפרמדיק התבונן מעלה, אל ההורים הדאוגים הרכונים לצדו ומביטים בתקוה בגוף הזוער שנראה היה חסר חיים, והוסיף הסבר ארוך על התהליך הטבעי בו מגיע חמצן למוח ומאפשר לו להמשיך לתפקד, תהליך שלמרבית הצער נמנע מכתם במשך זמן ארוך, מדי ארוך.

הכל החל בטיול משפחתי מהנה בעיר הקודש טבריה, אשר נמשך על פני שעות ובסיומן עשתה המשפחה את דרכה לציונו הקדוש של התנא רבי מאיר בעל הנס.

האב כננס פנימה, נוטל תהלים בידו ושופך צקון לחש לפני הקב"ה על ברכה והצלחה, ישועה ורווחה, מנצל את הרגעים המרוממים במקום קדוש זה, בעוד האם ושתי הילדות יורדות לרצועות החוף השמך על מנת לשחות במי הכנרת הזכים והקריירים.

חוף לא מוכרז מהווה סכנה בפני עצמה, בפרט בכנרת בה שכיה ביותר להיתקל במערבולות נסתרות, על אחת כמה וכמה כשמדובר בפעוטה אשר מימיה לא למדה לשחות.

אין ספק שאילו היתה אִם המשפחה יודעת את כל זה, מכירה במגבלות האדם מול הכוחות המסוכנים שטבע הקב"ה בבריאה ומוודעת לסכנות האורבות מתחת לפני המים, היתה חושבת פעמיים לפני שהיתה שולחת את בנותיה הצעירות לשחות לחוף השמך צמודה.

אך מה' היה הדבר, היא לא היתה מודעת לסיכונים, והאסון ארב להן והופיע באחת כמו משום מקום.

האם הביטה בבנותיה השוחות להנאתן, נהנית מהמחשבה שהצליחה לספק לה יום גדוש חוויות, אולם אז התברר לה כי התנועות הערות והנמרצות של בתה הצעירה אינן תנועות של הנאה, אלו סימני מצוקה בולטים.

זה התחיל בפרפורים נואשים, המשיך בידיים מתנופפות באימה והתקדם מהר מאד לקרב צמוד עם אינתי הטבע והיסחפות מהירה כלפי מטה.

נחרדה האם, אולם היות ואף היא בעצמה לא ידעה מעודה לשחות, רצה כאחות תוזית אל הכביש הסמוך והחלה לנופף בידיה לעוברים ושבאים, צווחת בבהלה מנסה לגייס עזרה.

רכב שרד יוקרתי חרק לצידה, גבר בגיל העמידה מזנק מתוכו. היא עוד הספיקה לשמוע אשה צועקת לבעלה מתוך האוטו: **'אל תשכח שאתה אחרי התקף לב!'** והלה נעלם מעיניה, רץ אל עבר המים ומזנק, חותר וללא לאות.

סביב ניצב אספסוף מבוהל, מכוונים בצעקות את המציל האלמוני למיקומה המדויק של הילדה, ואכן כעבור זמן קצר אחז בה האיש, מנופף בידי לאות הרגעה.

את האמא זה הרגיע, החזיר את הצבע ללחייה, אולם בבת אחת היא קלטה, זו לא הבת שטבעה! זו אחותה הגדולה, אשר זינקה להציל את הקטנה, ואילו האחיות עדיין מפרפרת אי שם בין חיים למוות ונלחמת על כל נשימה!

מיתרי קולה כמעט נקרעו כשצרח בקול לא-לה, מפנה את תשומת לב האלמוני לכך שישנה עוד ילדה בסכנת טביעה, אך חלף זמן יקר מדי עד שהמסר עבר ונקלט. הוא חתר בחזרה אל החוף, הניח את הילדה וחזר לשחות במרץ כדי להציל את אחותה, אך כאן הוא שגה.

ראשה של הילדה טמון היה במים, ובלחץ הפעולות הנמרצות לא שם המציל לבו לכך. רק כעבור זמן יקר, כשהסבו הצופים את תשומת לבו לכך, הרים תיכף את ראשה אל מחוץ למים ואפשר לה לשאוף אוויר צלול.

אולם מסתבר שהיה זה מאוחר מדי.

הכתב סופר כאב את המצב, באמת ובתמים, אך לא נותרה לו ברירה כי אם להשיב לאביו את האמת לאמיתה. הוא ניסה - הסביר לאביו, בכל דרך שהיא. אולם לשווא. מה עוד בידו לעשות כדי להציל את היהודי?

הנך יכול להתפלל! פסק החתם סופר נחרצות,

'לתפילה יש כח שאין לאף השתדלות'.

הפנים הכתב סופר את המסר, ותיכף נישב ליישם זאת. כבר למחרת כינס את כל יהודי העיר בבית הכנסת, מנער ועד זקן טף ונשים, לעצרת תפילה וזעקה נוראה לשלומם והצלתו של אותו יהודי חף מפשע. זעקות ויללות נשמעו מכל עבר, דמעות זלגו ללא הפוגה מעיני

לשכנע תדרשו

פולמוס, דרישה וחקירה בנושא התפילה

בשבת ובראשי חודשים, כמו גם במועדי השנה השונים שמדאורייתא [למעט חנוכה ופורים], מוסיפים ומתפללים את תפילת המוסף לאחר תפילת שחרית. לתפילה זו נוסח נפרד, התואם את המועד בו היא נאמרת ומבוסס על קרבנות המוסף שהיו קרבים בבית המקדש באותו הזמן. אודות תפילה זו וענייניה נדון להלן בע"ה.

כנגד מה

אם כי נחלקו תנאים (ברכות כו, ב) ביסוד תפילות היום, אם האבות תיקנו אותן או שמה נתקנו כנגד הקרבנות, קובעת הגמרא כי אף לדעה שהאבות תיקנו את התפילות - מכל מקום באו אנשי כנסת הגדולה בדורם והסמיכו את התפילות כנגד הקרבנות.

לאור קביעה זו, אף כנגד קרבן מוסף נדרש היה לתקן תפילה, וזו תפילת המוספין אותה מתפללים בימים בהם קרב המוסף בבית המקדש.

מניין הברכות

הגם שתפילות השבת ומועדי השנה כוללות אך ורק שבע ברכות, יש שהביאו (ראב"ד באשכול) בשם התלמוד ירושלמי (ברכות סוף פ"ד) כי שונה הדבר במוסף.

לדעה זו, במוסף הנאמר בימות החול כדוגמת ראשי חודשים וחולו של מועד, לדעת הירושלמי יש לומר שמונה עשרה ברכות מלאות בכבל תפילה. אכן יש שפקפקו בכך (תוס' ברכות כא, ב ד"ה עד), וכתבו שמקור הדברים מוטעה ואין זו אלא טעות סופר.

מאידך דעת התלמוד בבלי (ברכות כט, א) ברורה בנידון, כי תקנת תפילת המוסף כוללת אך ורק שבע ברכות בתפילה זו, הן בשבתות וימים טובים והן בחול, דומה לשאר תפילות היום בשבת ויום טוב.

המחוייב בה

נידון בפני עצמו הנוגע אך ורק לתפילת מוסף, מתייחס לשאלה מי הוא המחוייב בתפילת המוסף. זאת בנידון לשאר התפילות, בהן אין כל ספק שעל כל אדם מוטלת חובתו.

בענין זה נחלקו תנאים (משנה ברכות ל, א), כדלהלן. לדעת חכמים נתקנה תפילה זו לאומרה בין על ידי ציבור ובין על ידי יחיד, בכל מצב וללא תלות בגורמים משתנים.

לעומתם, רבי אלעזר בן עזריה מגביל את חובת תפילת מוסף, ובדעתו מצאנו במשנה שתי שיטות

המתפללים, ויהי היום לחרדת אלקים.

רק למחרת נודע ליהודי העיר בכלל, ולכתב סופר בפרט, עד כמה גדול כוחה של תפילה.

רגעים ספורים טרם ביצוע פסק הדין פנה למושל אחד השופטים, מהיחידים בהם עוד נותר שמץ הגיונות, והציע לו כי יחקור היטב את משרתו של היהודי, שמה צדקו היהודים בדבריהם ואך עלילה טפלו עליו.

במפתיע השתכנע המושל, ועד מהרה גנר המשרת מביתו ונחקר שתי ערב, עד שנשבר והודה כי ידו שלו במעל, ואילו היהודי נקי כפיים. באותו רגע שוחרר היהודי, תחתיו בא אותו רשע, והעיר פרשבורג צהלה ושמחה.

שונוות. דעת תנא קמא בשיטתו של רבי אלעזר בן עזריה היא - כי אין חובה להתפלל מוסף אלא ב'חבר עיר', היינו בציבור.

ואילו רבי יהודה חולק על כך וסבור בדעת רבי אלעזר בן עזריה כי תלוי הדבר - במידה וישנו 'חבר עיר' המתפלל את תפילת המוסף, אזי פוטרים הם בתפילות היחיד מחובות, אולם במידה ואין בעיר 'חבר עיר' שתפללו מוסף, מוטלת חובה זו על כל יחיד.

ביסוד שיטת רבי אלעזר בן עזריה מבואר בראשונים (מאירי ברכות שם) כי הדבר מתבסס על הרקע הקודם לתקנת תפילות אלו. בעוד שאר התפילות נתקנו על ידי יחידים - האבות הקדושים, ולכן מחוייב בהן כל יחיד, לא כל הדבר בתפילת המוסף שנתקנה על ידי רבים - אנשי כנס הגדולה, ובכח תקנה שנוסדה על ידי רבים לחייב את הרבים בלבד.

לעומת זאת, חכמים מחייבים אף את היחיד סבורים כי אין כל הבדל ברקע התקנה בין מוסף לשאר התפילות, משום שסבורים שאת כלל התפילות תיקנו אנשי כנסת הגדולה.

הסבר נוסף הובא לכך (שם), כי לעומת שאר התפילות השגורות על לשונו של אדם, לא כן תפילת מוסף שאינה נאמרת בכל יום ואין היא שגורה על הלשון, על כן פטרו את היחיד.

ראשונים אחרים (תוס' ר' יהודה החסיד ועוד) תלו את דעת רבי אלעזר בן עזריה בעובדה שאין בתפילת המוסף דברי תחנונים, אלא כולה שבח והודיה, על כן לא ראו לנכון לתקנה כחובה לכל יחיד ודי אם הציבור יתפללו אותה.

בנוגע לשאלה האם מותר היחיד להתפלל את תפילת המוסף כל עוד ישנו 'חבר עיר' המוציא ידי חובתו, לדעת רבי יהודה בשיטת רבי אלעזר בן עזריה, נחלקו הראשונים (ראה שו"ת רדב"ז סי' שמו ועוד).

זמנה

נפסק להלכה (רמב"ם הלכות תפילה ג, ה) כי זמן תפילת מוסף הוא לאחר תפילת שחרית, ויש שכתבו (שו"ת באר יצחק סי' ס) בטעם הדבר כי הלכה זו מתבססת על הכלל (ברכות נא, ב): 'תדיר ושאינו תדיר - תדיר קודם', והרי תפילת שחרית תדירה יותר.

יתירה מכך הוסיפו הראשונים (טור או"ח רפז) כי זמנה לכתחילה הינו תיכף לאחר תפילת שחרית ולא בהמשך היום. כראיה לשיטתם זו הם מביאים את העובדה שנצרכו חז"ל (יומא לג, א ע"י"ש) לדרוש מפסוק שבסדר העבודה בבית המקדש קדמים הנסכים לקרבן המוסף, אולם לולא פסוק זה היה קרבן המוסף קרב מיד לאחר קרבן תמיד של שחר.

על הציבור, לצעוק לפניו בתפילה". לפיכך כתבו הפוסקים כי בעת מגפה, המוגדרת כעת צרה לכל דבר וענין, יש להוסיף תפילה מיוחדת להינצל מפגע המגפה.

כך למשל כתב גאון ישראל ר' עקיבא איגר בעת שפשעו מגפה והפילה ל"ע חללים מבני ישראל: "ולומר אחר תפילה ערב ובוקר תהלים, איהו ממזורים שיבחר מנ"ח, ואח"כ הנוסח א-ל רחום שמך, ענינו ה' ענינו, מי שענה, ויהי רצון אחר תהלים, ולהזכיר בתוכו גם על המלך ירום הודו וזרעו ושירו וכל שוכני ארצו, ולומר בבוקר ובערב אחר פרשת התמיד בצבור כל נוסח פרשת הקטורת אתה הוא שהקטירו כו', ולומר אח"כ נוסח הרבון הנדפס במעמדות ביום א' אחר הקטורת".

פרשה למעשה

הלכות תפילה לאור הפרשה

פרשת פנחס עוסקת בתחילתה בהצלתו הניסית של עם ישראל מהמגפה, בזכות פנחס בן אלעזר, קנאתו לכבוד שמים והתפילה שנשא.

ימי מגיפה, רחמנא ליצול, מלבד העובדה שהם כרוכים בחדא מחתא עם כאב ויגון, צער ואבל, יש בהם הנהגות הלכתיות כמו בכל תחום ומצב בו נתקל יהודי, וההשלכות ההלכתיות נוגעות במישורין אף לענין התפילה.

אף לדעות שחיוב תפילה הינו מדרבנן, כתב הרמב"ן (השגות לספר המצוות עשה ה) כי בעת צרה ישנה מצות עשה של ממש להתפלל, "והיא מצוה על כל צרה וצרה שתבוא

מילתא חדת"א

פניי תפילה מלוקט מדברות קדשו ותורתו של האדמו"ר רבי דוד חי אינצירא שליט"א

תפילת הצדיק עבור הכלל

בגמרא (שבת לג:) מובא הספור על רבי שמעון בר יוחאי, שפאשר יצא מהמערך אחר האויל ואיתרחיש ניסא ניוול ואתקין מלתא, ומבאר רבנו הבן איש חי ע"ה (בן יהודע שם), על פי מה שאמרו חז"ל (שם לב.) אם עושין לו נס מנפין לו מזכיותיו, אף ישנם צדיקים שצנעו להם כמה וכמה נסים ואין מנפין להם מזכיותיהם, וזאת מחמת שהקדוש ברוך הוא עושה להם נסים ונפלאות בתורת צדקה ובשל כך אינו מנפה מהזכיות, כי הנסים לא נתנו תמורת הזכיות, וזהו פננת הפסוק (תהלים כד ה) 'ישא ברכה מאת ה', וצדקה מאלהי ישעו'.

גמילות חסדים

ובמה תלוי הדבר. הקיצוץ יזכה אדם לנסים בתורת צדקה ולא ינפו לו מזכיותיו. מבאר הבן איש חי ע"ה כי הדבר תלוי בדבר אחד - האם אוהב לעשות חסד חנם עם הבריות, ואם עושה להם הצדיק טובה אף אם לא יהיה לו עצמו שום טובה והנאה מכם, נוהגים עמו מדה כנגד מדה ממנו ויעשה לו הקדוש ברוך הוא נסים ונפלאות בתורת צדקה ומתנת חנם כפי שעושה הצדיק הזה טובות לאחרים חנם, ולא ינכה לו ה' מזכיותיו.

רשב"י עשה חסד חנם

הוא הדבר שפאשר התנא האלקי רבי שמעון בר יוחאי ע"ה שלא ינפו לו מזכיותיו מאומה, לאחר שצנעו לו נס כשהתחבא במערה במשך י"ב שנים ונברא בשבילו הקרוב וימנע המים, וכן נצול שם מרודפיו, ולאחר י"ב השנים בטלה הגזירה, לפיכך טהר את עיי טבירה מטמאתה כשפסון מקום הקברים. וכן יוכלו הפהנים לעבר בעיר זו, ואף שרשב"י עצמו לא היתה לו טובה מכם שהרי לא היה כהן, ובכלל לא דר בעיר זו, כך שלא היתה לו מזה שום הנאה, אכן בפעולותיו הברוכים פעל שינהגו עמו משמיי שמיא מדה כנגד מדה וכן זכה לנס בחסד ורחמים מבלי שינכו לו מאומה.

הלמוד מרשב"י

וממנו הלמוד לכל אדם שהרי קלנו חשופים לכל פגעים חלילה, אם כן נחוש לנו נסים לחיות בעולם הזה בבחינת 'על נסיה שכל יום עמנו', ואפלו אין בידנו זכיות, ולכן גם אם היינו הפצים שינכו חלילה מזכיותינו לא היה באפשרותנו שהרי מה אנו ומה חיינו, אם כן מה נצעה ונחיה, מי יעמד לנו בפך. תשובה לדבר למדנו בפעולת שפאשר הרשב"י הקדוש, שפאשר עושה אדם טובה למישהו אחר ואין בידו הנאה מזה וכל פסוץ בדבר הוא להיטיב לאחר, וזכה שמו השמים מתעוררת מדת הרחמים להשפיע עליו מתנת חנם בחסד וברחמים ישועה ושמייה מפל רע, ואם יש בידו זכיות ישארו הם בשלמותם מבלי שינכו לו מהם.

פרשה ופשרה

נידון בפרשה בעניי תפילה

כלי מחזיק ברכה

פנחס בן אלעזר נבחר בברכה המיוחדת הבאה (כה), (יב): 'הנני נתן לו את בריתי שלום'.

מלבד הזכויות שנוספו לפנחס עצמו לאחר שנבחר מפי הקב"ה, עוד מובא בחז"ל כי לברכת השלום משמעות מקיפה בהרבה הנוגעת לכל יהודי באשר הוא, בין השאר בהלכות תפילה.

וכך מובא במדרש (במדבר רבה): "גדול השלום, שניתן לפנחס. שאין העולם מתנהג אלא בשלום, והתורה כולה שלום... שמע ישראל חותמין פורס סוכת שלום על עמו, התפילה חותמין בשלום, בברכת כהנים חותמין בשלום".

וכל כך למה? ממשיך המדרש ומבאר: אמר רבי שמעון בן חלפתא. אין כלי מחזיק ברכה אלא שלום, שנאמר (תהלים כט, יא): 'ה' עז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום'.

סדרה דעלותא

תפילות הקדמונים ואבות האומה

תילי תילים של הלכות נאמרו בתפילה, לקולא ולחומרא.

אם ירצה אדם, יכול הוא בהחלט להשתמש מחובתו במגוון תחומים הנוגעים בתפילה, כל עוד ינצל באופן ציני ומחושב את כלל הדעות המקילות ויעשה לעצמו דין כנבל ברשות התורה. כאן הוא אנוס, שם הוא פטור מסיבה כזו או אחרת, במקרה מסוים ניתן להקל ובמשנהו יש להסתמך על שיטה דחוקה, והכל כשר וישר אך נורא ואיום בו זמנית.

מהמעשה הבא המובא בחז"ל ניתן ללמוד עד כמה שגויה הנהגה זו, ועד היכן יש שלאדם לאדם לחתור לשלימות בעבודה שבלב זו תפילה.

הגמרא דנה (ברכות ל, א) אודות דין תפילת הדרך, האם יש לאומרה דווקא בעודו עומד במקומו בכבוד ראש, או שמא מותר לאומרה אף תוך כדי המשך הליכתו בדרך. לדעת רב חובת תפילה זו במעומד, ואילו רב ששת חלוק עליו וסבור כי אין מניעה לאומרה בעודו מהלך.

בהקשר זה מספרת הגמרא אודות שני אמוראים אלו, אשר נלוו זה לזה בדרך.

בעודם בדרך, עצר רב חסדא והחל להתפלל תפילת הדרך. רב ששת מצדו, אשר היה סגי-נהור, פנה למשמשו וביקש ממנו לתאר לו את מעשי רב חסדא באותה שעה.

לאחר שנודע לו מפי המשמש כי רב חסדא קם ונעמד לאמירת תפילת הדרך, ביקש מממשו להקימו אף הוא, על מנת שיוכל להתפלל את התפילה במעומד.

מעשה זה נראה על פניו כסותר את דעתו של רב ששת עצמו שהובאה זה עתה, אולם את הנהגתו זו תלה רב ששת במאמרו ז"ל: "מהיות טוב אל תקרא רע", היינו - היכן שניתן לנהוג בחסידות ובאופן הראוי יותר, אל לו לאדם לנקוט בדרך הפחות מהודרת.

בתפילת 'עלה ויבוא' נאמרת הבקשה: 'חוס וְחַנּוּן וְרַחֵם עָלֵינוּ'. התדע את עומק הבקשה וְרַחֵם עָלֵינוּ?

- אנו מבקשים כי הקב"ה ירחם עלינו, משום שאין אחר שירחם.
- אנו מתחננים על הרחמים הגלויים בגאולה השלימה במהרה.
- אנו מעתירים על כך שרחמי יתברך יהיו נראים לעינינו ממש.

בתפילת שמו"ע אנו מבקשים: 'וְחַנּוּן וְרַחֵם עָלֵינוּ'. מה פשר הביטוי 'הבוטחים בַּשֵּׁמֶךְ בְּאֵמַת'?

- הבוטחים בקב"ה באמת ובתמים ללא פניות.
- הבוטחים בהשי"ת משום שיודעים אמיתות.
- הבוטחים אך בה' ואינם סומכים על בשר ודם.

ברכות קריאת שמע אנו מזכירים את 'פנות צבאי'. כלפי מי אין הדברים אמורים?

- צבאותיו היינו עמו ישראל.
- צבאותיו הם הצדיקים שבארץ.
- צבאות המלאכים שבמרום.

שם הזוכה בגיליון פר' אחרי קדושים: ה' מתתיהו שנטר, בני ברק
שם הזוכה בגיליון פר' אמור: ה' אלימלך זילבר, בני ברק

פנינה לשבת

מבית מדרשם של רבותינו

"עלת תמיד העשיה בהר סיני לריח ניחח אשה לה" (כח, ו). אמרו במדרש (ילקוט שמעוני פינחס רמז תשעו): "מעולם לא לן אדם בירושלים ובירו, הא כיצד תמיד של שחר היה מכפר על עבירות שנעשו בלילה, תמיד של בין הערבים היה מכפר על עבירות שנעשו ביום".

תמה הרה"ק ר' פנחס בעל ההפלאה זי"ע (פנים יפות כאן), על שום מה מדרגיש המדרש דווקא את עיון הלילה: **"לא לן אדם בירושלים ובירו"**, הלא מאותה סיבה היה ראוי לומר גם שמעולם לא עבר אדם את היום בעוד עיון בידו, שהרי כיפר עליו תמיד של בין הערבים?
אלא, יש לבאר בהקדם דברי הגמרא (זבחים ז, א) כי קרבן עולה מכפר על מצות עשה שביל האדם, ואם כן קרבן התמיד

ביאו לפנינו - בידיעה

הכרת קטעי התפילה - מתוך סידור שז והודר

בעת תענית ציבור, נתקנה תפילה ייחודית שיש לומר, בה אנו מזכירים עצמנו לרחמים ורצון לפני הקב"ה, שיחוס וירחם עלינו ויגאל אותנו מצרותינו ביום תענית זה. התפילה, הפותחת במילים: **"עֲנֵנוּ ה' עֲנֵנוּ"**, נקראת בחז"ל (ראה תענית יא, ב) בשם 'תפילת התענית'.

נחלקו בגמרא (שם יג, ב) על ידי מי נאמרת ברכה זו והיכן, ולהלכה נפסק כי שליח הציבור אומרה ככרבה בפני עצמה לאחר ברכת 'גואל ישראל', עם חתימה ב'ברוך', ואילו יחיד אומרה בתוך ברכת 'שומע תפילה' ללא שחותם בה.

בטעם קביעת תפילה זו לאחר ברכת הגאולה, כתב רבנו מנחם (תפילה פ"ב הי"ד) כי תוכן התפילה קרוב לתוכנה של ברכת הגאולה - העוסקת בגאולה מן הגלות והצרות, שהרי אף תפילה זו עניינה בקשה להיגאל מהצרות.

ביאור נוסף מצאנו בראשונים (רבנו מנחם שם ועוד), לפיו מסתמכת קביעת מקומה של התפילה הזו דווקא לאחר ברכת הגאולה, על סמיכות הפסוקים (תהלים יט, טו - כ, ב): **"ה' צוּרִי וְגֹאֲלִי - יַעֲנֵנִי ה' בְּיוֹם צָרָה"**, מה שמלמד כי יש לסמוך תפילה שתיענה בקשתנו: **"עֲנֵנוּ"**, לברכת הגאולה.

יד ושם

פסוקי שמות והטמון בהם

חניך

"חצות לילה אקום להודות לך על משפטי צדקך" (תהלים קיט, סב).

אם ברוחנו להבין עד כמה חב אדם הכרת הטוב לבוראו, עד היכן אמור הוא להכיר בהשגחתו יתברך וצדקתו העליונה, עלינו להתבונן בפסוק זה, אותו אומר דוד המלך אשר היה מסובל בייסורים ונדרף על צווארו במשך חלקים נרחבים בחייו.

וכך כותב הרד"ק: "חצות לילה, אעיר משנתי ואקום ממיטתי להודות לך, על המשפטים שנתת לי, שהם ישרים וצדיקים, ואחבר בענין זה מזמורים שאודה לך בהם בקומי".

הפלא ופלא

שאלות וחיידות מבני התפילה

לפתרון החידות יש לעיין בהרחבה בסידור המבואר ובמדוריו מבית מתיבתא.

תשובות מגיליון קודם, פר' בלק:

- תשובה ב' - לפי גודל תהילתו של מקום, כן יגדל שבח ישראל על שבחר בהם.
- תשובה ב' - אף משפטי התורה אשר טעמם מובן אינם אלא נחלת ישראל ולא ניתנו לאומות.
- תשובה א' - שלא כקרבנות אותם מביאים אומות העולם, שאינם מתקבלים לרצון.

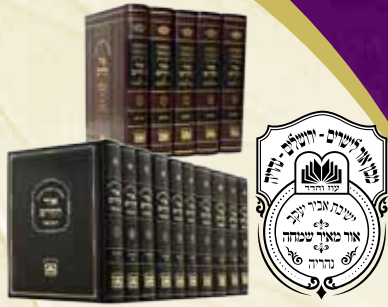
פתרונות יש לשלוח עד יום רביעי הקרוב לכתובת מייל: m028039999@gmail.com

או בפקס 02-5385689 או ב'נדרים פלוס' - באר ישראל

- יש לציין כתובת מדויקת וטלפון.
- לציין בראש הדף עבור חידון 'מקושרים'.
- בני חו"ל מתבקשים לכתוב כתובת (אדרס) בארץ ישראל למקרה של זכיה, שישלח לשם.

בין שולחי התשובות תערך הגרלה על סידור מתיבתא (או על ספר אחר הקיים במלאי כפי שיקולי המערכת).

ובחרת בחיים

גיליון שבועי במשנת מרן האור החיים הק' זיע"א

תורת חיים נושא תורני מרתק לאור דברי האור החיים

בפירושו על הפסוק (כו, יג): "לִזְרַח מִשְׁפַּחַת הַזֹּרְחִי לְשֹׂאֵל מִשְׁפַּחַת הַשְּׂאֹלִי" מתייחס האור החיים לעובדה המובאת בחז"ל (סנהדרין פב, ב) כי שאול המדובר הינו זמרי בן סלוא, ואם כן תמה רבנו - מדוע הזכירה התורה הקדושה את שמו של אותו רשע?

בהקשר זה מביא האור החיים את דברי הגמרא (יומא לח, ב) המסיקים מלשון הפסוק (משלי י, ז): "וְשֵׁם רָשָׁעִים יִרְקָב" כדלהלן: "רקביבות תעלה בשמותן, ולא מסקינן בשמיהו", היינו שאין לאדם לקרוא לבנו בשמו של אדם רשע, ועל ידי ההימנעות מכך יירקב זכרו ואף בשם יעלה רקבון.

יתירה מכך מובא בגמרא (שם) מעשה בילד שנקרא 'דואג', כשמו של דואג האדומי שהיה רשע, וגורלו האכזר הסתיים בכל שאכלתו אמו בעת הרעב הגדול בירושלים. וכעין זה כתב החתם סופר (ח"ד אבה"ע סי' כב) אודות קורח, אשר נקרא כשם אחד מאלופי עשיו וראה מה עלתה בו באחריתו.

שם מסוים שבאופן תמוה ומגוחך היה בתקופות מסוימות מקובל בקרב החרוקים מדבר ה', הוא השם 'נמרוד', ודנו אחרוני זמננו כיצד יש למוהל לנהוג במידה והאב מתעקש לקרוא לבנו בשם זה.

התייחסות מעניינת לכך מצאנו בספר תורת חיים, על המחלוקת המובאת בגמרא (עירובין נג, א) לגבי נמרוד - האם שמו היה נמרוד או אמרפל, עיי"ש. על פי זה, כתב בתורת חיים, יש להכריע אם ניתן לקרוא לילד בשם זה, שהרי לדעה שאין זה שמו של אותו רשע אלא אמרפל היה נקרא, אם כן אין בכך איסור.

תשובה מעניינת השיב בענין זה הרה"ק ה'ברכת אברהם' מסלונים, לאדם שהתקרב לדרך התורה והתבייש בשמו 'נמרוד'. אותו אדם ביקש לעשות 'שינוי השם', ונועץ ברבי באשר לשם החדש בו יבחר.

לרבי לא נדרש כי אם רגע כמימריה, ותשובתו ניתנה על אתר: 'תחליף לשם ש'.

חישוב שערכו החסידים לאחר מכן, העלה כי השם 'נימרוד' בכתוב מלא - עולה בגימטריה 'ש'.

שולחן שבת עם האור החיים

'משעמם' פסק יענקי ודפדף לעמוד הבא. 'לא מעניין' חרץ ועבר הלאה.

'לא ולא' הבהיר לסוכן הנסיעות בטון שאינו משתמע לשתי פנים, 'אני מחפש משהו מרגש, מסעיר, יוצא דופן'.

חיוו של יענקי התחילו דווקא כמו כולם. אכלוס קצר-טווח בתינוקיה במעייני הישועה לצד אספסוף צווחני כמותו, מעון מעט מוזנח בפאתי בני ברק, טקס הכנסה לחיידר וליקוק דבש מעל האותיות הקדושות ובכיתות הגבוהות סדרי לימוד סטנדרטיים וכמה מבחנים בהם לעתים הצליח ולעתים כשל.

אי שם בשלהי הילדות, או תחילת גיל הטיפש-עשרה, תלוי בנקודת המבט, גילה יענקי כי הוא שונה. הוא גילה זאת בעצמו, ובדרך מאתגרת ומסתכלת גילה זאת גם להוריו ומחנכיו, המשגיחים ובעצם הסביבה כולה.

'אנטי ממסדי' כינה אותו המשגיח בתסכול.

'בעל חשיבה עצמאית' ניסה האב לרכך את האבחנה.

'בן סורר ומורה' הקצין המשגיח, ואילו האב המיוסר ניסה בכל זאת למצוא את הפוטנציאל המבטיח, להיתפס לכל אותן מעשיות על גדולי ישראל שרדפו בצעירותם אחר אווזים ולבסוף דבקו בגמרא והיא הפכה למשוח חייהם.

אפס, משהו לא עבד.

יענקי אכן רדף אחר אווזים, תוך שהוא מעניק לכך פרשנות ענפה ויצירתית במושגים בני זמנו. את זמנו כילה במשיכת זנבות סוסים בהפגנות אלימות, בעבודות מזדמנות מהצד שאין להן ולכבוד עצמי מאום, בהתקוטטות חסרת תכלית עם צוות הישיבה ובהצקה בלתי פוסקת לאחים וחברים.

רק החלק של הדביקות בגמרא והחזרה למוטב, כך נראה, פחות התממש אצלו.

'אני בן שמונה עשרה' פיזם לעצמו יענקי כשהתרגשות מדרגת בגרונו ומציפה את כל חדרי לבו, 'אני עצמאי'.

ניסיונות אביו להסביר לו כי מבחינת התורה הוא עצמאי ועומד מיום היותו בן שלש עשרה, כמו גם הזכרת העובדה שהעצמאות המדוברת מחייבת אותו לא פחות מכפי שהיא מעניקה לו בחירה חופשית, חלפו לצד אוזו ונחתו ארצה באוושה דקה.

'אני עצמאי!' התריס והכריז בפני כל מי שניאות לשמוע, ואלו מצדם תהו בינם לבין עצמם מתי הוא לא היה כזה.

ביום בהיר נטל יענקי מזוודה, צרר את מטלטליו הספורים וארז בצקלונו הדמיוני את עצמאותו הנפוחה והופיע בפתחה של סוכנות טיולים

ונסיעות לחו"ל.

'מה הטיול הכי מקורי שאתם יכולים להציע לי?' פניו הנרגשות וערמת המזמזמים שחסך במשך שנים והונחה בחבטה קלה על השלחן הבהירו לסוכן הנסיעות כי הוא רציני, ויותר מכך - כי אף רעיון שגרתי לא יעלה על הדעת. 'כמו כולם?' התז בזז, 'טיול שהפך לחובה לכל אחד, באמת?' אצבעו נחה מבלי משים על הגלובוס הקטן שניצב על השלחן, הוא גלגל בהיסח הדעת את כדור הארץ המיניאטורי ואז זה הכה בו.

'מסע סביב לעולם?' הסוכן היה בטוח שמדובר במטאפורה כלשהי, משל, הגדרה רחבה הנועדה לקרב את הדברים אל השכל ולהבהיר שהטיול אמור לכלול הכל כולל הכל. אך לא. 'יענקי חפץ באמת ובתמים להקיף את העולם, פשוט כמשמעו.

'אין לנו טיול כזה' הסוכן משך בכתפיו, כשהוא תוהה היכן היו הוריו של הנער כשגדל ואין זה שהם נותרו שפויים למול יצרן הגחמות הניצב מולו. אך לא איש כיענקי יוותר.

לבד, בדרך תחתית ותוך הסתמכות מוחלטת על טרמפים וחאפרים למיניהם, החל יענקי את מסעו המסורף ובמפתיע אפילו הצליח בכך.

הפלגה שקטה בספינת משא שיצאה מנמל אשדוד סימנה את תחילתו של טיול, ומכאן והלאה החלה מסכת ארוכה ובעיקר הרפתקנית שכללה היטלטלות מלווה בחילה על דבשתו של גמל במדבר סהרה; ניסיון עיקש להיחלץ מלפיתתו של נחש אנוקונדה אימתני ביער גשם עלום שם בדרום אמריקה; ימים מספר בשבי אצל בני שבט נידח שלא פירשו כראוי את שפתו והוא היה נראה להם מתאים בהחלט לשמש כמנה מרכזית בארוחת צהרים ועוד כיד הדמיון הטובה.

'הגעתי?!' הוא ניצב כעבור שנה אי שם בפאתי בני ברק, מנגב גלי זיעה ממצחו ומתקשה להאמין בכך. 'תם וגשלם' פיזם לעצמו, 'ואין יותר מושלם' המשיך בחרוז צולע.

'צענטער?' הקריאה תפסה אותו באחת, קוטעת את הרהוריו, 'מנחה, נו' זירז אותו יהודי נמוך קומה בעל קול צרוד.

מה שלא עשו שיחות המשגיח ואזהרות ההורים, סדרות חינוך נוקשות ולהיפך, שמאל דוחה וימין מקרבת ועוד כהנה וכהנה, עשתה הפנייה התמימה הזו. 'מנחה?' הלה שם לב שהוא נטוע במקומו יותר מדי זמן וטפח על שכם בחוסר נימוס, 'נו, ר' איד, אתה נכנס?'

דקות ספורות לאחר מכן פרק יענקי את התרמיל בבית הוריו, נפל באחת על כתף אביו והקרח נשבר באחת. לתהיית אביו בנוגע למכלול הנסיבות שהביאו אותו הנה, לרגע המרגש אך עם

ספיר ויהלום

פניני מוסר ויראת שמים בפרשה

ועובדה זו היא הגורמת להן להסתלק מן העולם בצעירותן.

◆◆◆

בין משפחות שבט יששכר אותן מונה התורה הקדושה בפרשת פנחס נאמר (כו, כג): "לִפְנֵי מִשְׁפַּחַת הַפּוֹנִי", ועל כך תמה האור החיים הקדוש: "יֵשׁ לְהַעִיר, לִמָּה הוֹסִיף אוֹת שְׂאִינָה נִמְנִיית מֵאוֹתֵינוּ הַשֵּׁם, שֶׁהִיא לוֹ לומר מִשְׁפַּחַת הַפּוֹנִי".

בתשובתו מלמדנו האור החיים אורחות חיים ומאלפנו בינה בכל הנוגע לשמירת הלשון, ואלו דבריו:

"אַל, רְמוֹז לְשָׂאֵר מַעֲלֹת הַמְנוּיִים שֶׁם בַּמִּיחָא [היינו ארבעים ושמונה דברים שהתורה נקנית בהם (אבות ו, ה)], שֶׁהֵם מַעֲוֵט שִׁיחָה מַעֲוֵט שְׁחֹק וְשָׂאֵר הַעֲנָפִים הַדּוֹמִים לָאלוּ. וְהוּא אוֹמְרוֹ 'לִפְנֵי מִשְׁפַּחַת הַפּוֹנִי', פְּרוּשׁ, 'פְּנִיָּה' הוּא לְשׁוֹן פֶּה, וְהוֹסִיף לוֹ אוֹת ו' שֶׁהוּא סוּד עֵץ חַיִּים שֶׁהוּא עוֹסֵק בָּהּ יִתֵּר עַל שָׂאֵר הַפִּיּוֹת... גַּם רְמוֹז בְּסִמְכּוֹת אוֹת הָא"ו לְאוֹת הָא"ל לומר סוד חֲבוּר הַמִּדּוֹת בְּאַמְצָעוֹת עֵסֶק הַתּוֹרָה, וְאוֹמְרוֹ 'מִשְׁפַּחַת הַפּוֹנִי', פְּרוּשׁ, שֶׁצִּירָד לְפָנוֹתָיו מְמוֹתָרוֹת הַמְרָגְשׁוֹת, גַּם מִהַשְׁחֹק וּמִדְּבָרִים בְּטָלִים, כִּי הֵם מוֹנְעִים קִיּוֹם הַתּוֹרָה בְּאָדָם.

"וּמִצְאָתִי לְחִסְדֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁכָּתוּב (אלשיך תצוה כח, לא) כִּי פֶה שֶׁל לומֵד תּוֹרָה דִּינוֹ כְּכֹלִי שֶׁרֵת אֲשֶׁר יִשְׁרָתוּ בָּם בְּקֹדֶשׁ, כִּי אֵין קֹדֶשׁהּ כְּקֹדֶשֶׁת הַתּוֹרָה, וְלִזֶּה אָסוּר לְדַבֵּר בּוֹ אֶפְלוֹ דְּבָרֵי חַל הֵגֶם שְׂאִין בָּהֶם דְּבָרִים הָאֲסוּרִים.

"וְהוּא מֵה שְׂרָמֵז בְּמֵאמְרֵי 'לִפְנֵי', שֶׁהוּא פֶה הַעֲמֵל בְּתוֹרָה שֶׁבוֹ שׁוֹכֵן חֲצִי שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ, מִשְׁפַּחַת הַפּוֹנִי, פְּרוּשׁ, צִירָד לְפָנוֹת מִפִּי כָל חוּץ מִהַגּוֹת בְּתוֹרָה, וּבִזְהָ נִכְלָלִים חֵלֶק אֶחָד מֵהַמִּיחָא מַעֲלֹת שֶׁהֵם בְּמַעֲוֵט שִׁיחָה בְּמַעֲוֵט שְׁחֹק בְּמַעֲוֵט תַּעֲנוּג וּכְדוּמָה לָהֶם שֶׁבַענָף הַמְוֹתָרוֹת". עד כאן דבריו הקדושים.

נכון שחובה על כל יהודי להיזהר מלהעלות על דל שפתיו דיבורים אסורים, לשון הרע וריביות והמסתעף מהם, ליצנות וכיעור והדומה להם, וכך גם להישמר מכל משמר שלא לשוח בדברי חולין בשעת התפילה וקריאת התורה וכיוצא בזה.

אולם לצד זאת כבר קבעו חכמינו זכרונם לברכה (יומא יט, ב): "אמר רבא, השח שיחת חולין - עובר בעשה, שנאמר (דברים ו, ז): 'וְדִבַּרְתָּ בָּם' - כֵּם וְלֹא בְּדִבְרֵי אֲחֵרִים. רַב אֲחָא בְּרִי יַעֲקֹב אָמַר, עוֹבֵר בְּלֹא, שְׂנֵאמֵר (קהלת א, ח): 'כָּל הַדְּבָרִים יִגְעִים לֹא יִכָּל אִישׁ לְדַבֵּר'. שומה עלינו אפוא לזכור ולהפנים כי חובה לכל דבר חלה על כל אדם - לקדש עצמו במותר לו אף בענין זה, ולהתייחס לפיו כאל כלי שרת וקודש קודשים.

ישב פעם הכהן הגדול מאחיו מן החפץ חיים זי"ע במוסקבה בירת רוסיה ושוחח עם גביר אחד, מעשירי דורו המופלגים אשר תמך רבות בעולם התורה, ודן עמו בעניינים העומדים על הפרק לתועלת בני הישיבות.

אל החפץ חיים התלווה חתנו הגאון ר' צבי הירש לוינסון, ואף הוא עסק בצרכי ציבור ועסק באותה העת בניסוח מברק דחוף.

עלות שליחת הודעה באמצעות מברק, כידוע, היתה לא מעטה וגרמה למשתמשים בשירות זה לחשוב פעמיים על כל מילה שנוסחה, להשמיט משפטים מיותרים ולחשב כל אות, תוך ניסיון ניכר לצמצם ככל האפשר במילים על מנת לחסוך בהוצאות שליחת המברק.

במהלך שיחתו של החפץ חיים עם אותו גביר, חש רבנו כי השיחה נוטה לכיוון שלילי וכי קיים סיכון להיגרר לדיבורים אסורים ולשון הרע.

נרתע החפץ חיים, הזדעזע ועצר באחת את השיחה.

'ראה נא' החווה כלפי חתנו שעסק בניסוח המברק, 'עד כמה מדקדקים בני אדם בניסוח מברק וכמה תשומת לב מוקדשת לכל מילה, כמה מאמץ הם מקדישים כדי לוודא שלא נכתבה מילה אחת מיותרת'.

'ואם בענייני ממון והוצאה כספית בלבד כך הדבר' הטעים החפץ חיים, 'על אחת כמה וכמה וקל וחומר בן בנו של קל וחומר כשמדובר במילים היוצאות מהפה, כאלה שיכול להיגרם כתוצאה מהם נזק בדיני ממונות ונפשות ומי יודע עד כמה!'

◆◆◆

"כִּי הִנֵּה יוֹצֵר הָרִים וּבִרְאָ רֹחַ וּמַגִּיד לְאָדָם מֵה שְׁחֹ" מלמדנו הנביא עמוס (ד, ג), ועל כך דורשים חז"ל דבר מבהיל (מדרש הגדול שמות ז, ח): "כנגד מי אמרו עמוס למקרא הזה, לא אמרו אלא כנגד שבחו וגדולתו שלהקב"ה, שבשעה שאדם עולה במחשבה ליברות גזר עליו כמה שיחות הוא ישיח וכמה דברות הוא ידבר".

מכך הסיקו הקדמונים, כי במידה והאדם מנצל עד תום את מכסת הדיבורים שנגזרו לו בשמים, הרי הוא מסתכן בנפשו ומביא לכך שיסיים את זמנו בעולם.

עד כדי כך, שהגה"ק ר' אברהם בן ר' חיים פלאג'י (בספרו 'ברך את אברהם' פרשת כי תצא דרוש ד) תולה בכך את העובדה שנשים מסתלקות מן העולם בצעירותן יותר מן הגברים, זאת משום שכבר אמרו חז"ל (קידושין מט, ב): "עשרה קבים שיחה ירדו לעולם, תשעה נטלו נשים",

זאת התמוה, השיב בקצרה: 'ר' איד אני, אכן'. האב לא הבין, אך הוא הרגיש, ועוד איך.

ישראל אף על פי שחטא

בפרשת השבוע נזכר אותו בעל עבירה אשר בגינו נפלו רבבות מִיִּשְׂרָאֵל (כה, יד): "וְשֵׁם אִישׁ יִשְׂרָאֵל הַמֶּכָּה אֲשֶׁר הָכָה אֶת הַמִּדְיָנִית וְזָמַר בֶּן סִלּוֹא נָשִׂיא בֵּית אָב לְשִׁמְעָנִי".

מבאר האור החיים הקדוש וזו לשונו: "עוֹד יִתְבָּאֵר עַל זֶה הַדֶּרֶךְ, עַל פִּי מֵה שֶׁקָּדֵם לָנוּ מִדְּבָרֵי הַמִּקְבָּלִים שֶׁלֹּא יִדַּח נִדַּח מִכָּל נִיצוּצֵי הַקֹּדֶשׁה, וְכָל לְבַסּוֹף יִזְכּוּ לְמָקוֹם שֶׁמִּמֶּנּוּ בָּאוּ. וְהֵגֶם שִׁירֵיעַ אִישׁ יִשְׂרָאֵל, אֵף יִצְרִיחַ נִפְשׁוֹ, סוֹף כָּל סוֹף יִחְזֹר לְשִׁרְשׁוֹ.

"וְהוּא אָמַר 'וְשֵׁם אִישׁ יִשְׂרָאֵל', הִרִי שֶׁאֶפְלוֹ אַחֵר מַעֲשֵׂה בָשֶׁם יִשְׂרָאֵל יִכְנֶה, הָא לְמִדַּת שֶׁלֹּא נִעְקַר מִשְׁרְשׁוֹ.

"הַמֶּכָּה, פְּרוּשׁ, שֶׁהִכָּה פִּנְחָס, מוֹדִיעַךְ הַכְּתוּב שֶׁלֹּא הָכָה בְּאַבְדּוֹן נִפְשׁוֹ, אֲלֵא 'אֲשֶׁר הָכָה אֶת הַמִּדְיָנִית', פְּרוּשׁ, אוֹתוֹ הַחֵלֶק הָרַע שֶׁנִּדְבַּק בּוֹ מֵאֵת הַמִּדְיָנִית שִׁיתְכַּנָּה אֵלָיו שֵׁם הַכָּהָה, הוּא שֶׁהִכָּה וְמֵת בְּאַמְצָעוֹת הַכָּתָת פִּנְחָס. הָא לְמִדַּת שִׁינָא הַפְסְדוֹ מֵה שֶׁהִפְסִיד בְּעִבְרָה, נִפְרַע מִמֶּנּוּ הַעוֹן בְּהַכָּתוֹת שֶׁל פִּנְחָס שֶׁהִרְגוֹ, וּמִיתָתוֹ כִּפְּרָתוֹ. אוֹ עַל זֶה הַדֶּרֶךְ שֶׁלֹּא הָכָה בְּנִפְשׁוֹ אֲלֵא כְּשֶׁהִיָּה עִמָּה, אֲבָל אַחֵר שֶׁנִּבְדַּל מִמֶּנָּה לֹא נִשָּׂאֵר בּוֹ רֶשֶׁם הַחֲטָא, כִּי הוּא נִבְדַּל בְּמִיתָה וּמִיתָתוֹ טִהַר נִפְשׁוֹ. וּבִזְהָ נִתַּן טַעַם לָמָּה קָרָאוּ 'אִישׁ יִשְׂרָאֵל', כִּי אַחֵר הִרְיָגָה בָשֶׁם יִשְׂרָאֵל יִכְנֶה".

כל איש ישראל, מלמדים חז"ל (סנהדרין מד, א): "אף על פי שחטא - ישראל הוא".

אם ננתח את לשונו המדויקת של מאמר חז"ל זה, נבחין כי חכמים לא התייחסו לתחום או היבט מסוים בו מתבטא הדבר, אלא ציינו באופן כללי: 'ישראל הוא'. הרי אומר, יהודי בכל מצב נותר יהודי, על הזכות והחובה כמו גם הסגולות והמעלות הנוראות הכלולות בכך.

הוא שייך לעם סגולה, העם הנבחר לו העניק הבורא יתברך את הכלים המתאימים לעבדו באמת. הוא נמנה על בני אברהם יצחק ויעקב, ובכוחו וחובתו לקדש שמו יתברך בכל רגע בחייו. הוא יהודי המחויב בשש מאות ושלוש עשרה מצוות, ולא זו בלבד אלא שהוא ערב לכלל ישראל משום שכל ישראל ערבים - והוא, הלא, ישראל הוא.

יש בכך חיזוק וגם תביעה, ועל כל אחד ואחד לזכור זאת ברגעי שפל בהם הוא מרגיש רחוק, נידח, מרוחק ממקור הקדושה ומנותק מכל קרבת אלוקים.

עלינו לזכור שאין מושג כזה. יהודי תמיד מחובר לקב"ה ולמקור החיים, ותמיד אבל תמיד הוא נותר יהודי, זך וטהור ובעל נשמה אלוהית החצובה ממעל!

שביבי אור

ניצוצות אש שלהבת

מבית מדרשו של האור החיים

הרמב"ם, כידוע, מורה לכל מבקש ה' החפץ להתעלות במעלות עבודת הבורא, לדבוק בדרך האמצע ולעבוד את ה' במידה הבינונית.

אך עם זאת, יוצאת מן הכלל מידת הכעס עליה מתבטא הרמב"ם: "ויש דעות שאסור לו לאדם לנהוג בהן בבינונית אלא יתרחק מן הקצה האחד עד הקצה האחר... וכן הכעס מדה רעה היא עד למאד וראוי לאדם שיתרחק ממנה עד הקצה האחר... אמרו חכמים הראשונים כל הכועס כאילו עובר עבודת כוכבים".

בפירוש האור החיים הקדוש על הפסוק (כה, יא): "פִּינְחָס בֶּן אֱלֶעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן הָשִׁיב אֶת חֲמַתִּי מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" מבאר רבנו במילים ספורות את מעלתו הרבה של פנחס וגדולת מעשהו, וזו לשונו: "נִתְכַּנֵּן לומר מַעֲשֵׂה הַטּוֹב בְּגֵדֵי הַפְּעֻלָּה עֲצָמָה - שֶׁהִסִּיר כַּעַס ה', כִּי הַכַּעַס הוּא עֲנָף הַיָּגוֹן וְהַדְּאָבוֹן, וְהִיָּה לֵה' נִתַּח רֹחַ הַרְבֵּה מִהִשָּׁבֶת חֲמָה".

ואם כך הדבר בכעסו של מקום, אשר כל מעשיו ובחירתו ישירים עד לאחת, עד כמה עלינו להיזהר שלא לעורר את כעסו שלנו - בני אנוש קרוצי חומר אשר מידת הכעס נובעת בקרבנו בשל פיתוי רגעי והסתת היצר.

חיים שיש בהם בנתיבי חייו ופועלו של איש האלקים

כדרכו בקודש, נהג רבנו בבואו ארצה לפקוד מפעם לפעם את קברי הצדיקים והקדושים אשר בארץ, ובמיוחד את קברי הקדושים הטמונים בגליל.

באותה מאות מסעות לקברי הצדיקים, בשונה מכל פעם הניח רבנו לתלמידיו ללכת לדרכם ולשוב לביתם בלעדיו, כשהוא מועיד את פעמיו בגפו אל העיר טבריה, שם התגורר מלאך האלקים אשר היווה גורם מכריע להחלטתו של רבנו לעלות ארצה ונתפס בעיני רבנו כקודש הקדושים ומלאך אלקים צב-אות - הרה"ק רבי חיים אבועלפיה זי"ע.

כל חייו כסף רבנו והשתוקק לפגוש באותו צדיק, ואכן עד מהרה הופיע בבית מדרשו אשר בטבריה, אלא שהמחזה שנגלה לעיניו התמיה אותו. רבי חיים אבועלפיה ישב והרצה את דברי תורתו לתלמידים, תוך שהוא סמוך משני צדדיו על כרים וכסתות. רבנו, אשר זה עתה סיים את מסע נדודיו המתיש ועברו עליו בחייו רדיפות וייסורים ללא גבול, ידע היטב מהי התמסרות לתורה הקדושה ומהו 'פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן'. אי לכך נפלא בעיניו כיצד יתכן שהרב הקדוש מיסב על כרים וכסתות בעודו מוסר את שיעורו לתלמידים.

'תורה בעיא הכי' תהה רבנו בלחשה, וכי כך יש ללמוד את התורה הקדושה? רבי חיים אבועלפיה, ממרום שנותיו, לא הקפיד על הדברים כהוא זה. בעיניו הזכות ידע לנכון מי הוא הניצב לפניו, ועל אתר פנה אליו ברוך והזמינו אליו.

'חכם חיים, גשה נא אלי' אמר בדרך ארץ, ולא הסתפק בכך עד שקם מלוא קומתו לפני רבנו והתבטא בחיבה: **'מפני שיבה תקום'**.

רק כעבור זמן מה בו עסקו בעומק הסוגיא בחדוות הלבבות ומתוך ריתחא דאורייתא, פנה אליו ר' חיים והסביר את פשר הנהגתו, תוך הוא מציין בנעימות כי אכן, 'תורה בעיא הכי', היות וכוחותיו לא עומדים לו בזקנותו.

באותה הזדמנות פנה רבנו לרבי חיים אבועלפיה, והפציר בו כי יעלה יחד עמו להשתטח על קבר התנא האלקי רבי עקיבא הטמון בטבריה, תוך שהוא מדגיש את דחיפות הזמן ואת הנחיצות לעשות כן תיכף ומיד.

רק לאחר מעשה התברר עד כמה אכן היה הזמן דחוף ובווער.

בהגיע שני רבותינו הקדושים אל ציון התנא, ירד רבי חיים אבועלפיה מן החמור, ותוך התעלמות מגילו המבוגר ומעמדו התורני - כיבד את רבנו להיכנס לפניו אל הציון, מתוך הכרה בקדושתו הנשגבת של רבנו.

האור החיים מצדו לא ניאות לכך, אלא אדרבה סבר כי על רבי חיים להיכנס ראשון, וכך התווכחו בדרך ארץ וביראת כבוד עצומה זה כלפי זה, כשכל אחד מכבד את רעהו.

לפתע התיישב רבנו על הקרקע, והחל לטפח על פניו בזעקות שבר נוראות.

'אוי ואבוי, הלא הזדמנו בשעה גדולה זו שני המשיחים גם יחד - משיח בן דוד ומשיח בן יוסף, והיתה זו העת הראויה לגאולה' קונן רבנו במר לבו, **'אלא שחלפה השעה ונדחה הקץ בשל התמהמהות מועטת זו'**.

בנתיבי החיים פרקי מחשבה ומוסר לאורו הזך של האור החיים

איך אומר הפתגם העממי? אי אפשר לאכול את העוגה אך להותיר אותה שלימה.

אחת החולשות המאפיינות אותנו כבני אנוש, זו העובדה שאנו מסכינים להתעלות רוחנית ואף מרגישים סיפוק מכך, מוכנים לעשות צעדים רבים בכל הנוגע ל'עשה טוב' ופועלים גדולות ונצורות בעשייה חיובית. וזה מבורך בעליל, שלא נטעה.

אולם בכל הנוגע ל'סור מרע', כאן כבר משהו חורק.

אנו משתוקקים להיפרד מכל הרע והסיאוב, להתרחק מהכיעור והדומה לו ולשרטט איקס אדום בוחק על כל מה שמייצג את העולם השלילי, כל מה שמביא עמו הצד המנוגד לקדושה. בזאת אין ספק.

אבל מה... הניתוק הזה דורש מאתנו קרבן מסוים מאד אותו קשה לנו להקריב, והוא - כמה מפתיע - ניתוק. מוחלט, גורף, על כל המשתמע מכך.

היצר הרע אינו טיפש כלל, על אף השם המטעה שיצא לו בשל הכינוי 'מלך זקן וכסיל'. כאן מתגייסת מחלקת שימור הלקוחות שלו במלוא כוחה ומציבה לפנינו את האפשרות הנלבבת בהרבה למראית עין, את החלופה לאותו ניתוק כואב.

'חשבת להתרחק לתקופת-מה? לקחת פסק זמן ולחשוב על ההחלטה?' ההצעה שלו נשמעת הגיונית, אין מה לומר. זה מפתה בהרבה על פני צעד בלתי הפיך וקיצוני משהו.

אבל בדיקו את הטענה הזו שולל האור החיים הקדוש בכל תוקף, ודבריו הנחרצים על הפסוק (כה, יז): **"צָרוּר אֶת הַמִּדְיָנִים וְהַכִּיָּתָם אוֹתָם"** יש בהם כדי ללמדנו משהו אודות דרכו של היצר, וכך גם על הדרך הנכונה להילחם בו ולנצחו.

ואלו דברי האור החיים: **"אֲכַן נִתְכַּן ה' בְּמֵאמְרוֹ זֶה לְתַקְנָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, לְפִי שֶׁכָּל אִשֶּׁר יִטְעֵם טַעַם חֲטָא הַטְּבָעִי הַשּׁוֹלֵט בְּאָדָם שֶׁלֹּא לְרִצּוֹנוֹ, לֹא יִהְיֶה שְׁלֵא טַעְמוֹ אֱלָא בְּבַחֲנֵית הַחוּשׁ, קִשָּׁה הוּא לְהַפְרִידוֹ... וְכָל עוֹד שֶׁלֹּא נִפְרַד, מִהַחוּטָא תְּאוֹת הַדָּבָר וְתִשְׁוֶקְתּוֹ אֵלִיו - הוּא מְשַׁלֵּל מִהַפְרָה"**.

אין ברירה אחרת. יש להתנתק לחלוטין, להרחיק עד הקצה הקיצוני ביותר וליצור גדר הפרדה עבה ומאיימת בינינו לבין החטא.

למול דרכו של היצר לרוכך את הדברים, לטעת באדם אשליה לפיה ניתן לפסוח על שתי הסעיפים ולבחור בטוב ללא ניתוק מהרע, על האדם לקום ולהתייצב נגדו בחרב ובחנית, להצהיר בנימה שאינה משתמעת לשתי פנים: לא! אני מתנתק ממך ומכל מה שאתה מייצג!

גם אתם זכיתם לישועה בזכות רבנו האור החיים הקדוש?

כתבו לנו

למייל המערכת m028039999@gmail.com

או לפקס 02-5385689

או ב'נדרים פלוס' - באר ישראל

מידי שבת בשבתו

אור הישועות מכתבי הלומדים

לכבוד מערכת אור הישועות
שלום וברכה.

אני נוהגת ללמוד מידי שבת את פירוש "אור החיים" על התורה.

לפני כשבועיים בתי נבדקה ונמצאה חיובית בבדיקת קורונה. כל המשפחה נבדקה מגדול ועד קטן מאחר והיא שהתה עימנו במשך שבוע עוד קודם הבדיקה.

ביום רביעי עשינו את הבדיקות, ואמרו לנו שמקסימום ביום שישי יהיה תשובות.

היינו במתח והתפללנו ל' שהבדיקות של בני הבית יצאו שליליות.

ביום שישי הגיעו רק חלק מהבדיקות וברוך ה' שהן היו שליליות. את התשובה שלי ושל הילדים הקטנים עוד לא קיבלנו ביום שישי וכך נכנסנו לשבת. יש לציין שמהלך יום שישי ושבת הרגשתי חולשה והייתי בטוחה שנדבקתי מהבת. אני גם זו שמגישה לה לחדר ומפנה. התפללתי ל' שזכות רבנו אור החיים הקדוש תגן עלינו ונקבל תשובות שכולם בסדר...

במהלך השבת למדתי כהרגלי את פירוש אור החיים על התורה והמשכתי עם הלימוד עד מוצאי שבת. במוצאי שבת הגיעו התשובות אחת אחרי השניה בהפרשים של זמן ובמתח נורא. ב"ה כולם בסדר ונמצאו בריאים.

זה ממש היה נס ופלא גם לאור העובדה שהרגשתי לא טוב, וגם לאור העובדה שהילדה היתה איתנו כמעט שבוע עד שידענו שנדבקת.

זכות תורת רבנו הגנה עלינו ויהי רצון שגם ביתי רות תחי' תזכה להבריאה, ונבשר תמיד בשורות טובות.

מאיה. ש.

[השם המלא שמור במערכת]

מתיבתא אור החיים

קטרת לפניו והם כלי גללים מגואלים, ואיך יערב לפניו יתברך נב לשון אנשי לצון ולא יקצוף על קולו וחבל מעשה ידיו, ומי האיש אשר לא ישים הדברים האלה על לבו ויקרענו לשנים עשר קרעים ותרדנה עיניו דמעה ויתמרמר ויאמר בקול מר אוי לי כי נדמתי כי איש טמא שפתים אנכי, כי ה' אלהים נתן לי לשון למודים וכלי יקר שפתי דעת טהורים וברים לעבוד בם את ה' אשר בהמה שמן חלקי בתורה ומצות, ואוי לי על שברי נחלה מכותי, אנה אוליך את חרפתי כי כלי הקדש אשר בם בחר ה' לעבדו טמאתים כמתים, זעם מלאות, ותחת עשותי בהם שרפי קדש פרקליטים בראתי משחיתים, ובלעדי הרעה הגדולה כי פעלתי עולה אוי לה לאותה בושה אוי לה לאותה כלימה, כי איך אשא פני אל האדון ה', כי כל העבודה אשר עבדתי, שונה הלכות ותפלות ותשבחות, הלא היו בכלי טמא ועבד אויל הייתי לפניו. עיי"ש עוד שהאר"ק בזה. וראה בספר ראשון לציון על משלי (א) (ב), שהביא רבינו את האלשי"ך, ומתארו 'חד בדרא'.

וראה עוד בחתם סופר (ויקרא יד ב): איתא פ"ק דע"ז (י"ט ע"ב) וברבה מכריז ר' אלכסנדר מאן בעי חיי מאן בעי חיי. כי אין רוב הצדיקים רוצים בחיי עוה"ז בעצם כ"א להיות לו צידה לעוה"ב, כי יפה שעת אחת קורת רוח בעוה"ב מכל חיי עוה"ז, אך קדושי עליונים חפצים בחיי עוה"ז יותר ויותר כי יפה שעה אחת בתורה ובמע"ט בעוה"ז מכל חיי עוה"ב (אבות פ"ד כ"ב), אך זהו דוקא לשומר פיו ולשונו מכל דיבור רע, כי פיו זהו שביל התורה היוצאת ונכנסת דרך פיו, ויהי אותו שביל טהור וקדושקפב, ואל"ה לא יזכה שיהי יפה שעה אחת בתורתו בעוה"ז מכל חיי עוה"ב. והיינו הכרות ר' אלכסנדר מאן בעי חיי מאן בעי חיי, שיהי נוח לו חיי עוה"ז מכל חיי עוה"ב, והיינו מי האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות טוב, כי רוב החפצים חיים אמתיים אינם אוהבים ימים לראות טוב העוה"ז, כי יפה שעה אחת של קורת רוח בעוה"ב מכל חיי עוה"ז (אבות שם), וא"כ מי האיש החפץ חיים וגם אוהב ימים לראות טוב (חיי העוה"ז), ואמר נצור לשונך מרע וכי.

לבד ממחשבת התורה ומעשה ה' כי נורא הוא. ועיין עוד בשם משמואל (פרשת מטות תר"ע) בשם האבני נור, וראה בספר ראשית חכמה (שער הקדושה פרק יג) שמביא בשם מהר"י אבוהב בספרו מנורת המאור, ובתו"ד כתב: על כן יש לו לאדם לטהר פיו מלדבר נבלה, כי לא נברא הפה הקדוש אלא לדבר קדושה. וכן כתב האלשיך (שמות כח לא), וז"ל: כלל הדברים כי כלי הדבור הן הם יהיו לבני ישראל כלי יקר משרתי אלהינו, העומדים יום ולילה לשרת בם את ה' מכל יתר אברי האדם, אל דמי להם, ומי בער לא ידע לדון קל וחומר ולומר האם מלך בשר ודם יערב לו להשתמש בכלים מכלים אחד מעבדיו, האם לא יזהר וישמר האיש ההוא בל יתגאלו כליו בשום חללה ואבק ועפר, כי אם יכבסם בנתר וירבה למו בורית למען יהיו מגוהצים וזכים לשרת בם את המלך, והוא מלך אשר הנשמה טפלה לו והגוף עיקרו כי מחומר קרוץ ככל עובד אדמה. וקל וחומר בן בנו של קל וחומר עד נחל לספור כי אין מספר לגודלי ההפרשים בינו לבין מלך מלכי המלכים אשר כל העולמות הוא בראם וכולם כאין נגדו, אשר ברוב חסידות ענותנותו למעשה ידיו יסכוף ישרתהו בכלי חרש מחרשי אדמה פינו ולשונו ושפתיו אתנו, ובהם בחר להללו ולשבחו תמיד יתר מכל חלקי גוינתו, מי זה החי לא יתן אל לבו ליהרר לבלתי טמאם לבל ידבק בם מאומה מן החרם ולשומר לפיו מחסום מדבר דבר אשר לא כתורת ה' ולשומרה בקדושה וטהרה. כי הם כלי הקדש אשר ישרת בם את המלך הקדוש ולא ישרתהו בכלי צואים. כי איך תכון תפלת שוחה עמוקה פי זרות ולשון מדברת גדולות

כתב רבינו (במדבר כו כג): ואומר משפחת הפוני פירוש שצריך לפנותו ממותרות המורגשות גם מהשחוק ומדברים בטלים כי הם מונעים קיום התורה באדם, ומצאתי לחסידי ישראל שכתבו כי פה של לומדי תורה דינו ככלי שרת אשר ישרתו בם בקודש כי אין קדושה כקדושת התורה ולזה אסור לדבר בו אפילו דברי חול הגם שאין בהם דברים האסורים, והוא מה שרמז במאמר לפנה שהוא פה העמל בתורה שבו שוכן חצי שמו יתברך, משפחת הפוני פירוש צריך לפנות מפיו כל חוץ מהגות בתורה ובזה נכללים חלק אחד מהמ"ח מעלות שהם במיעוט שיחה במיעוט שחוק במיעוט תענוג וכדומה להם שבענף המותרות.

ובברכת שמעון כתב שהכוונה לדברי רבינו יונה באבות (פ"א מ"י), שכינוהו רבותינו 'החסיד', שכתב: שמעון בנו אומר כל ימי גדלתי בין החכמים, וראיתי והבינתי בכל המדות החשובות ולא מצאתי לגוף טוב משתיקה, כבר פירש רמב"ם ז"ל בענין השתיקה, כי בדבור שיש לאדם נזק בו מכל צד או אם יש בו ריוח מצד אחר ונזק מצד אחר, לא הוצרך רשב"ג להזהיר בזה, כי כל אדם יזהר ממנו אם שומר נפשו מצרה. אלא אפילו בדבור שאין לאדם נזק בו כלל וכלו ריוח כמי שמדבר בעסקיו ובצורך גופו ובצורך פרנסתו צריך למעט בדבור ושלא יאריך בו אך כדי סיפוקו. ואין צריך לומר בדבר של הבל ושאינו מעלה ולא מוריד שאין לאדם לזכרו כלל. וכן אמרו בירושלמי (ברכות פ"א ה"ב) אמר רבי שמעון בן לקיש (יוחאי) אלו היונא בטורא דסיני בעינא תרי פומי, הדר אמר השתא

דלית לן אלא חד לא יכילנא למיצל נפשין מלישנא בישא כל שכן אי הוה לן תרי. רצה לומר שלא ידבר בפה דברי תורה ודברים שכלו דברים של הבל עולם, שהיו החכמים הקדושים עושים עצמן ככלי שרת שאין משתמשים בהם דברים של חול. והיינו דאמרינן בגמרא דבני מערבא כל פטטיא בישין בר מפטטיא דאורייתא טב, ויש שגורסין כל כרביא בישין בר מכרביא דאורייתא טב. פירוש כרביא חרישא, לומר שכל הדברים והמחשבות שאדם משתדל בהם בעולם הזה הכל הבל ורעות רוח

מצא חיים

חידה שבועית בעיין דברי האור החיים

לפתרון החידות יש לעיין בהרחבה באור החיים המובאר ובמדורי מתיבתא

התדע היכן בפרשה לא התייחס רבנו לענין הנזכר לכאורה שלא במקומו?

(א) התורה מספרת כי פנחס ה'שיב את חַמְתִּי, ולכאורה מקומו בפרשת בלק.

(ב) הציווי 'צִרֹר את המְדִינִים' נאמר שלא בעת מלחמת מדין בפועל.

(ג) ציון העובדה 'ויבְנִי קֶרֶחַ לא יתו' נאמר בפרשתנו, ולא בפרשת קרח.

תשובה מגיליון קודם: תשובה ג' - מחמת ההרגש המתלווה אליה, הרי היא כמשא כבד.

פתרונות יש לשלוח לא יאוחר מיום רביעי בשבוע בלבד לכתובת דוא"ל: m028039999@gmail.com

או בפקס 02-5385689 או 'נדרים פלוס' - באר ישראל

על מנת להשתתף בהגרלה: 1. יש לצייין כתובת מדויקת וטלפון. 2. לצייין בראש הדף עבור חידון 'בחרת בחיים' ושם הפרשה.

3. בני חו"ל מתבקשים לכתוב כתובת (אדרעס) בארץ ישראל למקרה של זכיה, שישלח לשם.

בין שולחי התשובות תערך הגרלה על סידור מתיבתא (או על ספר אחר הקיים במלאי כפי שיקולי המערכת).

שם הזוכה
בגיליון אחרי
קדושים:
ה' יהודה לייב
הניג, ירושלים

מהוברים להימים

לשמיעת שיטורים ודרשות

חייגו: 02-803-9999

מכתלי בית ההוראה

אקטואליה
ברזלורה

פניני הלכה למעשה, בענייני דיומא ושאלות המתחדשות

מדברי בית המדרש להוראה וחינוך "בית ישראל"

בראשות מורינו הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

מכתלי בית ההוראה

תשובה ממורינו הרב שליט"א

עצירת דימום בטישו בשבת

ואינה מרפאה.

ויתר על כן מצאנו בר"ן (רי"ף שם ד"ה חלא לא) שגם היין מרפא מעט, אלא שהחומץ מרפא לגמרי, ואפילו הכי התירו רפואה שאינה שלמה, וברבינו חננאל (שם, ועוד ראשונים) כתב כי למפונק גם היין הוא רפואה גמורה ואסור. ולפי זה אפילו אם הסממנים שעוצרים בהם את הדם מרפאים מעט את המכה אין איסור, כי הם דומים ליין שגם כן מרפא ומותר, אבל סממנים שיש בהם כח רפואה מהותי אסור. [וראה בספר בני ציון לטאמן (סימן שכח ס"ק ל').]

איסור צובע בהנחת בגד על גבי הפצע

בספר היראים (סימן יעד) כתב להזהיר שהמתעסקים במאכלים הצובעים או בדם המכה לא יצבעו בטעות את הבגדים או המפות, כי אפילו שצביעה זו היא בדרך קלקול וכל המקלקלים בשבת פטורים, הרי לכתחילה אסור מדרבנן לעשות שום מלאכה גם לא בדרך של קילקול. וכן הזהיר תלמידו הרוקח (שבת סימן ע) ותלמידו תלמידו האור זרוע (שבת סי' סג), והובאו דבריהם בספר הכל בו (סימן לא) ובבית יוסף (סימן שכ, וסימן שכה), וכן נפסק בשו"ע להיזהר שלא לצבוע את המפה בשעה של אכילת תותים (סימן שכ סעיף כ), ולגבי הזהירות שלא לצבוע את הבגד בעצירת הדם (סימן שכח סעיף מח).

בדרכי משה (סימן שכ) הביא את דברי האגור (סימן תפד) שנחלק וכתב: כי לא מבעי לדעת הערוך שפסקי רישא דלא ניחא מותר, שהרי גם כאן הרי לא ניחא ליה בכלל המפה והבגד המושך בעמ"ג.

טיפות עיניים בשבת לפני ניתוח לייזר

יש לי ניתוח לייזר ביום שלישי, וצריך להתחיל לשים טיפות מסוימות שלושה ימים לפני הניתוח, כך יוצא שעלי להתחיל לשים טיפות בשבת, האם מותר? תשובת מורינו הרב שליט"א:

יכול להתחיל לקחת את הטיפות בשבת.³

נגינה לילד לצורך שינה

האם מותר להשמיע מוזיקה או שירה לילד בן שמונה שנים הסובל מקשיי שינה, כאשר הדבר מהווה אמצעי הכרחי להרדמתו, או שמא חלים גם עליו איסורי שירה ונגינה? תשובת מורינו הרב שליט"א:

אפשר להקל להרדים ילד על ידי השמעת מוזיקה.⁴ גם מבוגר אם יש לו צורך בכך, המיקל בזמניו יש לו על מי שישמור,⁵ ומכל מקום ראוי הוא בית אלקינו למי שיכול להימנע לשמוע כלי שיר בשעה ששוכבים כפסק הרמ"א. וראה הערה.⁶

לשבת את נשיא ארה"ב

האם מותר לשבת ולהודות לנשיא ארצות הברית על הסיוע והפעולות שנתן ה' בלב מלכים ושרים לעשות למען בני ישראל, או שמא יש בכך משום איסור 'לא תחנם'? תשובת מורינו הרב שליט"א:

מותר לשבת את הנשיא על פעולותיו, אע"פ שאסור לשבת גוי ללא צורך.⁷ ומכל מקום לכתחילה ראוי

המשך בעמ"ג ב'

על דעת הרמ"א שהאיסור רק במי שרגיל בה במיוחד. ב. צרכי הזמן: השבט הלוי (ח"ס פ"ט) וחלקת יעקב (ח"א פ"ט) מבארים שבזמנים קשים אלו, כאשר עצב ודיכאון מצויים, מותר לשמוע מוזיקה לחיזוק הרוח ולהתגברות על הקשיים. ג. מוזיקה לשם שמיעה: הרב וואנר מוסיף ומבאר שמוזיקה המקרבת לה' ומוסיפה מעלה רוחנית אינה בכלל האיסור. 6. בנידון השאלה לגבי ילד בן שמונה, יש כמה טעמים להיתר: א. גיל הילד: הילד הוא בן שמונה בלבד, וכלל לא בא בגדר "מי שרגיל" במוזיקה כדברי הראשונים. ב. צורך רפואי: הילד זקוק למוזיקה כדי להירדם, וזהו כעין צורך רפואי שיש בו משום שמירה הבריא. ג. לא לשמחה: המוזיקה אינה לשמחה והוללות, אלא להרגעה ושניה, ויש להקל בכך. ד. הקלה: מיוחדת לילדים: המשנה ברורה הזכיר במפורש שיש להקל בשירים לילדים לצורך שינה (שער הציון סק"ה). ה. צרכי הדור: בדורנו שהמוזיקה נפוצה ויש צרכי נפש מיחידים, יש מקום רב להקל. לפי זה, גם אדם מבוגר שמתקשה לישון ונעזר במוזיקה, יש לו על מי לסמוך. ומכל מקום, מי שאינו זקוק לכך, יש לו להימנע ולשקט. את פסק הרמ"א שלא לעמוד ולשכב בכלי שיר או בבית המשתה, כפשוטו.

7. כמו שנתבאר בנמרא (עבודה זרה כ.) שדרשו על הפסוק (דברים א') 'לא תחנם' באחת הדורות 'לא תתן להם חן'. מסייע ליה לרב דאמר רב: אסור לאדם שיאמר כמה נאה עובדת כוכבים זו. וכן פסק הרמב"ם (הלכות עבודה זרה פ"ה הל' ד') ובשולחן ערוך (יריד"ט קנא ס"ד). בספר החינוך (מצות תכא) כתב בטעם האיסור: משרשי

לבתי משתאות בלבד. תוספות (שם) הוסיפו שגם למי שמתענג ביותר במוזיקה - כמי שגרנד ומתעורר לקול נגינה - חל האיסור אף מחוץ לבית המשתה. רב האי גאון, (דבריו הובאו בראשונים ר"ף, הריטב"א הרא"ש) מחלק בין סוגי השירה: שירות ותשבחות להקב"ה מותרות, והאיסור נאמר רק על שירי חיבה בין אדם לחברו. והמאירי פוסק שכל שיר שיש בו שבח ותהילה לשם, כגון פיוטים ומזמורים, מותר אף בבית התנים ומשתאות, והאיסור רק על שירי הוללות ופריצות. ב. ופוסק שכל נגינה בכלל אסורה, אפילו לשם שמיעה ושלא במשתה. רק שירה בפה שלא במשתה ולשם שמיעה - מותרת. השולחן ערוך (נדרים פ"ה הל' ט"ז) פסק כדעת הרמב"ם, א"ר הרמ"א (שם) מקל שהאיסור רק במי שרגיל בכלי שיר "כגון המלכים שעומדים ושוכבים בכלי שיר, או בבית המשתה". וכן לצורך מצוה, כגון בבית חתן וכלה, הכל מותר. והב"ח והמגן אברהם נקטו להחמיר כדעת השולחן ערוך, ואף הוסיפו להחמיר שגם שירה בפה אסורה. המשנה ברורה מביא דעה זו, אך בשער הציון (פ"ק כ"ה) כותב שיש להקל בשירה כדי שהילדים ירדמו.

5. בעיקר איסור שמיעת מוזיקה המונה ברוב ישראל להקל בדבר בזמנינו, וגדולי הפוסקים מיחו בדבר. הפוסקים בדורות האחרונים נתנו כמה הסברים למנהג היתר: א. שינוי מעמד המוזיקה: הציץ אליעזר (ח"ס סימן טז) מבאר כי לאחר המצאת הגרמופון ומכשירי השמעה, המוזיקה הפכה מדבר של מותרות למלכים לדבר שגורתי, ולכן יש לסמוך

מועילות כלום בשלב זה ללא הניתוח עצמו, ולפיכך אין זה נחשב לחיזוק גוף או כיצוא בזה. עוד נראה לסמוך ולהתיר על המקלים, משום שאם לא יקח עלול בהמשך לבוא לידי סכנה, וכיון שכעת אין זה בגדר רפואה או חיזוק, שפיר יש להקל באופן שרוצה למנוע מצב שיסתכן. ע"ד ההיתר שכתבנו בצרבת לפני שמתחיל לסבול, (ע"פ שו"ת באר משה ח"ד סי' לא) שכתב להקל לבלוע תרופה טרם שהמחלה מופיעה, ועל כל נשים במקום צורך כמו בניתוח יש לסמוך על המתירים. [ובפרט בגזרת שחיקת סממנים, כמו שכתב בספר קצות השולחן (פ"ק קל"ד) שאיסור רפואה קל יותר בזמנינו משום שסתם בני אדם אינם בקיאים בשחיקת סממנים, וזה דומה למה שכתבו התוספות (ביצה ל"ה ת"ג) לגבי ריקוד, שאין אנו בקיאים לעשות כלי שיר. ואף על פי שאין נוקטים להלכה כסברת התוספות, מכל מקום מצרים הפוסקים סברת התוספות לסיף להיתר כמה דברים. וכמו כן ברפואה יש לצרף סניף זה להקל במחלות הפוסקים או אם אינו ברור אם הוא גדר חולה כל הגוף. אמנם לכתחילה אין להיתר גם בזמן הזה, וגם יש לחוש אולי יש עדיין מקומות בעולם שעדיין שוחקים סממנים בעצמם].

4. מקור האיסור מבואר במשנה במסכת סוטה (מח.). 'משבטלה סנהדרין בטל השר מביית המשתאות, שנאמר 'בשיר לא ישחו יין''. מקור נוסף הוא במסכת גיטין (י), שם שאלו למר עוקבא על מקור איסור הנגינה לאחר החורבן, והשיב: "אל תשמח ישראל אל גיל בעמים". ונחלקו הראשונים בגדר האיסור: א. דעת המקילים: רש"י (יט"ז שם) סבור שהאיסור מוגבל

הלכה למעשה

משולחן מורינו הרב שליט"א

שאלת טלית בשבת

אברך שכה להביא עימו טלית לתפילה בשבת, האם הוא יכול לקחת טלית מחבירו במתנה על מנת להחזיר לברך?

תשובת מורינו הרב שליט"א:

השואל טלית מחבירו ראוי שיאמר שנותנה במתנה על מנת להחזיר, אך גם אם לא אמר כן יכול לברך עליה.¹ אף בשבת מותר לקבלה במתנה, משום שהוא לצורך מצווה ולצורך שבת.²

1. בעיקר הדין שצריך לברך על טלית שאולו, כתב הרא"ש שני טעמים: בחולין (פ"ה סי' כו) כתב הטעם משום דאדעתא דהכי השאילה לו שיקנה כדי לברך, אך במנחות (הלכות ציצית סי' ב) כתב משום שלא פטרו טלית שאולה אלא מהלילה בה ציצית, אבל אם שאלה מציצת חיוב לברך עליה מיד. וכתב בשו"ע הרב (קונטרס אחרון סק"ג) שדעת המג"א והט"ז לפסוק כהטעם הראשון, וכך נקט המשנה ברורה (פ"ה י"ד סק"א) שכתב: ויש מחמירין וסוברין שלא לברך אלא אם כן נתן לו בפירוש במתנה ע"מ להחזיר, אך רוב האחרונים מסכימים לפסק השולחן ערוך, והטעם הוא דהא אדעתא דהכי השאילה לו שיברך עליה, וכיון שאי אפשר לו לברך אלא אם כן תהיה שלו הוי כאילו נתנה לו במתנה על מנת להחזיר, ולכתחילה בואי יותר טוב לבקש מהמשאל שיתן לו במתנה על מנת להחזיר ולא לעיכובא.

2. כמו שכתב במשנה ברורה (פ"ה שו"ק) בשם המגן אברהם (פסק"י): שאף שאסור ליתן מתנה לחבירו בשבת משום שדומה למקח וממכר שהרי יוצא מדרשות, אלא שבמתנה מותר כשהוא לצורך שבת וי"ט (כמ"כ סימן שג"ה) וכן לצורך מצוה. וראה בשו"ת תורת חסד (פ"ה).

3. דעת שולחן ערוך (סימן שכח ס"ה) כי מה שחכמים גזרו על גטילת תרופות בשבת נוגע רק למי שחש ברע, אך בריא ראוי ליטול תרופה. אמנם המשנה ברורה (פ"ק ק"ק) פסק כהמגן אברהם (סק"ג) שלבריא אסור כאשר כוונתו לחזק את בריאותו. אך נראה שבנידון זה גם לפי המשנה ברורה ניתן להקל, שכן טיפיות אינן

מרק עוף שנטף על חביתה חלבית

ראובן עומד ומגיש מרק עוף לילדים ומוציא במצקת מהסיר החם ומגיש לתוך הצלחות שעומדים על השיש, לפתע שם לב שנטפו כמה טיפות מהמצקת על בני המחבת החלבי שעמד שם ובתוכו חביתה חלבית, ורוצה לדעת מה ההלכה במקרה זה:

תשובה: קודם כל, בשביל להטיר חייבים שיהיו בביצים שישים מול הטיפות. מכיון שהטיפות הבשריות הם מין באינו מינו בביצים וזה נותן טעם, וגם כל מה שהוא יכול להוציא (הטיפות מהביצים) הוא צריך להוציא כי זה הרי ניכר האיסור [ואפי' אם כל הטיפות יכנסו לתוך הביצים לגמרי ויחבטלו בעוד זמן קצר ואפי' זה כבר לא יהיה ניכר האיסור, עדין לכאורה צריך להוציאם בשביל שלא יחבטלו לכתחילה כדחזינו ברמ"א (סימן צב ס"ו) שטיפת חלב שנפלה נגד מקום המלא צריכים לשפוך הקדירה כמה שיותר מהר, שלא יכנס יותר מהבלוע בסיר ויתבטל, ואם מזה שכתב שאפשר למעט בביטול צריכים למעט אף שלפי הכללים של איסור "ביטול איסור לכתחילה" זהו דווקא כשעושה משהו בדיינים].

ועכשיו נדון בכמה צורות שהסיפור יכול להתקיים: אם הביצים לחים ורטובים לגמרי כמו בתחילת בישול, מספיק שישים לבד ומה שרואה מהמרק שיוציאו ולא משנה אם הביצים עדיין לא כל כך חמות כי המרק מתערב בביצים (שיש בהם חלב), וזה מתבטל בשישים.

אם הביצים התבטלו והם חמים והוא רואה היכן הטיפות נפלו, מעבר למה שהוא מוציא את הטיפות מוראא שיש צריך ג"כ להוריד כדי נטילה מסיבית לכל טיפה, (ומהטעם שתמיד חוששים שאולי זה שמן ומתפשט וצריכים שישים, ואולי זה קחוש ואינו מתפשט וצריכים לאסור כדי קליפה). ואם הם קרים, לכאורה אין צורך להוריד כלום (אפי' לא כדי קליפה), כי הרי הטיפות כבר אינם חמות כמו שמוצא ברמ"א (סי' צג ס"א) שטיפה אחת כח חמותה פוסק, ועוד יותר הרי זה עירוי מכלי שני שאינו מבשל כלל, אולם, אולי לנו סיבה כן לאסור כאן כי יש דין בשו"ע (סי' צא ס"ו) שחתיכת בשר מבושלת ויש בו בקעים שנפל לחלב הרי הוא נאסר אפי' שהוא רק כי החלב נכנס לתוך בקעים, ולפי רוב הפוסקים לא מועיל שישים לזה כי אין את החום שפשיט אותו ברוח החתיכה, ואפי' הוא הדיו הכא אבל בספר יד יודעה (סי' ק"ד) מותר באופן שיש פעמיים שישים מכיון שגם אם החלב התפשט עד חמישים ותשע ואסר עדיין יש רוב מולו, לכן גם אצלנו מכיון שיש 120 מול הטיפות יהיה מותר בלי קליפה או נטילה.

אם אינו רואה היכן הטיפות נפלו הרי הם מתבטלים בכל הקדירה ברוב מדיו יבש ביבש [הטיפה עצמו מתבטל בשישים ומה שנאסר מסביבו בבדיעה הרי"ז מין במינו ומתבטל ברוב].

אם הטיפות נפלו על גבי חתיכת ביצה שבולטת מהחביתה ובחצי התחתון יש רוטב מסביבו באנו למחלוקת הראשונים המובאת בשו"ע (סי' צב ס"ב), שלדעת רש"י מחשיבים את החתיכה כאילו כולה מחוץ לרוטב, ולכן אם אין בה שישים מול הטיפות כולו נאסר וצריכים שישים בסיר מול כל החתיכה, ולדעת ר"י, מחשיבים את החתיכה שכאילו כולה בפנים וכל הקדירה מצטרפת לבטל הטיפות ואז אפי' החתיכה עצמה מותרת) ולהלכה פוסקים כשיטת ר"י ומחמירים ג"כ כשיטת רש"י (ש"ך שם), ולכן צריכים שישים בכל המחבת נגד הטיפות ועדיין צריך שגם בחתיכה הבולטת יהיה זה לבד שישים ואז הכל מותר, אבל אם אין בו שישים הוא אסור וכל שאר התבטיל מותר חוץ משיעור כדי נטילה בחתיכות שנגעו באותה החתיכה צריכים להורידם.

אם הטיפות נפלו על מסכה של המחבת תוך כדי שהוא מתבטל והיא מעלה רתיחה, הטיפה נכנסת פנימה ומתבטלת בשישים (כמו הדיו בס' צד ס"ה, שנפלה כנגד המלא) אבל המכסה צריך הגעלה, מפני שחוששים שלא הכל נכנס. ואם המחבת עדיין אינה מעלה רתיחות וזיעה, המכסה עדיין צריך הגעלה אבל לא צריכים שישים ויזהר לסלקו מעל הסיר מהר שלא יאסור הלה.

לגבי המחבת אין צריכים להגעילו, כי הרי יש בחביתה נגד הטיפות והכדי נטילה אינו חדר לתוך המחבת (אפי' אם עובי של הביצים זה פחות מ"ס כ"ד נטילה) כי אומרים שהביצים מקושר והטיפה מתפשטת רק שם ולא נכנס כלל לכלי). ויש לזכור שכשמודדים שישים מול הטיפות צריכים למדוד רק נגד הבשר (באחוזים) שבתוך המרק וכפי שנקרא בפוסקים "לפי שבוני".

העולה לדניא:

מה שהוא רואה בעין צריך להוציא ומכיון שיש כאן ודאי שישים מול הטיפות הדין כדלהלן אם הביצים רטובות (נחלי) הכל מותר. אם הם יבשות (גוש) וחם צריך להוריד כדי נטילה היכן שנפל. ואם הם קרות צריך 120 מול הטיפות כפי שהתבאר. ואם לא יודע היכן הטיפות נפלו הרי הם מתבטלים ברוב ג"כ מותר, אבל אם נפלו על חתיכה שמקצתה בתוך רוטב צריך שבאותה חתיכה יהיה שישים, ואם אין בו, החתיכה ההוא אסורה ומה שנגע בו מסירים מהם כדי נטילה והשאר כולו מותר. וכשנפל על המכסה (והמחבת מעלה רתיחות) צריך שישים בחביתה וזה מתבטל והמכסה צריך הגעלה. המחבת לא צריך הגעלה כלל.

הלכה למעשה

משולחן מורנו הרב שליט"א המשך מעמ' א'

לשבת באופן שמודים לקב"ה על שהעמיד את הגוי הזה שמטיב עם ישראל ובאופן זה לשבח⁸.

הזיק בעת הירידה למקלט בריצה (אף שקיבל התרעה 10 דקות קודם)

בבנין שלנו אין חדרי ממ"ד וכולם רצים בעת האזעקה למקלט המשותף. מכיון שיש דיירים רבים בבנין, בדרך כלל מתחילים לרדת למקלט מיד בהגיע ההתרעה הראשונה (10 דקות לפני הגעת הטיילים מאיראן) והאחרונים מגיעים עם האזעקה (דקה וחצי לפנייה). באחת מקומות הבנין יש אדן חלון רחב ואחד השכנים השאיר עליו את המחשב הנניד שלו. אחד השכנים שהתעורר רק מהאזעקה במהירות במורד

המצוה, כי הדיבור עושה רושם בלב האדם ולפעמים הדברים עושים רושם בלב כל כך עד שחייב עליהם מיתה בידיו שמים. ואפילו המחשבה קובעת וכו' ואם יקבע במחשבתו יעלה על שפת לשונו חן עכ"ל. הוא נמשך אחריהם או הוא או בניו בשמעו אביו משבחים ויבא להתחבר עמהם, ואולי לימוד מעשייהם הרעים. ולכן נמנענו מלתרונת הקדושה מצאנו בעכ"ל תועלת וכן, וכן במחשבתו וכן בדבורו וכן במעשה, ושלא לתן להם מתנת חנם וכו' וכן נמנענו בכך מלהתחבר עמהם ומרדוף אחר אהבתם ומלהתערב עמהם וללמוד שום דבר מכל מעשייהם הרעים לעולם.

8 מצאנו כמה אופנים של היתר באיסור זה: א. אם מכיון בשבחו להודות להקב"ה שברא בריה נאנו כזו, מותר (שו"ע ס"ב). א. אם יש תועלת לישראל מנתינת השבח, כמו לשבח פועל על עבודתו, כמו שמצינו (ח"מ סי' רט"ז) שמוטב לתת מתנה לגוי המכביר את ישראל לישראל, א. אם מתוך השבח יוצא שבה לישראל, כמו שסיפרנו בשבח גלות כדי להבין את גדולת דוד כמו שאמר בגמרא (סוטה מב) - לאודועי שבחיה דדוד. ד. מפני דרכי שלום, כן מובא בתוספות (עירובין סד), דאיכא דרכי שלום, אין בזה איסור דלא תחנם. והטעם בזה, דכל שיש בזה דרכי שלום הרי זה מותר משום דהוי כמכירה, כיון שעל ידי כך אינם מתירים בישראל ועושים להם רעות, וגורם שיהיו עמהם בשלום ויעשו להם טובות או על כל פנים לא יתגורו בהם לעשות ער, והוי כשכרנו או מכירו שמוטב לתת להם מתנת חנם. ובשו"ת שי שאין (סימן ק) הדברים של דרכי שלום הוא מאחר שגלול על ידי כך לבוא לידי סכנת נפשות. ה. הכרת הטוב לגוי, כ"כ הגר"ש אלישיב (הערוך ובינו הגר"ש שבת לג) ליישב מה שרבי יהודה שיבא את הרומאים על מעשייהם, שאע"ג שדרשו מלא תחנם - לא תתן להם חן, דהיינו שלא לשבח אומות העולם, זה דווקא לשבחן בסתם, אבל כשעושים טובה ודאי צריך לשבחן משום הכרת הטוב, ולא חשיב בכלל לא תחנם. ה. עוד נחלקו הפוסקים אם יש איסור לא תחנם בגויים שאינם עובדי עבודה זרה, לפי הבית יוסף והב"ח (סי' קנ"ט שם) האיסור הוא בכל גוי, אולם הרשב"א והמאירי הקלו בזה, ובשו"ת יביע אומר

(ח"י סי' מא) הביא הרבה פוסקים שהעידו שנוהגים להקל לענין מכירת בתים, ושאלו מן היה רואה את הרשב"א והמאירי לא היה חותך להחמיר, וכן צריך סבא זו בשו"ת בצל הכהמא (ח"א סי' מו). בנידון ג' אם הוא נוצרי, הרי הוא מאמין בקב"ה, כפי שאומר זאת כל הזמן ומשבח את הקב"ה בכל הזדמנות, אלא שיהא כי למעשה לא אפשר לסמוך על היתר זה לבד שאינו עובד עבודה זרה, אך מכל מקום יש להטיר גם מצד הטעמים האחרים, ונכון וראוי לשבח

למכור, כי הדיבור עושה רושם בלב האדם ולפעמים הדברים עושים רושם בלב כל כך עד שחייב עליהם מיתה בידיו שמים. ואפילו המחשבה קובעת וכו' ואם יקבע במחשבתו יעלה על שפת לשונו חן עכ"ל. הוא נמשך אחריהם או הוא או בניו בשמעו אביו משבחים ויבא להתחבר עמהם, ואולי לימוד מעשייהם הרעים. ולכן נמנענו מלתרונת הקדושה מצאנו בעכ"ל תועלת וכן, וכן במחשבתו וכן בדבורו וכן במעשה, ושלא לתן להם מתנת חנם וכו' וכן נמנענו בכך מלהתחבר עמהם ומרדוף אחר אהבתם ומלהתערב עמהם וללמוד שום דבר מכל מעשייהם הרעים לעולם.

9 כמו שכתב בשולחן ערוך (סי' שנת ס"א): אסור להזיק ממון חברו ואם הזיקו אפי"פ שאינו נהנה חייב לשלם נזק שלם בין שהיה שוגג בין שהיה אנוס, אמנם דעת הרמ"א (שם) כשיטת הראשונים שבאונס גמור חייב. ברם קשה לומר שבזמן אזעקה מדובר באונס גמור, כי עדיין אפשר להזהיר שלא יזיק, ודאח בהערה להלן.

10 כדין רץ בערב שבת בין השמשות פטור (שו"ע שם ס"ח). אך שיש להשיב ע"ז: א. בחוות יאיר (סי' רז, הביא בפתי' שם ס"ק ג) כתב שרץ ברוח פטור רק ב'הזיק' ממלא, ולא ב'הזיק' בדיינים, וכן בשו"ע מיירי בהזיק המהלך ע"י הרץ. ב. נחלקו הפוסקים אם פטור זה הוא ברץ לכל דבר מצווה או רק בערב שבת, (חוות יאיר שם, י"ט של שלמה פ"א סי' כג, ודאח ביאור הלכה סי' רג, שו"ת ענין יום טוב סי' טו). אלא שלפי הטעם שכתבו שבערב שבת הוא פטור משום שהוא בהול, אל"כ באופן שהיה לו להיבלה, הרי זה נאסר כרץ ברוח להיפטר בהזיק, ויש להעיר שבנידון שעסק בו החותם יאיר לגבי קידוש לבנה, שם היה המעשה פגוע והזיק בחנות שם, וכתב שם שקידוש לבנה אינו צריך להיות בבהלה, ולא חילק בין הזיק להזיק, ועוד יתכן לומר שאפילו אם יש לחלק בין הזיק להזיק, מכל מקום בפיקוח נפש, יתכן שיויר הפוסקים שאפילו בהזיק יהיה פטור.

11 נחלקו הראשונים בהזיק באונס גמור: הרמ"א (שם) פסק כשיטת תוספות (כ"כ דברי נבוכים) שבאונס גמור פטור. ודעת הרמב"ם (כ"כ דף פב) שאונס המזיק חייב גם באונס גמור. ובש"ך (שם סק"א) פירש את דעת הרמב"ם (הכלות וכול ממוק פ"ה הל' א) והשו"ע (שם) שגם באונס גמור חייב, דלא כהכסף משנה והגר"א (שם ס"ב) שגם דעתם לפטור. אמנם כתב הש"ך (שם ס"ב) שבאונס שהוא פטור זהו דווקא כשהזיק בלא מתכוון, אבל מי שהזיק במתכוון אפילו אונס גמור חייב כמו נרדף ששבר את הכלים (סי' שס"ב). לפי זה לכאורה גם באופן שהיה אנוס לגמרי היה מקום לומר שמאחר שהוא כנרדף שהוא רץ להציל את עצמו, לפי שחייבו. אמנם באמת לפי דעת הראשונים שהמזיק באונס פטור, קשה מדוע נרדף חייב לשלם, הלא הרי הוא גמור שהיה בהול להציל את חייו. וכתב הגר"י זילברשטיין שכל מה שנרדף חייב לשלם, היינו דווקא באופן שהיו כלים בדרך, וכדי להציל את עצמו היה צריך לדרוך על הכלים על מנת להינצל, לכן חייב משום ש'נהנה', שהציל חייו על ידי כלי חבירו, אבל באופן שלא היה צריך להציל עצמו, ורק הזיק כלים בלא כוונה, חייב לשלם רק כמזיק, ולא כנהנה, ואם היה אונס גמור פטור לשלם. ובאופן אחר יש לומר, שהפטור של אונס הוא מפני שאין המעשה מתייחס אליו כמו שכתב ברמב"ם (פ"ז מחובל ומזיק ה"ד) שזו

חתול שמפריע באמצע שמונה עשרה

עקב המצב המלחמתי בארץ קורה שטיות מתבטלים מפעם לפעם, וצריכים למצוא דרכים חלופים כדי להגיע לארץ ישראל. הדרך הכי קלה, הוא עם עצירה בקפריסין, ומשם להמשיך טיסה לארץ. מטבע הדברים לא תמיד יש טיסות המשך מיד, וכשיש המתנה של כמה שעות עד הטיסה הבאה, יש הרבה שיוצאים להפאקים בעיר לרננה, שנמצא ליד השדה התעופה.

אחד הפאקים הידועים הוא ליד אגם המלח קרוב לשדה התעופה, ממש מקום מרהיב ומרגיע. קבוצה יהודים שהגיעו לשם על מנת להתפלל שחרית בבנין, מצאו כמה שולחנות פיקניק עם צללה והתחילו להתפלל. מה שלא ידעו הוא שבפאק המדובר מסתובבים עשרות חתולים, ומבקשים אוכל מהתיירים, שלרוב מאכילים לחתולים ברוב חמלה.

הכל התנהל כשורה עד שהתחילו שמונה עשרה, ואז הגיע חתול שרצה לאכול וביקש בנימוס בהשמעת קול 'מיאו'. כשאף אחד לא הסתובב לכיוונו התחיל החתול לדפוק קלות על הרגליו של המתפללים כדי לקבל תשומת לב. אנשים שעמדו באמצע התפילה לא ידעו האם מותר להפסיק ולעבור למקום אחר, או עליהם להמשיך ולהתפלל למרות ההפרעה הגדולה.

תשובה: במשנה במסכת ברכות תחילה פרק אין עומדים מובא, שאפילו נחש כרוך על עקבו, לא יפסיק [כל זמן שאינו מסוכן]. וברבינו יונה כתב "ואע"פ שאין לו להפסיק ולדבר, אפ"ה יכול ללכת כדי שישליכו מעליו, מאשר מצונו הליכה שנקראת הפסקה בשום מקום".

בש"ע סימן ק"ד ס"ג כ' ואפילו נחש כרוך על עקבו לא יפסיק וברמ"א הוסיף אבל יכול לילך למקום אחר כדי שיפול הנחש מרגליו. והט"ז בסק"א ועוד, מקשים על המחבר כסותר עצמו במה שכתוב שם בס"ד דבענין אחר אין לו לצאת ממקומו, ובמקום שאסור אפילו הליכה לבדה ג"כ אסור, עוד הקשו מזה שמוכר בהלכות יוה"כ סימן תרכ"א ס"ד, שאסור לחזן לזוז ממקומו בשביל לכרוע, ומשמע שהליכה נחשב להפסק.

ובביאור הגר"א סובר שחלקו בזה המחבר והרמ"א ולפי המחבר אסור לזוז ממקומו כשיש שם נחש כרוך על עקבו, אך לפי הרמ"א מותר ללכת, ורק דיבור אסור. יסוד מחלוקתם הוא בפירוש המשנה אפי' המלך שואל בשלומו לא ישיבנו, ואפי' נחש כרוך על עקבו לא יפסיק, דהשו"ע סובר דהליכה הוה הפסק, מפרש המשנה לא ישיבנו היינו דיבור, והרבותא בנחש הוא דלא יפסיק אף בהליכה. והרמ"א ס"ל כמש"כ התר"י שם, דלא יפסיק ג"כ הפירוש דיבור, דלא מצינו בשום מקום דהליכה נקרא הפסק.

לגבי דעת המשנ"ב בזה מצונו שמדבר בנידון במשנ"ב ובביה"ל בזה, בסק"י על דברי המחבר כותב וז"ל, לא יפסיק - ר"ל ע"י דיבור, כגון לומר לאחר שסיימה, וכן כל הסעיף זה ושאר זה שמוכר הפסק, מירי הכל ע"י דיבור, אבל ע"י הליכה מותר, שהליכה לא נקרא הפסק, ודוקא הכא שהוא לצורך להסיר הנחש אף דתלינן דמן הסתם לא יהיה סכנה אבל שלא לצורך מקרי הליכה ג"כ קצת הפסק, וכמו שפסק המחבר בס"ב עכ"ל ומדבריו נראה שלכל צורך יהיה מותר ללכת ממקום למקום.

אך בביה"ל ד"ה לא יפסיק, אחרי שהוא מביא את דעת הגר"א מסיים וז"ל ולעומתה לא הכריע הגר"א כאיזה שיטה, ונראה דיש לנהוג כמו שהעתיקת במ"ב סק"י דבמקום שיש צורך גדול יש לסמוך על המקילים דהליכה אף חשיב הפסק כי כן הסכימו כמה אחרונים ע"כ. ויוצא שבמשנ"ב הקיל במקום צורך אך בביה"ל לא הקיל אלא לצורך גדול.

העולה לדינא:

אם יש הפרעה גדולה באמצע התפילה כבעל חי המודגנו, מותר לו לילך ממקומו, ולדעת הגר"א המחבר אסור, ולכן יש יותר צד לאחינו בני הספרדים להחמיר בזה לפי הגר"א, אך שאר הפוסקים סוברים שמותר גם לפי המחבר.

משמרת שהיא מיוחדת אצל כל העולם למלאכתה ואין בה עניין של מלאכת מלכו. ודחה הראיה מנדה כי היא ניקתה קודם לכן במים, ומה שאחר כך ממשיך לדמם מותר כי זה רק גרמא. [ואם כן מותר להניח בגד אחרי שניקה את הפצע במים, ואפילו כאשר סביר שאחר כך יתחדש הדימום].

וכתב בקצות השלחן (סימן קלו ס"ק א') כי לדברי הכל יש להתיר להניח תחבושת או ממחטה לעצירת הדימום, שהרי התחבושת מיוצרת במיוחדת למטרה זו ואינה עומדת בשום צד לצביעה, ולדברי שו"ע הרב יש להתיר עוד אפילו בבגד שהוה הוא ידוך לעצור בו את הדם. וכן כתב שמירת שבת כהלכתה (סימן יד ס"ק כא, סימן לה ס"ק יט) להקל, וכן הביאו בארחות שבת (פרק טו דין סא הערה פח).

אמנם הגרש"ז א"עירבאך (שמירת שבת כהלכתה סימן יג הערה סד) דחה את הראיה מבדיקות שבעה נקיים הנעשים גם בשבת, וכתב לחלק כי אישה הנטהרת אינה מבקשת לצבוע את הבד, אלא רק להביא את המראה הבדיקה אל הרב, ולכן המהות של עד בדיקה הוא כמו כפיית להביא על גבי אל הרב את המראה ולא מהות של צביעת הבד, וכתב שגם בטעם זה אין די, ורק בצירוף הסכרה של שולחן ערוך הרב שאין מקפיד על ליבונו מותר.

ועל פי זה פסק הגרש"ז א"עירבאך (שמירת שבת סימן לג סעיף כ ובהערה צב) שאין לבדוק את השתן של חולה על ידי קיסמים המשנים את צבעם במקרה של חולי, שכן בזה העניין לשנות את צבע הקיסם כדי שבעד על החולי. אלא ששוב חזר הגרש"ז להסתפק לפי שהצביעה במשכן הייתה להנאת הצבע עצמו, ובקיסם הצביעה אינה להנאת הצבע אלא כדי לדעת על ידו האם הנבדק חולה.

ונראה כי גם הגרש"ז א"עירבאך דן על דברי על שו"ע הרב דווקא באופן שהחולה מבקש שהצבע יופיע על גבי הקיסם ויש כאן מלאכה דאורייתא, אלא שהוא נעשה בדבר שאינו עומד לצביעה, אבל באופן של אכילת תותים והמפה מתלכלכת או באופן של ירידת דם והתחבושת מתלכלכת שהצביעה מקלקלת. ופסקי רישא דלא ניהא ליה, ובדרך כלל, לא דן הגרש"ז לאסור. ולכן הגרש"ז דחה את הראיה מבדיקות של שבעה נקיים שבהם חפצים בצבע על עדי הבדיקה, אבל לא דחה את הראיה מנתינה המוך שמותרת גם לשיטתו מאחר שזה מלאכת קלקול.

ומטעם זה הגם שבשמירת שבת כהלכה (סימן לג סעיף כ) לגבי בדיקה בקיסמים הביא את דעת הגרש"ז שאסור, לגבי אכילת תותים (סימן יד סעיף כא) ולגבי תחבושת (סימן לה סעיף יט) לא הזכיר את דעת הגרש"ז האוסר, כי במקרים אלו שהצביעה מקלקלת לא אסר הגרש"ז.

ולדינא, מאחר וחשש איסור צובע ממתמ הדם הוא בדרך קלקול ובפסיק רישא דלא ניהא ליה, ומאחר ועיקר דין צביעה בדרך כלל עומד במחלוקת ראשונים ואחרונים, ודעת המשנה ברורה שיש להקל במקום הצורך, נראה שיש לסמוך באיסור קל דרבנן על הכרעת שו"ע הרב והאבני נזר להקל לכתחילה בהחבשת ובטישו שלא עומדים כלל לצביעה, וכן היא הכרעת שמירת שבת כהלכתה.

שלא לדחוק על המכה

אף שנתבאר דרכי ההיתר להניח תחבושת או ממחטה על המכה, אסור לדחוק בידו על המכה להוציא הדם מחובר בבשר שזה איסור חובל ומפרק, וכן זוהר ששולחן ערוך (סימן שכח סעיף מח), אלא רק לאסור את הדם והליחה שכבר יצאו ממחזור הדם והם כנוסים בפצע (משנה ברורה שם ס"ק פט, קמז).

להלכה:

א. מותר להניח מגבת או סמרטוט לעצירת הדימום, לפי שאין במעשה זה גדר רפואה למכה, אלא רק מניעת המשך הדימום.

ב. נחלקו הראשונים אם יש איסור צובע דרבנן בהנחת בגד על גבי דם, וכתבו הפוסקים שיש לרחוץ ולנקות את הדם לפני נתינת הסמרטוט על המכה, כדי לחשוש לשיטת הראשונים שיש איסור צובע בכך. אמנם דעת שולחן ערוך הרב שמותר לפי כל השיטות לשים על המכה בגד שאין הדרך לצובעו, גם כלי לשטוף את המכה. ולדעת האבני נזר אין להקל כאשר רק בעל הבית ייחד בגד זה לחבישה, וגם אצל שאר כל בני אדם הוא מיוחד לחבישה.

ג. הפתרון המרווח ביותר שאנו מציעים להשתמש בו: להניח תחבושת מקצועית או ממחטת נייר (טישו) שאינם עומדים לצביעה ובהם אין חשש צובע, וגם אין זה דרך רפואה. אך גם באופן זה יש להזהר שלא ללחוץ על המכה להוציא דם. ד. ואולם הנחת רטיה שיש עליה חומר רפואי כלשהו אסורה משום גזירת חכמים על השימוש ברפואות בשבת, מלבד כמובן במקום שיש חשש לזיהום רציני וספק פיקוח נפש.

ומותר, אלא גם לאוסרים בפסיק רישא דלא ניהא ליה, נראה שמותר כי צביעה זו היא בדרך כלל שחרי אין דרך לצבוע באלו הדברים. אמנם בשו"ע השמיט הרמ"א את שיטת האגור שהתיר.

בספר עולות שבת (סימן שכ ס"ק לו) הביא תשובת הרדב"ז (ח"ד סימן קלא) שהביא לדברי היראים, וכתב עליהם: "ואנחנו לא ראינו מימינו מי שניהר בזה, ובודאי דחומרא יתירה היא, דאין זה דרך צביעה אלא דרך לכלוך, כי הא דאמרין גבי עובר אדם במים (שאינו חושש למלאכת מלכו כי הוא דרך לכלוך). תדע שרק דרך לכלוך, שהרי אינו צובע כל הבגד אלא נעשה כתמים כתמים, וכיון דאיכא תלת לטיבותא (- מקלקל, אינו מתכוון בפסיק רישא, ודרך לכלוך) אין לחוש, והמחמיר תבוא עליו ברכה". וכתב העולות שבת כי דברי הרדב"ז אינם מחוורים ואין להקל.

גם במגן אברהם (סימן שכ ס"ק כד) השיג על דברי הרדב"ז, שלדינא (סימן שב סעיף ט-י: וראה שם משנ"ב ס"ק לט) אנו מחמירים במלאכת ליבון שאסור גם בדרך של לכלוך, והוא הדין במלאכה צובע שיש לאסור גם בדרך כלל.

אולם במחצית השקל (שם) הפנה לאליה רבה (סימן שכ ס"ק כד) שנחלק על העולות שבת והמגן אברהם, לפי שמלבד שגם דעת האגור להקל וכהרדב"ז, הרי הכרעת הרמ"א היא (סימן שכ סעיף י) להקל על פי המנהג בליבון דרך לכלוך, ואם כן הוא הדין בצביעה דרך לכלוך שיש להקל (אף שהשמיטו ברמ"א). וכתב כי לכן נראה להקל בבגד לכן שאין אפשר בדרך אחרת. ובעצירת דם בבגד הצבוע באדום כתב להקל בשופי, שהרי אינה מביא כל תועלת, אולם דעת המגן אברהם (שם ס"ק כה) לאידך גיסא, כי בצבע הבגד חמור טפי, שהרי אינו מקלקל. ומלשוננו נראה שהמחצית השקל הסכים עם הכרעת האליה רבה במקום שאי אפשר בדרך אחרת. [וראה עוד במחצית השקל סימן שכ ס"ק נב].

בשולחן ערוך הרב (שם סעיף כז) הביא את ב' הדעות, וכתב שראוי להחמיר ובפרט בבגד צבוע אדום שאינו מקלקל. גם ערוך השולחן (שם ס"ק י) הכריע שיש להחמיר כיון שאפילו אם אין ליבון בדרך כלל, שמה צביעה יש בדרך כלל.

אמנם בגליון רעק"א הפנה לספר בית אהרן שהביא ליקוטים מהחכם צבי ושמ הסכים החכם צבי לדעת הרדב"ז. כיום נדפסה התשובה בשו"ת חכם צבי (חלק ב סימנים יד, לב) ושמ הביא את דברי "ספר הזכונות" שחשש לדעת היראים, וקיבץ ראיות רבות להוכיח שאין לחשוש לזה, והוכיח גם ממה שמותר לבעול בתחילה בשבת (כתובות ז:) אפילו שנהגו לפרוס שכולה לראות שהכלה בתולה, וראה עוד לקמן.

ולדינא המשנה ברורה (סימן שכ ס"ק נט) כתב "דיש לסמוך עליהם היכא דאפשר לו ליהרר בזה". וכן כתב עוד לקמן (ס"ק קמו) ע"פ הח"י אדם (ח"ב כלל כד סעיף ו). גם ביביע אומר (חלק ה. או"ח סימן כח אות ב) כתב כי הגם שבשו"ע הביא לשיטת היראים שיש להזהר שלא ללכלך את המפה בתותים, היינו דווקא כאשר ניתן בקלות להזהר מכך, אבל באופן שצריכים מותר כי הצביעה היא פסיק רישא באינו מתכווין שלא ניהא ליה, ושיטת השו"ע בכל מקום, לדעת היביע אומר, שרק לכתחילה יש להזהר שלא לעשות מלאכות בפסיק רישא שאינו מתכוון ולא ניהא ליה.

הנחת תחבושת או ממחטה על המכה

ומשכן לכאורה לכתחילה אין להשתמש בממחטה כדי לעצור את הדם, וכל שכן לא בבגד אדום שאין הצבע קלוקל לו. ויש להחזיק בתקנה שכתב השו"ע (סימן שכ סעיף מח) שלפני השימוש בתחבושת יש לנקות את המכה במים או ביי, ורק אחר כך להניח את תחבושת על המכה.

אלא שבשולחן ערוך הרב (קונטרס אחריון לסימן שב) יצא לחדש, כי כל מה שאסור מדרבנן ללבן גם בדרך כלל הוא דווקא במפה שדרכה בליבון, אבל 'משמרת' (כ-לי לסימן יי) שאין דרך נקוהת אין לחוש ליבון הנעשה בדרך של לכלוך. וכן באיסור צובע כל האיסור מדרבנן לצבוע גם בדרך כלל, היינו דווקא במפה שדרכה בצביעה, אבל בגד שאין דרכו בצביעה כלל מותר גם לכתחילה. והוכיח הדבר ממה שנפסק (שו"ע סימן שג סעיף טו) שמותרת אישה נדה לצאת במוך אפילו שהוא בוודאי נצבע, והיינו 'במוך שהתקנה לנדתה' שאין לו תשמיש אחר ואינו עומד לצביעה, ולכן אין בו כלל הגדרת מלאכה צובע. ועוד כתב להוכיח סיוע זה שאם לא כן, גם בדיקות טהרה יאסור בשבת, ונמצא שאין לאישה שבעה נקיים.

וראה גם בחידושי חתם סופר (כתובות ה: ד"ה ויש לעיין) שכתב להוכיח כעין זה ממה שמותר לקנח דם בתולים במפה כיון שאינו צריך לצביעה רק לידיעה שהיא בתולה, ולגבי המפה עצמה היה ליה דרך לכלוך מותר. וכעין ראה זו כתב החכם צבי (שם).

בשו"ת אבני נזר (או"ח סימן קעה) כתב להשיג על ראיות שו"ע הרב, ולדינא כתב (שם סימן קסה) לחלק בין דבר שיכול לשמש כבגד אלא שהוא ייחד אותו לסגן בו את היין, ובין

אופן סלסול הפיאאות בשבת

ט. יש למעט בשבת בסלסול הפיאאות, שאלו שרגילים לסלסל פיאאותיהם כל הזמן ובכל כמה רגעים תופסים השערות ומסובכים לכאן ולכאן קרוב לפסקי רישיה שיתלשו שערות ע"י זה, וכבר כתב הגר"ח פאלאג'י על רבינו האריז"ל שפעם אחת שכח והניח ידיו על זקנו בשבת ולא הניחה עד מוצ"ש כדי שלא יגרום לתלישת שער ח"ו (קצוה"ש).

איסור סחיטה

י. סחיטת שערות בשבת היא איסורא דרבנן (מ"ב ס"י ש"כ סק"ה), לכן צריך לזהר שלא לסלסל פיאאותיו בשבת כשהם רטובים ממים כגון לאחר טבילה, אלא ימתין מלנגוע בפיאותיו עד שלא יהא רטובה באופן שטופח על מנת להטפח והיינו שהיא רטובה כ"כ שיכולה להרטיב דבר אחר, אך במקום צער כגון שיש לו צער עקיצה יש אומרים שמותר לחוך בשערותיו ולא גזרו אז סחיטה בשערות (מנחת שבת ס"י פ).

יא. מחלוקת הפוסקים אי שייך סחיטה בשערות שבתוך המים י"א שאם המים חוזרים לבסוף שוב לשערות אין בהם איסור סחיטה (ש"ש פ"ד הע' ט'), וי"א שאין נפקא מינה ובכל אופן אם סוחט שערותיו בעוד שהם שקועים תוך המים או מחוץ למים שיש בזה איסור סחיטה (ש"ת קנה בשם ח"ג ס"א א).

הלכה למעשה

יב. כדי שלא להיכשל בעת שמסלסל הפיאאות באיסורים חמורים יש לסלסל רק באופנים דלהלן: א) שהפיאות הוא מסולסל במקצת ואינו מוסיף בסלסול אלא קצת כדי לייפותו. ב) שיעמט בסלסול הפאות. ג) ששערותיו אינם מסובכים ומקושרים או חלושות. ד) לסלסל בנחת ולא במהירות. ה) שלא יהא רטובה טופח על מנת להטפח.

התזה ספרי ונתינת ג'ל

יג. אסור למשוך השערות בכל מיני משחות שמחזק ומדביק השערות זו בזו משום איסור בונה (ביה"ל ד"ה לחוף), ואם מחליק השערות ע"י המשחה נוסף בזה גם איסור של ממרח (מ"ב סק"א).

החלקת שערות

יד. כמו שביארנו שאיכא מחלוקת האחרונים טעם איסורו של החלקת השער, ש"א שהוא משום חשש תלישת שיער וזה שיטת רובא דאחרונים ולשיטתם מותר להחליק השערות של הבנות בנחת ולתחוב סיכה בשערות כדי להחזיקן באופן שליכא חשש תלישה, וכן התירו לחלוק השערות במסרק רכה, משום שבהחלקת שער ליכא חשש שמה יגרום לתלישה כשמסרק במסרק רכה, אך בתנאי שיהא מיוחדת לשבת כדי שלא יהא מחזי כעובדין דחול (מ"ב סק"י).

טו. וי"א שטעם איסורו של החלקת שערות הוא משום איסור בונה (קצוה"ש), ולשיטתו אסור להחליק שערות הבנות בכלי או בידיו אפילו בנחת וכן אסור לתחוב סיכה כדי להחזיקן, אך להחליק השערות באצבע בעלמא מותר, כיון שתקין כזה שנעשה ע"י אצבע אינו בכלל בונה, אבל לסדר השערות בלי לחלוק השער לכאן ולכאן ושביל באמצע באופן שליכא חשש תלישה מותר כיון שאינו עושה מעשה בנין, וכן מותר לעשותו במסרק רכה שמייוחדת לשבת, ומותר אז אפילו לתחוב סיכה כדי שהשערות לא יהיו מפוזרות.

לגלגל שערות הזקן

טז. יש לזהר כשמגלגל שערותיו שלא יהא חשש תלישה כיון דדמי להחלקת השערות, וחשש בונה ליכא כיון שרק אנשים יחידים נוהגים כן לכן אינו נקרא תיקון בשערות ולא נכלל בכלל בונה (קצוה"ש), ופשוט שיש לזהר שזקיני לא יהא רטובה כשיעור שטופח על מנת להטפח.

א. בסלסול הפיאאות בשבת יש לזהר לסלסל שיהא באופן המותר וע"י זה יקיים מצות התנאה לפניו במצות בהידור רב, ולכן צריכים לתת לב ביותר שלא יבוא לעבור שום איסור שאסור לעשות בשבת, ובפרט בג' איסורים דלהלן: איסור בונה, איסור גזוז, איסור סחיטה.

איסור בונה

ב. בשו"ע (ס"י ש"ג ס"ו) מובא שאסור לקלוע שערות בשבת משום דדמי לבנין, וכמו שמצינו שיש מקומות שקורים ל'קליעה' בינתא, ופסקין שאיסורו היא אינו אלא מדרבנן מפני שאינו בנין ממש אלא היא דומה לבנין (מ"ב סק"ב), וכן לסתור הקליעה אסורה בשבת משום שהיא דומה לסותר (שו"ע שם).

ג. עוד מובא בשו"ע (שם) מחלוקת המחבר והרמ"א אם מותר לחלוק השערות היינו שמחלקים השער לכאן ולכאן ועושים שביל באמצע, המחבר סובר שמותר לחלוק השערות, והרמ"א סובר שבכלי אסור לחלוק משום חשש תלישת השערות אבל באצבעו נהגו להקל (מ"ב סק"ד), כיון שאין חשש תלישת שער אלא בכלי, ודעת המחבר שמותר היא כיון שאין מתכוונים לזה ואין כאן פסיק רישא, וי"א שטעמו של הרמ"א הוא משום איסור בונה שעל ידי שמתקן השערות לכאן ולכאן היא כעין בונה, ולכן דוקא באצבע בעלמא נהגו להקל שתקין כזה שנעשה ע"י אצבע אינו בכלל בונה (קצוה"ש ס"י קמו).

ד. ודנו הפוסקים אי בסלסול הפיאאות שייך איסור בונה אי משום דדמי לקולעת שער אי משום דדמי להחלקת שער, איכא פוסקים שמדמים סלסול לקליעה (תפארת ישראל על משניות) וכן הוא בשו"ת מנח"י (ח"א ס"י פ), ויש שמדמים סלסול הפיאאות להחלקת שיער (קצוה"ש), ויש שאומרים שאין כלל איסור בונה בסלסול הפיאאות אם אינו דרך קליעה (ש"ת מהרש"ם ח"ח ס"י נד).

ה. למעשה נפסק בקצוה"ש שאלו אנשים שיש להם פיאאות מסולסלים ואינו בונה לסלסל חדש אלא מוסיף קצת על הסלסול, מותרים הם לשזרם ולקבץ פיאאותיהם לייפותם קצת כדי שלא יהא מפוזרות ומסדרן ע"י סיבוב אחד או שתיים שאין זה בגדר בנין כלל, וזה לימוד זכות גדול על הנהוגים להקל.

ו. ואין נפקא מינה באיסור זה בין אנשים גדולים לילדים קטנים שאף לילדים אסור לסלסל משום חשש בונה, ולכן לא להעמיד הפיאאות שלהם בסיכות ובקרים כדי שהפיאות ילא משוזרות (מנח"י שם), אבל אם הפיאאות כבר מסולסלות ומסודרות ותוחבן בסיכות ובקרים רק כדי להחזיקן שלא יתפור השערות מותר, מפני שאינו בונה כלום אלא מעמיד המתקיים כבר.

איסור גזוז

ז. התולש שערות בשבת חייב משום גזוז (שו"ע ס"י ש"א), ומשום זה אסור חז"ל החלקת שערות (מ"ב סק"ד) ולסרוק השערות במסרק (שו"ע ס"ו ס"ז) וכדו', וכל דבר שאפשר לבוא לידי חשש תלישת שער, ולכן לסלסל הפיאאות בשבת במסרק היא איסור דאורייתא שאי אפשר שלא יתלש שערות ע"י זה, ואפילו במסרק רכה אסור לסרוק דהוי פסיק רישא (שו"ע שם).

ח. לסלסל הפיאאות בידיו מותר בתנאי שמקבץ שערותיו בנחת באופן שאין בה שום חשש שיבוא לידי תלישת השער, ואז אף אם נפל שער על ידי זה אינו חושש, שדבר שאין מתכוון מותר וכן במציאות נמי אינו צריך להיות שיפול משערותיו (מ"ב סק"ח), אבל אם שערותיו מסובכים ומקושרים או ששערותיו חלושות שנעקרת מהשושש בקלות אסור לסלסל פיאאותיו בשבת, משום שבוודאי יבוא לידי חשש תלישה.

לתפוס ממון ממי שחושד בו שגנב אותו

במשרדו של זבולון מונחים מיד פעם סכומי כסף במזומן על השולחן או בארון בגלוי לעיני כל, בוקר אחד הופתע לראות ששך 5000 ₪ שהניח לילה קודם במקום גלוי אבד כאילו בלעה אותו האדמה. לאחר שחשב מי יכול להיות שידו היתה במעל, והיות ולא היו ניכרים סימני פריצה או כניסה של גנבים בלתי מזוהים, החליט שעובד הניקיון ששהה במשרד בלילה הוא אשר ידו היתה במעל, בכדי לא להכנס לעימותים וויכוחים מיותרים כדרכו של זבולון, החליט לעכב ממשכורתו של המנקה את סך ה 5000 ₪ שנעלמו היות והוא בטוח שהוא הגנב, אמנם המנקה שלא היה מודע לחשדות נגדו מכחיש את המיחוס לו, האם מותר לזבולון לעכב את המשכורת של המנקה שחושד בו?

תשובה:

בגמרא בפרק אלו מציאות (ב"מ כו:) אמר רב נחמן ראה סלע שנפלה משנים חייב להחזיר (למאמר מדין השבת אבידה) מאי טעמא האי דנפל מיניה לא מייאש מימר אמר מכדי אינש אחרינא לא הוה אלא האי, נקיטנא ליה ואמינא ליה אנת הוא דשקלתיה. ומבואר דהמאבד שהלך רק עם איש אחד בדרכו אינו מתיאש משום שהוא חושב שיוציא את זה מחבירו שהלך עמו ואף האמת היתה שהכסלע נפלה לארץ. וכן ביאר הרא"ש (ס"י ט') 'ולא מייאש מינה לעולם כי ברור שזה לקחה והיום או לאחר יתפוס משלו'. ובשו"ע (סימן ע"ה ס"י) כתב הרמ"א יש אומרים דמשביעין היסט על טענת שמה כשיש רגלים לדבר כגון שהיה שמעון בבית ראובן ומצא ראובן תיבתו פרוצה וניטל ממנה והיא חושב בשמעון, יכול להשיביו וכן נראה להורות. ובסמ"ע (ס"ק מ"ט) כתב 'מכל מקום נראה דאם תפס בעל התיבה משל שמעון בלא עדים תפיסתו תפיסה'. וראיה לזה ממש' ב"מ כו: וכדברי הרא"ש לעיל שיתפוס משלו.

ובש"ך (ס"ק ס"ד) כתב ותימה היאך מועיל תפיסה להוציא ממון מספק ולקמן (ובדברי הרא"ש) לא אמרינן אלא דאינו תיאש המאבד וחושב שמתוך שיתפסנו ויטעון עליו ברי מתוך כך יודוע לו המוצא, אבל ודאי בטוען שמה לא מהני תפיסה.

ובפ"ש (ס"ק כ') הביא מעשה בק"ק אליק ראובן ושמעון שהיו שכנים בחנויות זה בצד זה וקיר של נסרים היה מפסיק ביניהם, יום אחד נגנבו מעות וסחורות של ראובן ובדק ומצא נסר אחד מובדל ממקומו ועוד סימנים בסחורה שלו, ותפס ראובן משל שמעון כפי סך החסרון שלו, ופסק העטרת צבי כהוראת הסמ"ע דתפיסתו תפיסה. והרעישו הלומדים דהרי הש"ך חולק, ודן הפתחי תשובה האם אפשר לומר קים לי כהסמ"ע, דכשיש ספק בתפיסה אין לומר קים לי (וכן פסק הגמירות המשפט בכללי תפיסה) וכן בדמקום מח' הסמ"ע והש"ך כתב החוות יאיר דאין לומר קים ליה כהסמ"ע ויש לפסוק כהש"ך אף להוציא.

ובשבועת יעקב ביאר דכוונת הסמ"ע הייתה דוקא כשברור לו ע"פ אומדנות ורק שלא ראה בעיניו ומיישב בזה קושיית הש"ך על הסמ"ע ואף שאם יטען טענה זו בבית דין לא יפסקו לו כך משום שלפסק בית דין צריך להיות הדבר ברור לעיניהם אבל כשברור לבעל דין יכול לתפוס לפי דעתו. וכן כתב התומים (ס"ק י') דרק כשברור לו מאוד יכול לתפוס ולא ברגלים לדבר ופסק כהסמ"ע. ובברכת אברהם כתב דאם היה שם שני אנשים וחושד באחד היות האדם השני גנבן לו ודאי אינו נחשב לרגלים לדבר בשביל שיהיה מותר לתפוס.

העולה לדינא:

לתפוס ממון על פי חשד אסור. ובאופן שבטוח שעובד הניקיון גנב (כגון כשגנב חפצים והבעלים ראו אותם תחת ידו) אף שבב"ד אין מוציאים ללא עדים, יכול לומר קים לי כהסמ"ע ואף שבמח' הש"ך וסמ"ע כתב החות יאיר דאין לומר קים לי כהסמ"ע, וכ"ש פה שהיו להוציא, נראה מהאחרונים דהש"ך הבין דהסמ"ע דיבר על תפיסה רק על פי חשד ולא כשיש הוכחות.

דין שיעבודא דרבי נתן בפקדון וכשיש לו נכסים

שמרל עמד לפני נישואי בנו וביקש הלוואה מידיו זלמן ששמח מיד לקיים מצות "והעבט תעביטנו די מחסורו", והציע לו הלוואה של אלפיים דולר לתקופה של חודשיים. שמרל שמח מאוד ולקח את הלוואה בשתי ידיים, וכמובן התחייב להחזיר את החוב בתום תקופת ההלוואה, אלא שרצונות לחוד ומעשים לחוד, וכשהגיע זמן הפירעון דחה את זלמן בכך וכה, בראות זלמן שכספו לא בא אליו, נזכר שפעם הציע לו יקותיאל בעל חנות להמרת כספים, להפקיד אצלו כספים, וסיפר לו שגם שמרל ידיו מפקיד שם סכומים יפים, וכסף זה יכול להגיע אליו להחזר ההלוואה, מיד עשה מעשה ונגש לחנותו של יקותיאל על מנת לקחת את הכסף, כששמע יקותיאל את דבריו, הרים טלפון לשמרל לשאול את דעתו, ושמרל טען שיש לו כסף אחר לתת לזלמן ולא כסף זה, וממילא אין לזלמן כלל זכות בכסף זה, כששמע זאת זלמן מיד ניגש לבית הדין הסמוך למקום מגוריו לברר דין זה מה דינו:

תשובה: מקור דין שיעבודא דר' נתן נלמד מהפסוק "ונתן לאשר אשם לו", מזה שלא כתוב לאשר גולו משמע למי שהקרה שלו ועל כן אמר ר' נתן ש'הנושה בחבירו מנה וחבירו בחבירו מוציאם מזה ונותנים לזה'.

ובגמרא בבא קמא (מ:) איתא על שאל ששאל שור בחזקת תם ונמצא מועד, היות שהכיר בו שהוא נגחן חייב לשלם חצי נזק לניזק, ועוד חצי ישלם המשאיל, ואפילו שיש למשאיל טענה שהיה מבריה את שור לאגם, (עיין תוס' ד"ה מעריקא שמסביר שהכוונה שיתפטר עם הניזק על פתחו), בכל אופן טוען השואל שזה הרי משתלם מן העליה, ואפילו שאין לו נכסים אחרים הרי אני משועבד לניזק מדין שיעבודא דרבי נתן.

מסוגיא זו מוכיחים הראשונים (הרשב"א, וכן בים של שלמה) שהרי השור פקדון אצל השואל, ובכל אופן משתעבד לניזק הרי שגם בפקדון יש דין שיעבודא דר' נתן, וכן נפסק בשולחן ערוך (סימן פו סעיף ד') ובש"ך (ס"ק ט).

אמנם בקצות החושן (שם ס"ק ד') דוחה את הראיה מהגמרא הנ"ל וסובר ששם היות שכל השיעבוד למשאיל קורה רק בשעת פגיעה כדין שומר (וכמו שנפסק בשולחן ערוך חושן משפט סימן שמוא סעיף ד') ממילא ודאי לא משועבד לניזק, ומה שהגמרא נצרכת להגיע לדר' נתן זה להגיד שיש לשואל שיעבוד לניזק כמו שיש למשאיל, וזה נחשב כמו שנמצא ברשות המשאיל והניזק יכול לגבות את זה בתורת טירפא וגוביינא, ומשתעבד ישר לניזק.

ממילא בנידון דידן לכולי עלמא יכול המלווה להוציא את הכסף מהנפקד, רק נחלקו שלשיטת השולחן ערוך זה מדין שיעבודא דר' נתן, ולשיטת הקצות זה מדין טירפא וגוביינא (והבהיר ביניהם האם יכול הלוא - המפקיד למחול ולתת במתנה את הפקדון לנפקד שלשיטת הקצות יכול ככל מטלטלים שברשותו, ולשיטת השולחן ערוך אסור כי הוא משועבד).

אך היות שיש נכסים אחרים ללווה יש לדון האם לשיטת השולחן ערוך שפה זה פקדון זה משתעבד או לא, ובגמרא בבא קמא (שם) נאמר שכשיש למשאיל נכסים אחרים לא יכול לטעון שהייתי מבריה את השור, כי הרי משתלם מן העליה, וכשאין נכסים אחרים צריך להגיע לתירוץ שהוא משועבד מדר' נתן, ומה שהגמרא לא מתרצת את זה בתחלה, מוכח ששיעבודא דר' נתן שייך רק כשאין ללווה נכסים אחרים, וכן נפסק בשולחן ערוך (שם סעיף ב') במה דברים אמורים כשאין לשמנון נכסים ליפרע ממנו... אבל אם יש לו במדינה זו נכסים אין בית דין נזקקים להוציא מזה ולתת לזה וכן דעת הרבה ראשונים והטעם כמו שכתב הרשב"א והר"ן שהיו כמשועבדים ולא גובים מהם כשיש בני חורין.

אמנם הש"ך שם (ס"ק ה) דוחה את ראייתם מגמרא דידן (בבא קמא מ:), ומסביר שכשיש לו נכסים לא היינו צריכים להגיע לשיעבוד, אבל כשאין לו נכסים יש למשאיל טענה שהשואל לא צריך להבריה לאגם תירצנו את שיעבודא דר' נתן, אבל הוא הדין שאפילו כשיש נכסים חל השעבוד וכן כתב המהרש"ל (בים של שלמה סי' י"ט) שתמיד משתעבד, ודחה את טעמם משום שכל מה שלא גובים ממשועבדים כשיש בני חורין זה משום פסיידא דלקוחות, ופה הרי בין כה חייב לשלם למשאיל ואין פסיידא, והש"ך מאריך שם בראיות והסברים ויוצא מדבריו שמדאורייתא חל השעבוד אפילו כשיש נכסים, רק שרבנן חילקו שכשיש פסיידא ללווה לא יגבו ממנו, כשיש נכסים אבל כשאין פסיידא אפילו כשיש נכסים, גובים מהלווה השני. (בקצות החושן (ס"ק ב) סובר שלמהרש"ל אפי' במקום פסיידא ויש לו נכסים אחרים משתעבד כי בשיעבודא דר' נתן אף החוב של המלווה דלא כשאר שעבוד ע"ש).

ממילא בנידון דידן, לשיטת השולחן ערוך אינו יכול לגבות כי הרי יש לו נכסים אחרים, ולשיטת הש"ך על פי הראשונים יכול לגבות אפילו כשיש נכסים, רק כשיש פסיידא ללווה (כגון שהמלווה מחול לו וכדומה) לא יוכל לגבות.

העולה לדינא:

- בפקדון יכול המלווה לקחת מהנפקד את הכסף, או בתורת שיעבודא דר' נתן או בטירפא וגוביינא.
- אם מחל או נתן במתנה את הפקדון לנפקד, נחלקו הש"ך והקצות האם יכול המלווה להוציא את הפקדון.
- כשאין לו נכסים אחרים, ודאי שמשעבד הפקדון ויכול להוציא.
- כשיש לו נכסים אחרים, נחלקו הפוסקים השולחן ערוך אוסר והמהרש"ל מתיר והש"ך אוסר במקום פסיידא ומתיר בשאין פסיידא, ולהלכה לכאורה זה ספק ואין מוציאין מידו.
- גם כשמוציאין כשיש לו נכסים בית דין אין נזקקין לכך, ורק אם תפס לא מוציאין ממנו (קצות החושן).

לקרב מים אחרונים באמצע ברכת המזון

ר' אברהם שלמה יושב לו באמצע סעודת ברית מילה, שערך אחיו הקטן לבנו, שעת סיום הסעודה הגיעה, ובעודו באמצע ברכת המזון שם הוא לב, שדודו מסמן לו בבקשה שיקרב אליו את קערת המים אחרונים, שיוכל להתחיל בברכת המזון, התחיל ר' אברהם שלמה לחשוב האם הדבר מותר באמצע ברכת המזון, והנה מסמן לו שוב דודו, וכל היושבים מסתכלים עליו, מדוע אינו מושיט, ושאלתו האם מותר לו להושיט מה דינו:

תשובה: מקור הדין לאיסור עשיית מלאכה בברכת המזון הוא בירושלמי ברכות (פ"ב ה"ה) מכך שאסרו לפועלים לברך ברכה רביעית, ולא אמרו שיברכו תוך כדי מלאכה, משום שאסרו לברך באמצע מלאכה, ונפסק להלכה בשולחן ערוך (סימן קפג סעיף י"ב וסימן קצא סעיף ג').

ובגדר איסור זה מובא בשו"ע הרב (סימן קפג סעיף ד') שאפילו תשמיש קל אסור לעשות, אף על פי שאינו מונועו מלכוון, והוא על פי מה שכתב הט"ז (סימן קצא), דגם בכל הברכות וקיום מצוות אסור, משום שנראה כעראי, ואם כן גם בהקרבת מים אחרונים הוה עראי ואסור.

אמנם בשו"ת שלמת חיים כתב לגבי קיפול טלית בשיר של יום, שכיון שהיה עליו בשעת התפילה אין זה עראי, וסברתו כשעוסק בדבר שקשור למצוה שעושה, אין זה עראי, ואולי יש לדמות שגם כאן שעוסק במים אחרונים שנצרכים לברכת המזון, אין זה עראי לגבי ברכת המזון, ועוד יש לומר דהפרי מגדים (סימן קצא) על דברי הט"ז שמחמיר לא לעשות מצוה אחרת תוך כדי קיום חברתה, סובר הפרי מגדים שאם לא תתקיים חברתה, ויכול לקיים שניהם יעשה שניהם, והט"ז סובר שחומרת ברכת המזון מטעם עראי, הוא ככל המצוות, ואם כן כיון שמצוות חסד להושיט מים אחרונים לא תתקיים, אולי יש לסמוך להקל בצירוף הטעם המובא לקמן.

והנה יש עוד מקור לאיסור מלאכה בברכת המזון, והוא שיטת האחרות חיים (סימן קפג ס"ח) שברכת המזון דינה כשמונה עשרה, לגבי הפסקה בתפילה מפני הכבוד והיראה, ונחלקו האחרונים האם לגמרי מדמים זאת כתפילה, וכן שיטת המשנה ברורה ועוד פוסקים, אמנם שיטת הערוך השולחן דלא חמירא מקריאת שמע, אמנם גם בערוך השולחן מחמיר, דלא ירמוז כמו תפילה (וקצת צריך עיון דכל הפוסקים הזכירו דווקא מלאכה ולא הזכירו רמזיה מה שאין כן בקריאת שמע), ולפי זה יוצא דאסור להביא מים אחרונים באמצע ברכת המזון.

אמנם אפילו לגבי תפלת שמונה עשרה שמובא שרמזיה בעלמא אסור, מובא במשנה ברורה (סימן קד ס"א) שלתינוק הבוכה, מותר לו לרמז בידיו כדי שישתוק ולא יטרידו מתפלתו, ועל כן בנידון דידן שמצוי שכשמבקשין מאחד המסובין מים אחרונים ואינו מביא, והמבקש אינו יודע את ההלכה, שאסור להפריע בברכת המזון יכול המבקש לגעור בו ולהפריע לו מכוונתו, יותר לו להושיט המים אחרונים, אמנם אפילו שמצינו דלא עוזר הפסק בברכת המזון, להחיר רמזיה כמובא בפתחי תשובה (סימן סג) לגבי קריאת שמע, עם כל זה בנידונינו למעט באיסורא, יפסיק מברכת המזון בעת שמוכרח להקריב המים אחרונים, משום שלשיטת רש"י וריטב"א שהבעיה משום כוונה עוזר הפסקתו.

וכל זה בארבעה ברכות (ויש המקילים בברכה רביעית דהוי כמו כל שאר הברכות מטעם עראי ולא כשלושת ברכות ראשונות דהוי כתפילה), אמנם מהרחמן אין בעיה להפסיק, ועל כן כמובן שמותר להקריב, ואמנם בדיעבד אם הקריב אף מעצמו, מובא בביאור הלכה (סימן קצא) לגבי מלאכה גמורה שיצא ידי חובתו וכל שכן כאן.

העולה לדינא:

לכתחילה אסור להפסיק עד אחר ברכה רביעית, ואם טורדו מכוונתו יש ללמד זכות על המקליל, ויראה שלא להפסיק ובדיעבד יצא אף אם הפסיק, ומהרחמן אין בעיה להפסיק, אמנם לבקש מאדם אחר המברך, צריך עיון אולי אף בהרחמן, עדיף לקום ולקחת לבד או להמתין.

בסימן טוב ובמזל טוב

מהכילי תורה והוראה מוסדות "באר ישראל" נשגר כוס של ברכה עם ברכת מזל טוב לבבית, קדם מעלת ידידנו ומכובדנו היקרים והנעלים רבני בית ההוראה

הרה"ג שאלו משה טייטלבוים שליט"א לאירוסי הבת
הרה"ג אברהם גרנדש שליט"א להולדת הנכדה
הגאון הרב אברהם לוין שליט"א להולדת הנכדה

יזכו לראות נחת ושמחה לאורך ימים ושנים טובות מתוך אושר וכבוד, בריות גופא ונהורא מעליא

דיני ומנהגי בין המצרים

לקטנים שהגיעו לחינוך אינו אסור אלא ב'שבוע שחל בו', מפני שלצורך קטנים אנו סומכים על המחבר שאינו אוסר תספורת כלל אלא ב'שבוע שחל בו' (מ"ב סקפ"ב).

ג. מותר לגלח שפה העליונה שבזמן המענה לו את האכילה (שו"ע סי"ג), שאינו תספורת של תענוג, ומשום טעם זה התירו גם בתספורת שהיא לצורך צניעות, ויש שהחמירו שלא לגלח השפה ב'שבוע שחל בו' (קיצוש"ע סי' קכ"ב ס"ד), אכן סריקת הפאות ושערות הראש מותר בכל הימים האלו כיון שאינו נכנס בגדר תספורת כלל (מ"ב סק"ב).

נישואין, אירוסין

יד. אין נושאין אשה (רמ"א ס"ב) אפילו בלא סעודה וכלי זמר, ואיסור נישואין היא אפילו למי שעדיין לא קיים מצות פרו ורבו (קיצוש"ע שם), מפני שעצם הנישואין היא שמחה, ברם להחזיר גרושתו מותר בימים אלו (מ"ב סקט"ו).

טו. התירו לארס אשה, כיון שבאירוסין ליכא שמחה כל כך, ואפילו לעשות סעודת אירוסין מותר (מ"ב סק"ט), מפני שסעודת אירוסין נחשב לסעודת מצוה, וה"ה סעודת שידוכין שעושים בזמניו מותר דהוי סעודת מצוה כמו סעודת אירוסין (שעה"צ סק"ו).

ריקודין ומחולות

טז. אסור לעשות ריקודין ומחולות (מ"ב סקט"ו) אפילו בסעודת מצוה כמו בסעודת שבע ברכות או אירוסין ושמחת בר מצוה וכדו', וכן לשיר ולנגן כדרך מזמורי חתן וכלה היינו שירה וזמרה באופן מיוחד שמרומם השמחה אסור בימים אלו (שו"ת קנה בשם ח"ג סי' לו), והכריעו פוסקי זמנינו ששמיעת שירה וזמרה מוקלטת בנגן וכדו' אסורה בשמיעה בימים אלו.

ברכת שהחינו

יז. טוב ליהזר מלומר 'ברכת שהחינו' בימי בין המצרים (שו"ע סי"ז), כיון שהזמן הוא זמן פורענות ואין כדאי לומר שהחינו לזמן הזה, אכן בשבתות של ימי בין המצרים לא החמירו בזה (מ"ב סקצ"ח), וכן ביום ראש חודש מנחם אב (שעה"צ סקצ"ט), ויש נוהגים שאפילו בשבתות לא מברכים שהחינו וכן הוא ע"פ האריז"ל (באה"ט).

יח. ולפעמים התירו לברך שהחינו אפילו בימים אלו, כגון במקום סכנה או חולי (מ"ב סקצ"ט), או בפרי חדש שלא ימצא הפרי לאחר תשעה באב, ואין לו אפשרות להכניסו כעת במקור שישאר לו בטיב עד לאחר ת"ב (רמ"א סי"ז), או באופן שיחמיץ המצוה כגון לאלו שמברכים בבית מילה, או בפדיון הבן (שו"ע שם), או שיחמיץ הברכה כגון לאלו שמברכים כשנולד להם בת כשרואים אותה בפעם הראשונה (מ"ב ס"ק ק').

לבישת וקניית בגדים חדשים

יט. מותר לקנות בגדים חדשים עד ר"ח אב כיון שאנו אין מברכים שהחינו בשעת קניית הבגד, וכן מותרים ללבוש בגדים חדשים שאינם חשובים בין שאינו חשוב מצד הבגד ובין שאינו חשוב מצד האדם הלוש, כיון שאין מברכים עליהם שהחינו אפילו בשעת לבישה הראשונה, אבל אין ללבוש בגדים חדשים חשובים שמברכים עליהם שהחינו, כיון שאינו יכול לברך 'ברכת שהחינו' (מ"ב סקע"ה).

כ. מנעלים המיוחד לתשעה באב יזהר לכתחילה לקנות וללבוש קודם ראש חודש (כה"ח סקצ"ו), ואם שכח לקנות או ללבוש קודם ר"ח, אפשר להקל ולקנותן אחר ר"ח ואפילו לחדשן בתשעה באב עצמו (שם סקצ"ו-צ"ז, אג"מ א"ח ח"ג סי' פ).

כא. אין להימנע מלשלוח מתנה בימים אלו (כ"מ במ"ב סי' תקנ"ד סקמ"א), ובפרט אם המקבל הוא אדם הנצרך וכ"ש כשהוא ת"ח דמותו, שאז אפילו בתשעה באב עצמו מותר ומצוה הוא (כה"ח סי' תקנ"ד סקצ"א).

מעלת ימים אלו

כב. והימים האלו מסוגלים מאוד לתשובה, כי הימים האלו בעצמם הם ימים קדושים מאוד אלא שהם באתכסא, וכן מובא שימי בין המצרים מסוגל לפרנסה שנמשך שפע ופרנסה בימים האלו (אור לשמים פרשת בלק).

כג. חכמינו ז"ל קבעו קריאת פרשת תמידין ומוספין בבין המצרים, והיא כדי לעורר לבות בני ישראל להשתוקק על עבודת בית המקדש (שפת אמת פר' פנחס).

א. הימים משבעה עשר בתמוז עד לאחר תשעה באב נקראים 'בין המצרים' והיא ע"פ מש"כ באיכה 'כל רודפיה השיגוה בין המצרים' שקאי על ימים אלו, ובהלכה מובא דינים מיוחדים לאלו שלושה שבועות מהם מדינא ומהם ממנהגא.

ב. ולמעשה הדינים בימים אלו נחלקו לב' חלקים, חלק א' הדינים שנוהגים כל השלשה שבועות, חלק ב' הדינים שנוהגים רק מראש חודש ואילך עד לאחר תשעה באב שאז החמירו בהרבה בדיני אבילות לימים האלו, וכאן נבאר החלק הראשון הדינים הנוהגים בכל שלשה השבועות שבבין המצרים.

מנהגים לאלו הימים

ג. ראוי ונכון הוא מאוד לכל בעל נפש לשבת באבילות בימים אלו בכל יום אחר חצי היום, ולבכות בדמעות שלישי כחצי שעה על חורבן הבית, וכ"ש בחצות הלילה שצריך להתאבל על החורבן, ויש בזה תועלת גדולה בנפש האדם (שער הכוונות).

ד. וכן ראוי לאדם לסגף עצמו בכל מה דאפשר, ואל יקל בעידוניה חס ושלוש שלא יסיח דעתו מאבילות, ויזהר האדם מאוד בימים אלו למעט בשיחה בכל מה דאפשר כדי שלא יבוא למלאות פיו שחוק (יסוד ושורש העבודה).

ה. יש מתענים מ"ז עד תשעה באב (שו"ע סי' תקנ"א סט"ז), ויש נוהגים שאין אוכלים בשר ושותין יין כל בין המצרים בימות החול (שם ס"ט), אבל בשבת אסור להחמיר בחומרות אלו (מ"ב שם סקנ"ט), וכן אין לתלמוד חכם שעוסק בתורה לתפוס חומרות אלו (שע"ת סט"ז).

ו. יש מחמירים שלא לסייד ולצבוע הבית באופן שמסייד וצובע כמו בנין של ציור וכיוצא בתכלית היופי והנוי (אליהו רבה), אבל כשמסייד בלי ציורים באופן הפשוט ביותר רק כדי שיכול לגור בתוכו, אין שום ענין להחמיר ומותר לכולי עלמא.

ז. יש נוהגים לאכול בשר בער"ח אב, כדי להראות שמה שנמנעים מלאכול בשר כל תשעת הימים הוא לא מצד שאין הבשר חביב לנו אלא הוא רק מצד מצות הבורא (מובא במנהג ישראל תורה בשם הח"י והש"ח), אבל יש שמפקפקים מאוד על מנהג הזה לאכול בשר במקום להתענות בער"ח, ולא תהא כזאת בישראל עם קדוש (יסוד ושורש העבודה).

דברים שצריכים ליהזר בימים אלו

ח. שלא ילך יחידי מסוף ד' שעות עד סוף ט' שעות (שו"ע סי"ח), והקפידא הוא דוקא להולך במדבר ולא להולך בעיר במקום שאנשים מצויים שם (א"א מבוסטאטש), וההולך לצורך מצוה אין צריך ליהזר בזה (שו"ת התעוררות תשובה).

ט. לא ילך לטייל בכל מקום שיש חשש סכנה, ולכן יש להמנע מלרחוץ בנהרות ובימים במקומות שיש בהם חשש סכנה, ולהתרחק מכל הדברים שיכול לגרום לסכנה ח"ו.

י. נכון ליהזר שלא לילך בין חמה לצל, וכן לישב בצל החמה, וכ"ש שלא לישן בין חמה לצל (מ"ב סק"ב, כה"ח ס"ק רכז).

יא. לא יכו התלמידים או הבנים כלל בימים אלו (שו"ע סי"ח) ויש אומרים שהקפידא הוא דווקא להכות במקום סכנה דהיינו נגד איברים הפנימיים ממש, וכן דווקא באופן שמכה ברצועה אבל ביד ליכא איסור כלל (א"א מבוסטאטש, ע"ש שהכי עדיף טפי, כיון שאסור לנטור איבה לתינוק).

תספורות

יב. נוהגים שלא להסתפר כלל (רמ"א ס"ד), אחד אנשים ואחד נשים (מ"ב סקע"ט), בין שערות הראש ובין שערות כל הגוף (שו"ע סי"ב), אבל לספר

להצטרפות לקבלת העלון במייל: newsletters.mechubarim@gmail.com